٢

مِنْ سِلْسِلَةِ الرَّسَائِلِ الْعِلْمِيَّةِ لِدَارِ فِتْيَةِ الْكَهْفِ

ދާރު ފިތްޔަތިލް ކަހުފުގެ އިލްމީ ރިސާލަތުތަކުގެ ސިލްސިލާގެ ތެރެއިން

أُصُولُ السُّنَّةِ

للإمام أبي عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل

المتوفى سنة ٢٤١هـ

- رحمه الله -

އަލް-އިމާމް އަބޫ އަބްދުﷲ އަޙްމަދު ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޙަންބަލް (241ހ)ގެ

ސުންނާގެ އުޞޫލުތައް

ތަރުޖަމާކޮށް ތައްޔާރުކުރީ:

مازن بن أبي عبدالله الأثري

މާޒިން ބިން އަބީ އަބްދުﷲ އަލް-އަޘަރީ

٢

مِنْ سِلْسِلَةِ الرَّسَائِلِ الْعِلْمِيَّةِ لِدَارِ فِتْيَةِ الْكَهْفِ

ދާރު ފިތްޔަތިލް ކަހްފުގެ ޢިލްމީ ރިސާލަތްތަކުގެ ސިލްސިލާގެ ތެރެއިން

أُصُولُ السُّنَّةِ

للإمام أبي عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل

المتوفى سنة ٢٤١هـ

- رحمه الله -

އަލް-އިމާމު އަބޫ އަބްދުالله އަޙްމަދު ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޙަންބަލް (241ހ)ގެ

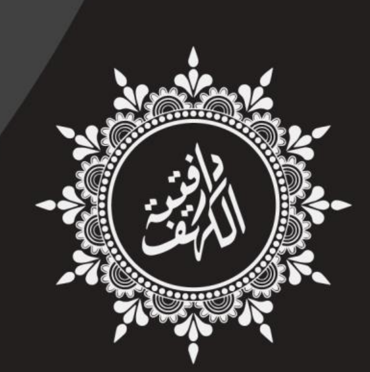
ސުންނަތުގެ އަޞްލުތައް

ތަރުޖަމާކޮށް ތައްޔާރުކުރީ:

مازع بن أبي عبد الله الأثري

މާޒިނު ބިން އަބީ ޢަބްދިالله އަލް-އަޘަރީ

މިފޮތް ޗާޕުކޮށް ނެރެ ޝާއިޢު ކުރުމުގެ ހައްގު، ކޮންމެ މުސްލިމު ފަރުދެއްގެ

މައްޗަށްވެސް ލިބިގެންވެއެވެ. އެހެނަސް އެއީ، މިފޮތުގައި ލިޔެވިފައިވާ އެއްވެސް

އެއްޗަކަށް އެއްވެސް އުނިއިތުރުކުރުމެއް ނުވަތަ ބަދަލުކުރުމެއް ނުގެނައުމުގެ

ޝަރުތުގެ މަތީންނެވެ.

ފުރަތަމަ ޗާޕު

ރަބީޢުލް އާޚިރު 1441ހ / ޑިސެމްބަރު 2019މ

އިމާމް އަޙްމަދުގެ ކުރު ތަޢާރަފެއް

އެކަލޭގެފާނުއީ އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ އިމާމު، މުސްލިމު އުއްމަތް އެބޭކަލެއްގެ އިމާމުވަންތަކަމާއި ޢިލްމުވެރިކަމާއި ޒުހުދުވެރިކަމުގެ މައްޗަށް އިޖްމާޢުވެގެންވާ އަބޫ ޢަބްދި ﷲ އަޙްމަދު ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޙަންބަލު ބިން ހިލާލު ބިން އަސަދު އައްޝައިބާނީއެވެ. އުފަންވެވަޑައިގަތީ ހިޖުރައިން 164 ވަނަ އަހަރުގައި ބަޣްދާދުގައިއެވެ. ބޮޑުވުފުޅުވީ ޔަތީމުކުއްޖެއްގެ ގޮތުގައި މަންމަފުޅުގެ ބެލުމުގެ ދަށުންނެވެ. ކުއްޖެއިރު ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރައްވާ ދެން ޢިލްމު އުނގެނުމަށްޓަކައި ދަތުރުތަކެއް ކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން ޝާމްކަރައާއި ބަޞްރާއާއި ކޫފާއާއި ޙިޖާޒުކަރައާއި ޔަމަނާއި މައްކާއާއި މަދީނާއާއި ޚުރާސާނާއި އަދިވެސް އެހެން ބިންތަކަށް ދަތުރުކުރައްވާ އެތަކެއް އިމާމުންގެ އަރިހުން ޢިލްމު ހާޞިލުކުރެއްވިއެވެ.

އެގޮތުން އެކަލޭގެފާނުގެ އުސްތާޛުންގެ ތެރޭގައި އައްޝާފިޢީއާއި، ޔަޙްޔާ ބިން ސައީދުލް ޤައްޠާނާއި، ސުފްޔާން ބިން ޢުޔައިނާއާއި، ވަކީޢު ބިން ޖައްރާޙާއި، ޢަބްދުއްރައްޒާޤު ބިން ހައްމާމާއި، ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން މަހްދީއާއި، އިސްމާޢީލް ބިން ޢުލައްޔާއި ފަދަ ސަރުދާރުންގެ އިމާމުން ހިމެނިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން ޢިލްމު ހާޞިލުކުރެއްވި ދަރިވަރުންގެ ތެރޭގައި: ބުޚާރީއާއި، މުސްލިމާއި، އަބޫ ދާވޫދާއި، އަބޫބަކުރުލް މައްރޫޒީއާއި، ބަޤިއްޔު ބިން މަޚްލަދާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށްވާ ޞާލިޙާއި ޢަބްދު ﷲ އާއި އަދިވެސް އެތަކެއް ބޭކަލުން ހިމެނިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

އެތަކެއް ޢިލްމުވެރިންނެއްވަނީ އެކަލޭގެފާނަށް ޘަނާކިޔުއްވާފައެވެ. އެބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރަޖައާއި މަޤާމް ބަޔާންކޮށްދޭނެ ބަސްފުޅުތަކެއް ވަރަށް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން:

ޢަލީ ބްނުލް މަދީނީ ވިދާޅުވިއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ﷻ ދެބޭފުޅަކު ލެދުވެރިކުރައްވާ މިދީނަށް ޢިއްޒަތް ދެއްވިއެވެ. އެދެބޭފުޅުންނަކީ މިންވަރަ ދިޔައީއެވެ. އެއީ މީސްތަކުން މުރުތައްދުވެގެން ދިޔަދުވަސްވަރުގައި އަބޫބަކުރުއްޞިއްދީގެވެ. އަދި (ޤުރްއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނުމަށް) އިމްތިޙާނުކުރެވުނު ދުވަހު އަޙްމަދު ބުން ޙަންބަލް އެވެ."

އަޙްމަދު ބުން އިބްރާހީމު އައްދައުރަޤީ ވިދާޅުވިއެވެ: "އަޙްމަދު ބުން ޙަންބަލް ޛިކުރުކުރާ މީހަކު ނުބައިގޮތަކުން ފާހަގަކުރާކަން އަޑުއިވިއްޖެނަމަ އެމީހާގެ އިސްލާމްކަމާއިމެދު ތުހުމަތުކުރާށެވެ."

އަބޫ ޙާތިމު ވިދާޅުވިއެވެ: "އިމާމް އަޙްމަދުގެ އިތުރީ ލޯބިވާ މީސްތަކާއި އާއިލާ ފަދަ މީސްތަކަކީ. ދުނިޔަވީ އެއްވެސް ކަމަކާ ބޭނުމެއްނެތް ސުންނަތުގެ މީސްތަކެކޭ ފާރަކަ ނުދެކެވެ."

އަލްޤާސިމު ބުން ސައްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ: "އިމާމް އަޙްމަދަށްވުރެ ބޮޑު ސުންނަތުގެ އިލްމުވެރިޔަކު އަހަރެން ނުދެކެމެވެ."

އައްޝާފިޢީ ވިދާޅުވިއެވެ: "އަހަރެން ބަޣްދާދުން ނިކުމެގެން ދިޔައީމެވެ. އަދި އަޙްމަދު ބުން ޙަންބަލަށްވުރެ ތަޤުވާވެރި، ވަރަޢުވެރި، ފިޤުހުވެރި، ޢިލްމުވެރި މީހަކު އަހަރެން އެތަނުގައި ދޫކޮށްފައި ނުދަމެވެ."

އިމާމުންގެ މަޤާމާއި ޢިލްމީ ސިފަތަކުގެ ވާހަކައާއި ބޮޑުޢިލްމުވެރިން ގެންނަވާފައިވާ ވަރަށް ގިނަ ތަޢުރީފުތައް ދިގުވާނެތީ އެކަމާއި ދިމާލަށް މިހާރު ދުރުމަތިން ނުގެނެވުނީއެވެ. އަދި އިމާމުންގެ އެހެން ޤަޟިއްޔާތަކާއި ކުރިޔަށް ގެނެވޭނެއެވެ. އަދި الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތާއި އިމާމުންގެ ޢިލްމީ މަޤާމު ހިފެހެއްޓެވީ ގިނަ ޢިލްމުވެރިންނެވެ. ހަމައެހެންމެ الله ﷻ ގެ ދީނަށް އިޚްލާޞްތެރިވެވަޑައިގަތުމުން އިމާމުންގެ އިލްމާއި ތަޤުވާވެރިކަމާއި ފަޟީލަތްތައް މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ފެތުރިގެން ދިޔައެވެ. އިމާމުން ވަފާތުވީ ހިޖުރައިން 241 އަހަރު ބަޣްދާދުގައެވެ.

رحمه الله وجزاه الله عن الإسلام والمسلمين خير الجزاء

އިމާމް އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލް ވިދާޅުވިއެވެ:

އަހަރުމެންގެ ގާތުގައި ސުންނަތުގެ[1] އަޞްލުތަކަކީ:

---

[1] މިތާގައި ސުންނަތުގެ މުރާދަކީ ކުރުމުން ޤަވާޢު ލިބޭ ނުކުތާ ދިރާސާކުރުން ޢަޤީދާ ނުލިބޭ ކަންތައް ނޫނެވެ! ބަހުގެ ގޮތުން ސުންނަތުގެ މާނައަކީ މަގާއި ގޮތްތަކެވެ. އެގޮތުން ސަލަފުންގެ އަރިހުގައި ސުންނަތުގެ މާނަ މާފުޅާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ބަސްފުޅުތަކާއި ޢަމަލުފުޅުތަކާއި އަދި ޞަޙާބީން އެކަންތަކެއްގެ މަތީގައި ތިއްބެވި ކަންތަކަކީ ސުންނަތެވެ. އަދި ސުންނަތަކީ ބިދުޢައިގެ އިދިކޮޅެވެ. އެގޮތުން ސުންނަތުގެ ތެރޭގައި އަޤީދާގެ ކަންކަމާއި ފިޤުހީ ކަންކަމާއި އަދި އެކަމަކު ދޫކޮށްލައިފިނަމަ ދީނުން ބޭރުވާނޭ އަޞްލުތަކާއި ވާޖިބުތަކާއި މުސްތަޙަބް ކަންތައްތައްވެސް ހިމެނެއެވެ. އިހުގެ ސަލަފުންވެސް ސުންނަތުގެ ނަމުގައި އެތައް ފޮތްތަކެއް ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އެފޮތްތަކުގައި އެބޭކަލުން ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަ އެކަންތަކެއްގެ މަތީގައި ޤާއިމުވެގެން ތިއްބެވި އަޤީދާއާއި ދީނުގެ އަޞްލުތަކެވެ. އަދި އެކަންތަކާއި ޚިލާފުވާ މީހާވަނީ ސުންނަތާ ޖަމާޢަތުން ބޭރުވެގެންވާ ބިދުޢަވެރިއެއްކަމުގައިއެވެ.

އިބްނު ތައިމިއްޔާ ﵀ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: (...وَلَفْظُ " السُّنَّةِ " فِي كَلَامِ السَّلَفِ يَتَنَاوَلُ السُّنَّةَ فِي الْعِبَادَاتِ وَفِي الِاعْتِقَادَاتِ وَإِنْ كَانَ كَثِيرٌ مِمَّنْ صَنَّفَ فِي السُّنَّةِ يَقْصِدُونَ الْكَلَامَ فِي الِاعْتِقَادَاتِ...) (مجموع الفتاوى: 178/28)

މާނައީ: "...އަދި ސަލަފުންގެ ބަސްފުޅުތަކުގައި ސުންނަތުގެ ލަފްޒުގައި، އަޤީދާތަކާއި ޢިބާދާތުގެ ކަންތަކުގެ ސުންނަތްތަކެއް ޝާމިލުވެއެވެ. އެއީ ސުންނަތުގައި ލިޔުއްވި ގިނަ ބޭކަލުން، ތަޞްނީފުކުރައްވާފައިވާ އަޤީދާގެ ކަންތަކުގައި ވާހަކަދައްކަވާފައި ކަމުގައިވިޔަސްވެއެވެ..."

އިބްނު ރަޖަބް ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (...ثم صار في عرف كثير من العلماء المتأخرين من أهل الحديث وغيرهم السنة عبارة عما سَلِمَ من الشبهات في الاعتقادات خاصة في مسائل الإيمان بالله وملائكته وكتبه

الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޞަޙާބީން އެކަންތަކެއްގެ މަތީގައި ތިއްބެވި ކަންތައްތަކުގައި ހިފަހައްޓާ އެބޭކަލުންނާއި ތަބަޢަވުމެވެ.[2]

ورسله واليوم الآخر، وكذلك في مسائل القدر وفضائل الصحابة، وصنفوا في هذا العلم باسم السنة لأن خطره عظيم والمخالف فيه على شفا هلكة...) (كشف الكربة: 320/1)

މާނައީ: "...ދެން އެއަށްފަހު ޙަދީޘްގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ފަހުގެ ދިޔަ އިލްމުވެރިންނާއި އަސޫން ބޭކަލުންގެ ޒަމާނުގައި ސުންނަތީ: ޢަޤީދާގެ ކަންކަމުގައި ޝުބުހަތްތަކުން ސަލާމަތްވުމުގެ މައްޗަށާ ޙިމާޔަތްކުރުމަށްވިއެވެ. ހެއްބަޔަކު الله އާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނާއި އެކަލާނގެ ފޮތްތަކާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނާއި އާޚިރަތްދުވަހާއި އީމާންވުމުގެ މައްސަލަތަކާއި، އަދި ހަމައެފަދައިން ޤަޟާޤަދަރާއި ޞަޙާބީންގެ ފަޟީލަތާއި ބެހޭ މައްސަލަތަކެވެ. އަދި އެބޭކަލުން މިއިލްމުގައި ސުންނަތުގެ ނަމުގައި ލިޔުއްވިއެވެ. އެހެނީ އޭގެ ވަރަށް ނުރައްކާ ބޮޑުވެގެންވާތީއާއި، އަދި އެކަމުގައި ޚިލާފުވާ މީހާ ހަލާކުވުމުގެ ތުނޑުމަތީގައި ވާކަމަށްޓަކައިއެވެ..."

މިރިސާލާގައި އިމާމް އަޙްމަދުބިން ޙަންބަލް އަހްލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާއި މަންހަޖާއި އުޞޫލުތަކުން މުހިއްމު އެތައްކަމެއް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އެކަމަކު މިއީ އަދި އަހްލުއްސުންނާގެ ޢަޤީދާގެ ހުރިހާ އުޞޫލުތަކެއް ނޫނެވެ. އެކަމަކުވެސް ހުރިހާ ކަމެއް ބަޔާންކުރެއްވުން ތަފްޞީލުކޮށް ނުކުރައްވައެވެ. އެއީ މިފޮތަކީ الله ގެ އިސްލާމްދީނުގެ މައްސަލަތަކެވެ. އެހެންކަމުން އިމާމް އަޙްމަދުގެ ދީނީ ބަސްތަކުގެ އަށް ފޮތްތަކުގައި ސަލަފުންގެ ބޭކަލުން ބަޔާން ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ.

---

[2] އިބްނު މަސްޢޫދު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: (مَنْ كَانَ مُسْتَنًّا فَلْيَسْتَنَّ بِمَنْ قَدْ مَاتَ فَإِنَّ الْحَيَّ لَا تُؤْمَنُ عَلَيْهِ الْفِتْنَةُ ، أُولَئِكَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ ﷺ كَانُوا أَفْضَلَ الأُمَّةِ، أَبَرَّهَا قُلُوبًا، وَأَعْمَقَهَا عِلْمًا، وَأَقَلَّهَا تَكَلُّفًا، قَوْمًا اخْتَارَهُمُ اللهِ لِصُحْبَةِ نَبِيِّهِ ﷺ، وَإِقَامَةِ دِينِهِ، فَاعْرِفُوا لَهُمْ فَضْلَهُمْ، وَاتَّبِعُوهُمْ فِي أَثَرِهِمْ، وَتَمَسَّكُوا بِمَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ أَخْلاقِهِمْ، وَدِينِهِمْ، فَإِنَّهُمْ كَانُوا عَلَى الْهُدَى الْمُسْتَقِيمِ.) (حلية الأولياء:305/1)

މާނައީ: "ސުންނަތެއްގައި ހިފާ މީހާ ފަހެ، މަރުވެފައިވާ މީހުންގެ ސުންނަތުގައި ހިފާށެވެ. އެހެނީ ދިރިތިބި މީހުންގެ މައްޗަށް ފިތުނައިން އަމާންކަމެއް ނެތެވެ. (މަރުވެގޮސްފައިވާ މީހުން) މުޙައްމަދު ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނެވެ. އެބޭކަލުންނީ މިއުއްމަތުގެ އެންމެ މާތްވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި ހިތްތައް އެންމެ ހެޔޮވެރިންނާ، ޢިލްމުގައި އެންމެ ފުންވެރިންނާ، އަދި ބަދަހިކަމުގައި ތަކައްލުފުވުމުގައި (ބޭކާރު މަސައްކަތްކުރުން) އެންމެ ކުޑަވެގެންވާ ބޭކަލުންނެވެ. އެބޭކަލުންނީ الله ﷻ އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށްވުމަށް އަދި އެކަލާނގެ ދީން ޤާއިމުކުރެއްވުމަށް އިޚްތިޔާރުކުރައްވާފައިވާ ބޭކަލުންނެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެބޭކަލުންގެ މާތްކަން ދެނެގަންނާށެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް ތަބަޢަވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވީ މިންވަރަކުން އެބޭކަލުންގެ އަޚްލާޤާއި ސީރަތުގައި ހިފާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެބޭކަލުން ތިއްބެވީ ސީދާވެގެންވާ ހިދާޔަތުގެ މަގުގައެވެ."

އަލްއާޖުއްރީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (عَلَامَةُ مَنْ أَرَادَ اللهُ بِهِ خَيْرًا: سُلُوكُ هَذَا الطَّرِيقِ، كِتَابُ اللهِ، وَسُنَنُ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَسُنَنُ أَصْحَابِهِ ﷺ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ، وَمَا كَانَ عَلَيْهِ أَئِمَّةُ الْمُسْلِمِينَ فِي كُلِّ بَلَدٍ إِلَى آخِرِ مَا كَانَ مِنَ الْعُلَمَاءِ مِثْلَ الْأَوْزَاعِيِّ وَسُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ وَمَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، وَالشَّافِعِيِّ، وَأَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، وَالْقَاسِمِ بْنِ سَلَّامٍ، وَمَنْ كَانَ عَلَى مِثْلِ طَرِيقَتِهِمْ، وَمُجَانَبَةُ كُلِّ مَذْهَبٍ يَذُمُّهُ هَؤُلَاءِ الْعُلَمَاءُ...) (الشريعة:1/300)

މާނައީ: "الله ﷻ އެމީހަކަށް ހެޔޮކަމެއް އިރާދަކުރައްވާ މީހާގެ ޢަލާމާތަކީ: މިމަގުގައި ހިނގުމެވެ. (އެއީ اللهގެ ފޮތާއި، اللهގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތްތަކާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާއި އެބޭކަލުންނަށް އިޙްސާންތެރިކަމާއި ތަބާވީ ބޭކަލުންގެ ސުންނަތްތަކާއި، ކޮންމެ ރަށެއްގައި މުސްލިމުންގެ އިމާމުން އެންމެ ފަހު ޢިލްމުވެރިޔާއާއި ހަމައަށް އެކަލުން މަގުގައި ތިއްބެވި ކަންތައްތަކުގައި ހިފާ ތަބަޢަވުމެވެ. އެއީ އަލްއައުޒާޢީއާއި، ސުފްޔާނުއް ޘައުރީއާއި، މާލިކު ބިން އަނަސްއާއި، އައްޝާފިޢީއާއި، އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލްއާއި، އަލްޤާސިމް ބިން ސައްލާމްއާއި، އަދި އެބޭކަލުންގެ މަގުގައި ތިއްބެވި ޢިލްމުވެރިންނެވެ. އަދި މިހިރާ ޢިލްމުވެރިން ފާޑުކިޔުއްވާ ކޮންމެ މަޛްހަބަކުން ދުރުވެ އެއްކިބާވުމެވެ..."

އަލްބަރްބަހާރީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (...فانظر رحمك الله كل من سمعت كلامه من أهل زمانك خاصة فلا تعجلن، ولا تدخلن في شيء منه حتى تسأل وتنظر هل تكلم به أصحاب رسول الله ﷺ أو أحد من

އަދި ބިދުޢަތްތައް ދޫކޮށްލުމެވެ. އަދި ކޮންމެ ބިދުޢައެއް ވެސް މަގުފުރެދުމެކެވެ.[3]

العلماء؟ فإن وجدت فيه أثرا عنهم فتمسك به، ولا تجاوزه لشيء، ولا تختر عليه شيئا فتسقط في النار...)

(شرح السنة:38/1)

މާނައީ: "...الله ތިބާއަށް ރަޙްމަތްކުރައްވާށިއެވެ! ދެންފަހެ ތިބާ ބަލާށެވެ! ޚާއްޞަކޮށް ތިބާ ތިބޭ ޒަމާނުގެ މީސްތަކުން ދައްކާ ވާހަކަތަކުން އަޑުއިވޭ ވާހަކަތަކާއިމެދު އަވަސްވެގެން ނުވާށެވެ! އަދި ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބު ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު ނުވަތަ (ކުރީގެ ސަލަފުންގެ) އެއްވެސް ޢިލްމުވެރިއެއް އެފަދަ ވާހަކައެއް ދައްކަވައިފައިވާކަން ސާބިތުވެގެން ނޫނީ އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް ކަށަވަރުކޮށް ބަލައިގަނެ ޢަމަލުނުކުރާށެވެ! ދެންފަހެ އެކަމުގައި އޭގެ ސަނަދެއް ހުރިކަން ހޯދައި ފެނިއްޖެނަމަ ހިފަހައްޓާށެވެ! އަދި އޭގެ މައްޗަށް އެހެން އެއްޗެއް އިޚްތިޔާރު ނުކުރައްވާށެވެ! އެހެންކަމުނުވާނަމަ ތިބާ ނަރަކައަށް ވެއްޓިގެން ހިނގައިދާނެތެވެ..."

[3] އަޅުގަނޑު ބުނަމެވެ: ޢަބްދުއްﷲ ﷺ ގެ...

[3] އަޙްމަދު ބުނާ އަބޫ ބަކްރުއްސިއްދީޤް ރަޙިމަހުﷲ ވިދާޅުވިއެވެ:

މާނައީ: "...އަދި އުޞޫލުދީން (އެބަހީ: ދީނުގެ އަސްލުތައް ނުވަތަ ޢަޤީދާގެ މިންގަނޑު) ތިބާ އެހެން ނުކުރުމަށް ދަރުހަރުކަން ފޮނުވިއެވެ. އަދި ތިބާ ޢަމަލުކުރަމުން ދާނީ ރިޔާސަތުގެ ކާމިޔާބީއެވެ. އަދި الله އާއި މެދު ޝައްކު ނުކުރުމާއި ރައްކާތެރިވުމުގެ މަގުގައި ބިދުޢަތްތަކާއި ދުރުވުމެވެ. އަދި ބިދުޢައާއި މަގުފުރެދުންތަކާއި ދުރުވުމެވެ. އަދި ބަޔާންކޮށްދޭ ޤާނޫނުތަކާއި ހިލާފުވުމެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އޭނާގެ ޞަޙާބީންގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމެވެ...އަދި އެކަމާ ޢަމަލުކުރާ ރިވެތި ސަލަފުންގެ މަގުގައި ހުރުމެވެ. އަދި ސުލްޠާނުގެ ހުކުމަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. އަދި ގުރުއާން ކަލާމު ކަމަށާއި އޭގެ ޙައްޤު ބޮޑުކަމަށް ޤަބޫލުކުރުމެވެ.

އަދި ދީނުގައި ނުވާ ކަންތައްތައް އަލަށް އުފެއްދުމާއި ބިދުޢައިގެ ޢަމަލުތަކުން ދުރުވުމެވެ. އަދި އުމުރުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. އަދި އުމުރުގެ އެހީގައި ނަސޭހަތްދިނުމެވެ. އަދި އުމުރާއި އިދާރީ ކަންކަމުގައި ވަކިކަމަށް އިތުރުކުރުމެވެ. އަދި ދީނުގެ ކަންކަމުގައި އުމުރާއި ޢަމަލުކުރުން

އަދި ދީނުގެ ކަންތަކުގައި އަރައިރުންވެ ޖަދަލުކޮށް ޚުޞޫމާތުކުރުން ދުރުކުރުމެވެ.[4]

ބަހުސްކޮށް އަރައިރުންވުން ހަދައެވެ. އަދި (އަހުލުއްސުންނާގެ މީހުން) ޚުޞޫމާތުން ދުރުވާ ގޮތަކީ (ބިދުޢައިގެ އަހުލުވެރިންގެ) ބާޠިލުތަކަށް އަޑުއަހައިދިނުން އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތަކަށް ސަމާލުކަންދޫކުރުމެވެ. އުބާދިލު ކަންތަކާ ކަންހުށަހަކަން އަޑުއިވި ހިތަށަކަން އެވާހަކަތަކުން ވަކިވެގެންނަމަ ގެއްލުން ލިބޭ، އަދި އޭރިހަކަން ވަސްވާސްތަކާއި ހީސިކުރުވެގެންވާ ހިތާމަތަކާއި ޒަހާރުތަކަށް ގެންނަ ވާހަކަތަކެވެ..." (عقيدة السلف: 1/298-299)

[4] ޢަބްދު الله ބިން ޢަމްރު ބިން ޢާޞް رضي الله عنهما ރިވާކުރައްވައެވެ: (أَنَّ نَفَرًا كَانُوا جُلُوسًا بِبَابِ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: أَلَمْ يَقُلِ اللهُ كَذَا وَكَذَا؟ وَقَالَ بَعْضُهُمْ: أَلَمْ يَقُلِ اللهُ كَذَا وَكَذَا؟ فَسَمِعَ ذَلِكَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَخَرَجَ كَأَنَّمَا فُقِئَ فِي وَجْهِهِ حَبُّ الرُّمَّانِ، فَقَالَ: " بِهَذَا أُمِرْتُمْ؟ أَوْ بِهَذَا بُعِثْتُمْ؟ أَنْ تَضْرِبُوا كِتَابَ اللهِ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ؟ إِنَّمَا ضَلَّتِ الْأُمَمُ قَبْلَكُمْ فِي مِثْلِ هَذَا...) (رواه أحمد: 6845 وصححه الأرنؤوط)

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ގޭގެ ދޮރާށިކައިރީގައި ބައެއް އިންސާނުން ތިއްބެވެ. ދެން އޭގެ ބައެއްމީހުން ބައެއް ބުނެއެވެ: 'الله ﷻ މިވެނި އެވެނިކަން ވިދާޅުވެފައެއްނުވޭތޯ؟' އަނެއް ބައެއް ބުނެއެވެ: 'الله ﷻ މިވެނި އެވެނިކަން ވިދާޅުވެފައެއްނުވޭތޯ؟' އެހިނދު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ކަނަށް އެއަޑު އިވިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު (ކޯފާއިސްކުރައްވާފައި ނިކުމެވަޑައިގެން) އެކަލޭގެފާނުގެ މޫނުފުޅުގައި އަނާރުގެ އޮށް ފުޅިފައި ހުންނަވައިފައިވަނީއެވެ. ދެން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: 'މިކަމަށްޓަކައިތޯ ތިޔަބައިމީހުން އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ ކަންތައްތަކުރެއްވީ ހެއްޔެވެ؟! ނުވަތަ މިކަމަށްޓަކައިތޯ ފޮނުއްވިފައިވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެއްޔެވެ؟! الله ގެ ފޮތް އޭގެ އެއްބައިން އަނެއް ބައިގައި ނަގާ ޖަހައިލުމަށްހެއްޔެވެ؟! ހަމައެކަނި މިކަމަކުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައި އުޅުނު އުއްމަތްތަކުން މަގުފުރެދުނީ ކަންތައްތަކުގައި ކަރަވަހުވެގެންނެވެ..."

ޢުމަރު ބިން ޢަބްދުލްޢަޒީޒު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (مَنْ جَعَلَ دِينَهُ غَرَضًا لِلْخُصُومَاتِ أَكْثَرَ التَّنَقُّلَ.) (الموطأ: 1/325)

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ދީނަކީ އަދައިރުންވެ ދެބަސްވުންތަކުގެ އަމާޒުކޮށްގަނެވޭކަން ހަދައިފިމީހާ (ހަދުރު) ބަދަލުކުރުން ގިނަކޮށްފިއެވެ."

މުޢާވިޔާ ބިން ޤުއްރާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (الْخُصُومَاتُ فِي الدِّينِ تُحْبِطُ الْأَعْمَالَ.) (الإبانة الكبرى: 502/2)

މާނައީ: "ދީނުގައި ދެބަސްވުން އަދައިރުންވުމީ އަމަލުތައް ބާޠިލުކޮށްދޭ ކަމެކެވެ."

އަލްބަރްބަހާރީ رحمه الله ގެ އަރިހަށް މީހަކު އައިސް ބުނެފިއެވެ: 'އަހަރެން މިއައީ ދީނުގައި ކަމަކާމެދު ބަޙުސްކުރުމަށެވެ.' އިމާމު ވިދާޅުވިއެވެ: (أنا قد عرفت ديني فإن كَانَ دينك قد ضل منك فاذهب فاطلبه.)

(طبقات الحنابلة: 39/2)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންނަށް އަހަރެންގެ ދީން އެނގިއްޖެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެ ދީން ކަލޭއަތުން ގެއްލިގެންވާނަމަ ގޮސް ހޯދާށެވެ."

އަލްއާޖުރީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (...إِنْ كَانَ الَّذِي يَسْأَلُكَ مَسْأَلَتَهُ مَسْأَلَةَ مُسْتَرْشِدٍ إِلَى طَرِيقِ الْحَقِّ لَا مُنَاظَرَةً، فَأَرْشِدْهُ بِأَلْطَفِ مَا يَكُونُ مِنَ الْبَيَانِ بِالْعِلْمِ مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ، وَقَوْلِ الصَّحَابَةِ، وَقَوْلِ أَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَإِنْ كَانَ يُرِيدُ مُنَاظَرَتَكَ، وَمُجَادَلَتَكَ، فَهَذَا الَّذِي كَرِهَ لَكَ الْعُلَمَاءُ، فَلَا تُنَاظِرْهُ، وَاحْذَرْهُ عَلَى دِينِكَ، كَمَا قَالَ مَنْ تَقَدَّمَ مِنْ أَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ إِنْ كُنْتَ لَهُمْ مُتَّبِعًا...) (الشريعة: 449/1)

މާނައީ: "...ތިބާގެ ގާތުން ސުވާލުކުރާ މައްސަލައަކީ އިރުޝާދު ހޯދުމަށް ޙައްޤު މަގު ހޯދުމަށް އުޅޭނަމަ ކަމުގައި އަދި ބަޙުސްކޮށް ޖަދަލުކުރުމުގެ ނިޔަތް ކަމުގައިވާނަމަ، ފަހެ އޭނާއަށް ބަޔާންކޮށް އެންމެ ލޯބި ގޮތުގައި ފޮތާއި ސުންނަތުން ޞަޙާބީންގެ އަދި ބަސްބުނުންގެ އަދި މުސްލިމުންގެ އިމާމުންގެ ބަސްބުނުން ބަޔާންކޮށްދޭށެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ބޭނުންވަނީ ތިބާއާއި ބަޙުސްކޮށް ޖަދަލުކުރުމަށް ކަމުގައިވާނަމަ ފަހެ އިލްމުވެރިން ނުރުހިގެންވާކަމަކީ މިއީއެވެ. ފަހެ ތިބާ އޭނާއާއި ބަޙުސްކޮށް ޖަދަލުނުކުރާށެވެ. އަދި ތިބާގެ ދީނާމެދު އޭނާއާއި ހުއްޓުވާލާށެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ މުސްލިމުންގެ އިމާމުން ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިންނެވެ. އެއީ ތިބާ އެބޭކަލުންނަށް ތަބާވާމީހެއްކަމުގައިވާނަމައެވެ..."

އަދި ހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އިށީންދެހުރުން ދުރުހެލިވުމެވެ.[5]

އަބުލްޤާސިމު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (إن السّنَن لَا تخاصم وَلَا يَنْبَغِي لَهَا أَن تتبع بِالرَّأْيِ، وَلَو فعل النَّاس ذَلِك لم يمض يَوْم إِلا انتقلوا من دين إِلَى دين، وَلكنه يَنْبَغِي للسنن أَن تلْزم ويتمسك بهَا عَلَى مَا وَافق الرَّأْي أَو خَالفه، ولعمري إِن السّنَن لتأتي كثيرا عَلَى خلاف الرَّأْي ومجانبته خلافًا بَعيدا فَمَا يجد الْمُسلمُونَ بدا من اتباعها، والانقياد لَهَا..) (الحجة في بيان المحجة: 1/305)

މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން ސުންނަތްތަކާއިމެދު (އެބަހީ: އަޙާދީޘާއި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތްތަކާއިމެދު) އަޑުއަރުވައި ދީނުގެ ކަންތަކާއިމެދު) ޒުވާބުކުރުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ބުއްދީގެ ރައުޔުތަކުން ސުންނަތްތަކާ ދެކޮޅަށް ނުހަދާށެވެ. ފަހެ މީސްތަކުން އެފަދައިން އަމަލުކުރާނަމަ، އެބައިމީހުން ދީނުން ދީނަކަށް ބަދަލުނުވެ އެއްވެސް ދުވަހެއް ނުނިމޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ސުންނަތްތަކަށް ބުއްދީގެ ރައުޔުތަކާއި ދިމާވިޔަސް ނުވަތަ ޚިލާފުވިޔަސް އެކަންތަކުގައި ހިފަހައްޓާ ޚިޔާލުފާޅުނުކޮށް ކަންތަކެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ބުއްދީގެ ރައުޔުތަކާއި ޚިލާފުވެ މިސްކީނާއި ޚިލާފު ގާތެއް ވަރަށް ދިނުމަށް ސުންނަތްތައް ފެނިދާނެއެވެ. ފަހެ އެކަންތަކަށް ކިޔަމަންވެ ތަބާވުމުގެ ނުރަށް ތަކުގޭ ދޫކޮއްލުމަށް ޗާޕަމެއް މުސްލިމުންނަކަށް ނެތްނަހަމެވެ..."

[5] ބިދުޢަތްތަކާއި ހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެކުގައި އިށީންދެހަދާ އެކުގައި ހުރުން ދުރުހެލިވުމަކީ އައިސްފައިވާ ސަލަފުންގެ ބަސްފުޅުތަކުން ފާހަގަވެގެންވާކަމެވެ. އަދި އިބްނު ޢަބްބާސްގެ ރައްޔިތު ތަކުބީރުއާއި އެކަމާއިމެދު ވަރަށް ހަރުކަށިކޮށް އިންޒާރުދެއްވާފައިވާށެވެ. އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވެފައިވާއެވެ: (لَا تُجَالِسوا أَهْلَ الْأَهْوَاءِ، فَإِنَّ مُجَالَسَتَهُمْ مَمْرَضَةٌ لِلْقُلُوبِ.) (الشريعة: 1/452)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެކު އިށީންދެ ނުހަދާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނާއި އެކު އިށީންދެހުރުމަކީ ހިތްތަކަށް ބަލިމަޑުކަން ގެނެސްދޭ ކަމެކެވެ."

ތާބިޢީން ބޭކަލެއްގެ ކަލުމާއި ޙަރަކާތް ހިއްސާކުރުމަށްފަހު ވިދާޅުވެފައިވާއެވެ: (لأَنْ تَمْتَلِئَ دَارِي قِرَدَةً وَخَنَازِيرَ جِيرَانِي مَعِي فِي دَارِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يُجَاوِرَنِي رَجُلٌ مِنْهُمْ. أي أصحاب الأهواء) (طبقات ابن سعد: 7/167)

މާނައީ: "އަހުރެންގެ ގެ ޖާނަވަރުތަކުން ފުރި އަހުރެންގެ އަވަށްޖެހިންނެވުމަކީ އަހުރެންގެ ގޭގައި އޫރުތަކެއްވުންވެސް، ހަވާ ނަފްސުގެ އަހުލުވެރިންގެ މީހަކު އަހުރެންގެ ގާތުގައިވުމަށްވުރެ އަހުރެންނަށް ލޯބިވާކަންބޮޑުވެއެވެ."

އަލްފުޟައިލް ބިން ޢިޔާޟް ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (لَا تَجْلِسْ مَعَ صَاحِبِ بِدْعَةٍ فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْكَ اللَّعْنَةُ.) (الإبانة الكبرى: 459/2)

މާނައީ: "ބިދުޢައީގެ އަހުލުވެރިޔަކާއި އެކު ތިބާ ނުއިށީންނާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިބާގެ މައްޗަށް ލަޢުނަތް ފައިބާފާނެކަމަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ."

އަބޫ ޤިލާބާ ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (لَا تُجَالِسُوهُمْ، وَلَا تُخَالِطُوهُمْ، فَإِنِّي لَا آمَنُ أَنْ يَغْمِسُوكُمْ فِي ضَلَالَتِهِمْ، وَيُلْبِسُوا عَلَيْكُمْ كَثِيرًا مِمَّا تَعْرِفُونَ.) (شرح أصول الاعتقاد:151/1)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން (ބިދުޢައީގެ ހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިންނާއި) އިށީނދެ ނުހަދާށެވެ! އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިނުވާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގެ ތެރެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ގެންގޮސް، އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަ އެތައް ކަމެއް އޮޅުވާލާފާނެކަމަށް އަހުރެންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަމާންކަމެއްނުދެކެމެވެ."

(قِيلَ لِلْأَوْزَاعِيِّ: إِنَّ رَجُلًا يَقُولُ: أَنَا أُجَالِسُ أَهْلَ السُّنَّةِ، وَأُجَالِسُ أَهْلَ الْبِدَعِ، فَقَالَ الْأَوْزَاعِيُّ: هَذَا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يُسَاوِيَ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ.) (الإبانة الكبرى: 456/2)

މާނައީ: "އަލްއައުޒާޢީ އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ: 'މީހަކު އެބުނަނީއެވެ: 'އަހުރެން ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އިށީންނަމެވެ. އަދި ބިދުޢައީގެ އަހުލުވެރިންނާއިވެސް އިށީންނަމުއެވެ.' އޭރުން އަލްއައުޒާޢީ ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިއީ ޙައްޤާއި ބާޠިލާއި އެއްވަރުކުރަން ބޭނުންވާ މީހެކެވެ!'"

މުފައްޟަލު ބިން މުހަލްހަލް ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (لَوْ كَانَ صَاحِبُ الْبِدْعَةِ إِذَا جَلَسْتَ إِلَيْهِ يُحَدِّثُكَ بِبِدْعَتِهِ حَذَرْتَهُ،وَفَرَرْتَ مِنْهُ، وَلَكِنَّهُ يُحَدِّثُكَ بِأَحَادِيثِ السُّنَّةِ فِي بُدُوِّ مَجْلِسِهِ، ثُمَّ يُدْخِلُ عَلَيْكَ بِدْعَتَهُ...) (الإبانة الكبرى: 244/2)

މާނައީ: "ބިދުޢައީގެ އަހުލުވެރިޔާގެ ގާތުގައި ތިބާ އިހިނދު، ދީން އޭނާގެ ބިދުޢައީގެ ވާހަކަ (ކުޑަކޮށްވެސް) ދައްކަންފަށައިފިނަމަ ތިބާ ހުރިހާދުވެ ދުރުވެ، އޭނާގެ ގާތުން ފިލައި ރައްކާތެރިވާށެވެ. އެހެނީއެކަމަކު އޭނާ ކުޑަކަމަ މަޢުލޫމާތު ފެނުނަސް ތިބާގެ ހިތަށް ސުންނަތުގެ ބަދަލުގައި ކާމިލުކުރުވާނެއެވެ. ދީން އެއަސްފަދަ ތިބާގެ ހިތަށްވެސް އޭނާގެ ބިދުޢަ ވަށްދާނެއެވެ..."

ހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ދެމީހުން އިބްނު ސީރީން رحمه الله ގެ އަރިހަށް ވަދެފައި ބުންޏެވެ: (يَا أَبَا بَكْرٍ نُحَدِّثُكَ بِحَدِيثٍ قَالَ: لَا، قَالَا: فَنَقْرَأُ عَلَيْكَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: «لَا، لَتَقُومَانِ عَنِّي أَوْ لَأَقُومَنَّ» فَقَامَ الرَّجُلَانِ فَخَرَجَا، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: يَا أَبَا بَكْرٍ مَا كَانَ عَلَيْكَ أَنْ يَقْرَأَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ: «إِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْرَأَا آيَةً عَلَيَّ فَيُحَرِّفَانِهَا فَيَقِرُّ ذَلِكَ فِي قَلْبِي») (السنة لعبد الله: 133/1)

މާނައީ: "އޭ އަބޫބަކުރެވެ! އަހަރުމެން ތިބާއަށް ޙަދީޘެއް ކިޔައިދޭންތޯއެވެ.' އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނޫނެކެވެ!' އެދެމީހުން ބުންޏެވެ: 'އެހެންވިއްޔާ الله ޢައްޒަ ވަޖައްލަގެ ފޮތުން އާޔަތެއް އަހަރުމެން ތިބާއަށް ކިޔައިދޭނަމުތޯއެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނޫނެކެވެ! ކަލޭމެން ދެމީހުން އަހަރެންގެ ގާތުން ތެދުވާށެވެ! ނުވިއްޔާ އަހަރެން ތެދުވާނަމެވެ!' ދެން އެދެމީހުން ތެދުވެ ނިކުމެގެންދިއެވެ. ދެން (ޖަމާޢަތުގެ މީހަކު) ބައެއް މީހުން ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭ އަބޫބަކުރެވެ! އެދެމީހުން الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ފޮތުން އާޔަތެއް ތިބާއަށް ކިޔައިދިނުމަކީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟' އެހިނދު އިބްނު ސީރީން ވިދާޅުވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން އެދެމީހުން އާޔަތެއް ކިޔައިދީ ދެން އެއާޔަތުގެ (މާނަ) ބަދަލުކޮށްލާނެތީ، ދެން އަހަރެންގެ ހިތަށް އެކަންތައް ވަދެ ހުރުމާމެދުކަމުން އަހަރެން ބިރުގަނީއެވެ."

ޢަލީ ބިން ޚާލިދު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: އަހަރެން އިމާމު އަޙްމަދު رحمه الله އަށް ދަންނަވާލީމެވެ: (إن هذا الشيخ لشيخ حضر معنا هو جاري وقد نهيته عَنْ رجل ويحب أن يسمع قولك فيه يعني حارثا المحاسبي كنت رأيتني معه منذ سنين كثيرة فقلت: لي لا تجالسه ولا تكلمه فلم أكلمه حتى الساعة وهذا الشيخ يجالسه فما تقول فيه فرأيت أَحْمَد قد أحمر لونه وانتفخت أوداجه وعيناه وما رأيته هكذا قط ثم جعل ينتفض ويقول ذاك فعل اللَّه به وفعل ليس يعرف ذاك إلا من خبره وعرفه أويه أويه أويه ذاك لا يعرفه إلا من

قد خبره وعرفه ذاك جالسه المغازلي ويعقوب وفلان فأخرجهم إلى رأي جهم هلكوا بسببه فقال له الشيخ يا أبا عَبْد اللَّه يروي لحديث ساكن خاشع من قصته ومن قصته فغضب أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وجعل يقول لا يغرك خشوعه ولينه ويقول لا تغتر بتنكيس رأسه فإنه رجل سوء ذاك لا يعرفه إلا من قد خبره لا تكلمه ولا كرامة له كل من حدث بأحاديث رَسُول اللَّهِ - ﷺ - وكان مبتدعا تجلس إليه لا ولا كرامة...) (طبقات الحنابلة: 1/233-234)

ވާނަމަ: "މި މުސްކުޅި މީހާ - އަޙްމަދުބްނުޙަންބަލްއާއި ޙާރިޘުލްމުޙާސިބީ މުސްކުޅިއަކަށް އިޝާރާތްކޮށްދެއްވައި - މީނާ މިއީ އަޙްމަދުގެ އަވަށްޓެރިޔާއެވެ. އަދި މިހެއްގެ ގާތަށް ދިއުން އަޙްމަދު ޢާއްމަށް މަނާކުރިމެވެ. އުމުރާއާއިމެދު ކަލާމްކުރުމުގެ ބަސްތުރު އަޅުއަހަރެން އޭނާ ބޭނުންވެއެވެ. އެއީ ޙާރިޘުގެ މުޙާސަބާއެވެ. މިގެ އަޙްމަދުގެ ކައިރިން އަޙްމަދު ޢާއްމައި އެކިގޮތް ވަނިކޮށް ކަލާމްކުރަނީ ފުރިހަމަ ގޮތުގައިކަމުން އަޙްމަދުނަން ވިދާޅުވިމެވެ: "ޢާއްމައި އެކި އިރިސްކުރި ނުހަމަކުރެވެ. އަދި ޢާއްމައި ވަހަކަ ނުދައްކާށެވެ.' ފަހު މިއަދުއި ހަމައަންގެ އަޙްމަދު ޢާއްމައި ވަހަކަ ނުދައްކާށެވެ. އެކަމަކު މިމުސްކުޅިމީހާ ޢާއްމައި އެކި އިރިސްދުރުހަދައެވެ. ފަހު ކަލާމްކުރުން އެކަމާއިމެދު ވިދާޅުވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' އެހިނދު އެކަލާމްކުރުމުގެ ކުރަހަތު ބަދަލުވެ، (ކަލާމިސްކުރައްވާ) ދެރަވެގެން ނުބައްޓައް ފުރިގެންދިޔައެވެ. އެކަލާމްކުރުން މިފަދައިންވަނީކަން އަޙްމަދު ދުވަހަކުވެސް ނުދެކެވެ. ދެން ރަސޫލާކުރައްވާ ވިދާޅުވާންފެށިއެވެ: 'އެކަލާމްކުރައްތޯއެވެ!؟ الله ﷻ ޢާއްމައިމެދު މިވެނި އެވެނި ކަމެއް ގެންގުޅުއްވައްވާނެއެވެ! ޢާއްމަގެ މައްޗަށް ތަބާ އިލްމީހާންކަން އެނގޭމީހަކަށް ދުނިޔެ ޢާއްމަގެ ރަހުމަތްނުލިބޭނެއެވެ! ޢާއްމަގެ މުސީބާތް ބޮޑުކަމެއްވެއެވެ! ޢާއްމަގެ ތަޤްލީދުކުރަން ކަމަށްޓަކައިދީ މިހަކަށް ދުނިޔެ ޢާއްމަގެ ރަހުމަތްނުލިބޭނެއެވެ. އަޙްމަދުއާޖިލާއި ރަޙްމަތްތައް މިވެނި މިހެން ޢާއްމައި އެކި އިރިސްދުރުހަދައެވެ. ދެން ޢާއްމަ އެމީހުން ތަޤްލީދުގެ ޙައްޤުގެ މަގަށްވަން ނުކުތެވެ. ޢާއްމަގެ ސަޙަބުން އެމީހުން ހަލާކުވިއެވެ.' އެހިނދު އަޙްމަދުކުރިއް މިހާ ބުނެދިނެވެ: 'ޢާ އަބޫ ޢަބްދު الله އެވެ! ޢާއްމަ މަޤާމުއިލީކުރައްވާ ޙަޤީޤަތާއި އެކި ޙަދީޘް ރިވާކުރައްވާ ދެއްކުމެވެ. އަދި ޢާއްމަގެ ފަހަރަތުގެ ތަޤުވާއި މިވެނިކަމެކެވެ. އަދި މިވެނިކަމެކެވެ...' އެހިނދު އިމާމް އަޙްމަދު ކަމިއްސުކުރައްވާ ވިދާޅުވިމެވެ: 'ޢާއްމަގެ ޚުޝޫޢުތެރިކަމާއި މަޤާމުއިލީކަމަށް ކަލާ ހެޔޮލަފާތެރިކަމަށް ނުތާށިވާށެވެ! އަދި ޢާއްމަގެ (ތަވާޟުޢުތެރިކަމާއިއެކީ) އިސްތިރާމުކުރުން ކަލާ ހެޔޮލަފާތެރިކަމަށް ދޮގުނުވާށެވެ! ފަހު ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެއީ ނުބައި މީހެކެވެ. ޢާއްމަގެ ތަޤްލީދުކުރިން ޢާއްމަ ދުނިޔެ މިހާކަށް ޢާއްމާ

ނޫނީގުޅުމެވެ. އޭނާއާއި ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ. އޭނާއަށް ޖުވާބުދެއްނުދޭށެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ގެ ހަދީޘްތަކެއް ކިޔައިދީ ކޮންމެ މީހަކާއި - އެއީ ބިދުޢަތްވެރިއެއްކަމުގައިވިޔަސް - ކަލޭ އިރިންނަނީހެއްތޯ!؟ ނޫނެކެވެ! ހަމަގައިމު އެހެންނުކުރާށެވެ!.."

އިބްނު ބައްޠާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (...فَاللهِ اللهِ مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ، لَا يَحْمِلَنَّ أَحَدًا مِنْكُمْ حُسْنُ ظَنِّهِ بِنَفْسِهِ، وَمَا عَهِدَهُ مِنْ مَعْرِفَتِهِ بِصِحَّةِ مَذْهَبِهِ عَلَى الْمُخَاطَرَةِ بِدِينِهِ فِي مُجَالَسَةِ بَعْضِ أَهْلِ هَذِهِ الْأَهْوَاءِ، فَيَقُولُ: أُدَاخِلُهُ لِأُنَاظِرَهُ، أَوْ لِأَسْتَخْرِجَ مِنْهُ مَذْهَبَهُ، فَإِنَّهُمْ أَشَدُّ فِتْنَةً مِنَ الدَّجَّالِ، وَكَلَامُهُمْ أَلْصَقُ مِنَ الْجَرَبِ، وَأَحْرَقُ لِلْقُلُوبِ مِنَ اللَّهَبِ، وَلَقَدْ رَأَيْتُ جَمَاعَةً مِنَ النَّاسِ كَانُوا يَلْعَنُونَهُمْ، وَيَسُبُّونَهُمْ، فَجَالَسُوهُمْ عَلَى سَبِيلِ الْإِنْكَارِ، وَالرَّدِّ عَلَيْهِمْ، فَمَا زَالَتْ بِهِمُ الْمُبَاسَطَةُ وَخَفِيُّ الْمَكْرِ، وَدَقِيقُ الْكُفْرِ حَتَّى صَبَوْا إِلَيْهِمْ...)

(الإبانة الكبرى: 2/459)

މާނައީ: "އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! الله އަށްޓަކައި އަހުރެން ދަންނަވަމެވެ! ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކު އޭނާގެ ނަފްސާއިމެދު އޮންނަ އިތުބާރާއި ޢަޤީދާގެ ހިފައިގަނެ، އަދި އޭނާގެ މަޛްހަބުގެ ޞައްޙަކަމާއިމެދު އޭނާއަށް އެނގިގެންވާކަމަށްޓަކައި، މިހިރަ ބައެއް ހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެކީ އިށީންދެ ގެއްލުން އޭނާގެ ދީން ނުރައްކަލަށް ދޫކޮށްނުލާށެވެ! އަދި އޭނާ ބުނެއެވެ: '(ހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިޔާއާއި) ބަޙުޘުކުރުމަށް ނުވަތަ އޭނާގެ (ނުބައި) މަޛްހަބުން އޭނާ ނެރުމަށްޓަކައި ބައްދަލުކުރަން އަހުރެން އެކަށީގެންނަމެވެ.' ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ދައްޖާލަށްވުރެ ފިތުނަވެރިކަން ބޮޑު ބައެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ވާހަކަތަކީ 'ގަލަސް' ބައްތަރުވުރެ (ހިތްތަކާއި) ހަރުގާ، އަދި އަލިފާނުގެ ހުޅުގަނޑަށްވުރެ ހިތްތައް އަނދާލުން ބޮޑުވެގެންވާ ވާހަކަތަކެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ލަޢުނަތްދެމުން، އެއްޗެހިކިޔާ އަދި ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކު އަހުރެންނަށްވެސް ފެނިފައެވެ. ދެންފަހެ ހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އިންކާރުކޮށް ރައްދު ދިނުމުގެ ޤަޞްދުގައި އެމީހުންނާއެކު އިށީންދެނިކުތެވެ. ދެންފަހެ އެހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިން އެބައިމީހުންނާއިމެދު މަޑުމައިތިރިވެ، އަދި މަކަރުވެރިކަމާއި ފޮރުވިގެންވާ ނާޒުކު ކުފުރުތަކާއެކު އަޅާލަމުންދިޔައެވެ. އެގޮތުން އެބައިމީހުން ފެނިގެންދިޔައީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް ގެއްލިގެންދާ ފަހަރާ ފެނިފައެވެ!..."

އަދި އަހަރުމެންގެ ގާތުގައި ސުންނަތަކީ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަޘަރުތަކެވެ.

އަދި ސުންނަތަކީ ޤުރުއާން ތަފްސީރުކުރާއެވެ. އަދި އެއީ ޤުރުއާނުގެ ދަލީލުކޮށްދޭ ކަންތަކެވެ.

އަދި ސުންނަތުގައި ޤިޔާސްކުރުން އަޅާކިޔުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއަށް މިޘާލުތަކެއް ނުޖެހޭނެއެވެ.[6]

---

6 އެބަހީ ޢަޤީދާގެ ކަންކަމުގައި ޙުއްޖަތަކީ الله سبحانه وتعالى ގެ ޞިފަފުޅުތަކާއި އިސްމުފުޅުތަކުގައި ޤިޔާސްކޮށްގެން އަޤްލުތަކުން ނުވެއެވެ. ނަފީކުރެވޭނޫ ޤިޔާސްކުރުމަކީ ޢަޤީދާގެ ކަންކަމުގައި ޤިޔާސްކުރުމާއި ނަފްސާއި ފުރޫޢީމައްސަލަތަކުން ހިލާފުން ކުރާ ޤިޔާސްތަކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ފިޤުހީ ކަންކަމުގައި ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުގައި ކުރެވޭ ބަރާބަރު ޤިޔާސަށް ކަމާއި ބުރުހާނެކެވެ. އިމާމް އަޙްމަދުގެ އަދި އެހެން ސަލަފުންގެ މިފަދަ ބަސްފުޅުތަކުގެ މުރާދަކީ ޤިޔާސް ޤިޔާސްކުރުމަކީ އަދި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ނަޞްޞު ސާފުކަން ކަމަކަށް އަރައިގަތުން އެއީ މަސައްކަތެއް ބަލައިގަތުމަކަށް ޤިޔާސްކުރުމަކަށް އާދޭ އިސްލާމާ މީސްތަކުން ރައްދުދޭށެވެ. އަދި ސުންނަތްތަކަށް ގޮންޖެހުމުގެ ގޮތުން 'އެއީ ކިއްވެ؟ އެހެންވިއްޔާ ކިހިނެއް؟' ބުނެ މިފަދަގޮތަށް ޖަހާ އިއުތިރާޒު ނުކުރަންވާނެއެވެ. އެގޮތުން ސަލަފުންގެ ބަސްތަކުން ހަދީޘް ރިވާކުރައްވާ އަޘަރުތަކުގައި ސާބިތުވެފައިވާ ގޮތުން ޙަދީޘަށް މިޘާލު ނުޖަހާ އިއުތިރާޟުކުރުމުގެ ގޮތުން ސުވާލުކުރުމުން އެކަމަށް ސަލަފުންގެ ބަޔަކު އިންކާރުކުރައްވާފައިވާ ގޮތްތައް ދިރާސާކުރެވިފައިވެއެވެ.

އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން މީހަކު ޙަޖަރުލް އަސްވަދުގައި ބޮސްދިނުމާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރިއެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَسْتَلِمُهُ وَيُقَبِّلُهُ» قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ زُحِمْتُ، أَرَأَيْتَ إِنْ غُلِبْتُ، قَالَ: «اجْعَلْ أَرَأَيْتَ بِاليَمَنِ، رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَسْتَلِمُهُ وَيُقَبِّلُهُ» (رواه البخاري: 1611)

މާނައީ: "الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާދައި ބީއްސަވާ ބަސްފުޅުވަނިކޮށް އަހުރެންނަކަށް ފުރުސަތު.' އާނގާ ބުނެފައެވެ: 'ދެން އަހުރެން ތޮއްޖެ ހިއްޖައްހާ ހަދާނީ ކިހިނެއްހޭ؟' އަހުރެންގެ މައްޗަށް އަރައިގަތް ގޮތެއްގެ ބައްޖެހިއްޖައްހާ ހަދާނީ ކިހިނެއްހޭ؟' އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެން ހަދާނީ ކިހިނެއްހޭ' ތަމަނާގައި ބާއްވާށެވެ! الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެހާމަގައި ބީއްސަވާ ބަސްފުޅުވަނިކޮށް އަހުރެން ދޫކޮށްލާނީމެވެ."

ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙަދީޘްތަކުގައިވާ: "ޖިންނާތާ މީހާ ދުއްމިނެއްތަކުގައި ވާހަކަ އާނގާ ޖިންއްޔާ ނުކުތުއްވާ..." މިޙަދީޘް އިބްނުލް މުބާރަކު رحمه الله ޙަފްޞުއްލުމުން މިހާރު އިންސާނުކުރުމުގެ ގޮތުން 'މިއީ ކޮންކަމެއްހޭ' ބުނެފައެވެ. އެހިނދު އިބްނުލް މުބާރަކު رحمه الله ވަރަށް ކޯފާއިސްކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ: (يَمْنَعُنَا هَؤُلَاءِ الْأَنْتَانُ أَنْ نَتْرُكَ حَدِيثَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَلَا نُحَدِّث بِهِ، كُلَّمَا جَهِلْنَا مَعْنَى حَدِيثٍ تَرَكْنَاهُ؟ لَا، بَلْ نَرْوِيهِ كَمَا سَمِعْنَاهُ، وَنُلْزِمُ الْجَهْلَ أَنْفُسَنَا.) (مسند إسحاق بن راهويه: 1/387)

މާނައީ: "މިއީތަ ފާސިދުވެގެންވާ ނުބައި މީހުންތައް އަހަރުމެންނަށް الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙަދީޘް ބަޔާންކުރުން މަނާކުރޭ، އެޙަދީޘް ދޫކޮށްލާ ބަޔާންނުކޮށް ބުނާށެވެ. ޙަދީޘްއެއްގެ މާނަ ނޭނގޭ ކޮންމެ ފަހަރަކު އަހަރުމެން އެޙަދީޘްއް ދޫކޮށްލަންވީހެއްތޯ!؟ ނޫނެކެވެ! އަދި ޙާއްޞަ، އަހަރުމެންނަށް އަޑުއިވުނުގޮތަށް ގޮތަށް ޙަދީޘް ރިވާކުރާނަމެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް ޖާހިލުކަން ލާޒިމުކުރާނަމެވެ."

ޢަލީ ބިން އަބީ ޠާލިބު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: (لَوْ كَانَ الدِّينُ بِالرَّأْيِ لَكَانَ أَسْفَلُ الْخُفِّ أَوْلَى بِالْمَسْحِ مِنْ أَعْلَاهُ.) (رواه أبو داود: 162)

މާނައީ: "ދީނަކީ ބުއްދިގެ ރައްދުތަކަކަށް ފެންނަގޮތެއްކަމުގައިވާނަމަ، ހުއްދުގެ ދަށްފުށުގައި ފެންފުރުން ހުއްދު މަތީގައި ފެންފުރުމަށްވުރެ މާއުމުރާވެގެންވީހެވެ."

އިބްނު ސީރީން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (أَوَّلُ مَنْ قَاسَ إِبْلِيسُ، وَمَا عُبِدَتِ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ إِلَّا بِالْمَقَايِيسِ.) (رواه الدارمي: 195)

މާނައީ: "އެންމެ ފުރަތަމަ ޤިޔާސްކުރީ އިބްލީސެވެ. އަދި ޤިޔާސްކުރުން އަތުވެއްޖެ ސަބަބުން ދެންވި އިރާއި ހަނދަށް އަޅުކަންކުރެވިއްޖެއެވެ."

އިބްނުލް ޤައްޔިމް رَحِمَهُ اللهُ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: (...وَكُلُّ بِدْعَةٍ وَمَقَالَةٍ فَاسِدَةٍ فِي أَدْيَانِ الرُّسُلِ فَأَصْلُهَا مِنْ الْقِيَاسِ الْفَاسِدِ، فَمَا أَنْكَرَتْ الْجَهْمِيَّةُ صِفَاتِ الرَّبِّ وَأَفْعَالَهُ وَعُلُوَّهُ عَلَى خَلْقِهِ وَاسْتِوَاءَهُ عَلَى عَرْشِهِ وَكَلَامَهُ وَتَكْلِيمَهُ لِعِبَادِهِ وَرُؤْيَتَهُ فِي الدَّارِ الْآخِرَةِ إلَّا مِنْ الْقِيَاسِ الْفَاسِدِ، وَمَا أَنْكَرَتْ الْقَدَرِيَّةُ عُمُومَ قُدْرَتِهِ وَمَشِيئَتِهِ وَجَعَلَتْ فِي مُلْكِهِ مَا لَا يَشَاءُ وَأَنَّهُ يَشَاءُ مَا لَا يَكُونُ إلَّا بِالْقِيَاسِ الْفَاسِدِ، وَمَا ضَلَّتْ الرَّافِضَةُ وَعَادُوا خِيَارَ الْخَلْقِ وَكَفَّرُوا أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ - ﷺ - وَسَبُّوهُمْ إلَّا بِالْقِيَاسِ الْفَاسِدِ، وَمَا أَنْكَرَتْ الزَّنَادِقَةُ وَالدَّهْرِيَّةُ مُعَادَ الْأَجْسَامِ وَانْشِقَاقَ السَّمَاوَاتِ وَطَيَّ الدُّنْيَا وَقَالَتْ بِقِدَمِ الْعَالَمِ إلَّا بِالْقِيَاسِ الْفَاسِدِ، وَمَا فَسَدَ مَا فَسَدَ مِنْ أَمْرِ الْعَالَمِ وَخَرِبَ مَا خَرِبَ مِنْهُ إلَّا بِالْقِيَاسِ الْفَاسِدِ، وَأَوَّلُ ذَنْبٍ عُصِيَ اللهُ بِهِ الْقِيَاسُ الْفَاسِدُ...) (إعلام الموقعين: 6/2)

މާނައީ: "...އަދި ރަސޫލުންގެ ދީންތަކުގައި (ފާސިދު) ކިޔާނެ ކޮންމެ ބިދުޢައަކާއި ފާސިދު މަޤާލަތެއްގެ އަސްލަކީ ވަނީ ފާސިދު ޤިޔާސެވެ. އެގޮތުން ޖަހުމިއްޔާ ރައްބުގެ ސިފަފުޅުތަކާއި ފިޢުލުފުޅުތަކާއި، އެކަލާނގެ ޚަލްޤުތަކުގެ މަތީގައި ވުޖޫދުވެވޮޑިގެންވާކަމާއި، އެކަލާނގެ ޢަރުޝި މައްޗަށް އިސްތިވާވެވޮޑިގެންވާކަމާއި، އެކަލާނގެ ކަލާމުފުޅާއި، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއި ވާހަކަދެއްކެވުމާއި، އަދި އާޚިރަތު ދުވަހު އެކަލާނގެ ދީދާރު ފެންނަވަޑައިގަތުން ފާސިދު ޤިޔާސް ބޭނުންކޮށްގެން މެނުވީ ޖަހުމީން އިންކާރެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި ފާސިދު ޤިޔާސް ބޭނުންކޮށްގެން މެނުވީ ޤަދަރިއްޔާ ފިރުޤާ ވެސް އެކަލާނގެ ޤުދުރަތާއި އިރާދަފުޅަށް އިންކާރެއް ނުކުރެއެވެ، އަދި އެކަލާނގެ ރަސްކަމުގައި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައް ވާކަމާ، އަދި ނުވާގޮތަށް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަމެއް ވާކަމަށް (ޤަދަރިއްޔާ) ބުނީ ފާސިދު ޤިޔާސް ބޭނުންކޮށްގެން ކަމުގައި ވާނެއެވެ. އަދި ފާސިދު ޤިޔާސް ބޭނުންކޮށްގެން މެނުވީ ރާފިޟީން އެންމެ ހެޔޮ ޚަލްޤުތަކާ ދުޝްމަނުވެ، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ކާފިރުކަމުގެ ތުހުމަތު ކުރުމާއި، އެ ބޭކަލުންނަށް ގޮދައްދަނީ ނޫނެވެ. އަދި ފާސިދު ޤިޔާސް ބޭނުންކޮށްގެން މެނުވީ ޒިންދީޤުންނާއި ދަހުރިއްޔާ ފިރުޤާ، ހަށިގަނޑުތައް އަލުން ދިރުއްވާ ފޮނުއްވުމާއި، އުޑުތައް ފަޅައިގަތުމާއި ދުނިޔެ ވަޅުލެއްވުމަށް އިންކާރު ނުކުރެއެވެ، އަދި ދުނިޔެއަކީ ޤަދީމް ތަނެއް ކަމަށް ބުނާ ބުނުމަކީ ވެސް ފާސިދު ޤިޔާސް ބޭނުންކޮށްގެން ބުނާ ބުނުމެކެވެ. ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުގައި ފަސާދަވެގެންވާ ފަސާދައާއި ހަލާކުވެގެންވާ ހަލާކުތަކަކީ ވެސް ފާސިދު ޤިޔާސް ބޭނުންކޮށްގެން ވާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި الله އަށް އުރެދިގެންވި އެންމެ ފުރަތަމަ ފާފައަކީ ފާސިދު ޤިޔާސެވެ..."

އަދި ވިސްނުންތަކާއި ހަވާސްތަކުގެ އެދުންތަކުން އެކަށްތެރެއް ނަގައިދެނީ ކޮންބައެއްތޯއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަށްތެރެއް ވާކަން ކަނޑައެޅި ޤަބޫލުކުރެވޭ ހާލަތް ނަފްސާނީ (ޝަހުވަތް) ދޫކޮށްލުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

އަދި އެކަމުގެ ތަފްޞީލާ، އެކަމުގެ ގޮތުގައި ނަޤްލު އަދި އެކަމަކަށް އިޖާބަދިނުމަށް ނުކުމެވުނީ ޝައިޚުލްއިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ޢަލައިހިއްރަޙްމަތުގެ ފޮތުންނެވެ.

ޝައިޚުލްއިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ޢަލައިހިއްރަޙްމަތު މިފޮތުގައި ޢަޤްލާއި ނަޤްލު ދެމެދު ވާ ބަސްތަކަށް ޖަވާބު ދީފައިވާއިރު
ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާއި ޢަޤްލީ ދަލީލުތަކުގެ މެދުގައި އެއްވެސް ތަޢާރުޒެއް ނެތްކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޢަޤްލުގެ
ބަޔާންތަކާއި ޝަރީޢަތުގެ ނަޞްތަކުގެ ދެމެދުގައި ތަޢާރުޒެއް ދިމާވާކަމަށް ބުނާ ބައެއް މީހުން ތިބިކަން ވެސް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ.
ނަގައިދެނީ ކޮންބައެއްތޯ އަދި ނަފްސާނީ ޝަހުވަތްތައް ދޫކޮށްލުމަށް ތަޢާރުޒު ކަނޑައެޅުމަށް ބޭނުންވާ ދަލީލުތަކެއް ވެސް ދައްކަވާފައިވެއެވެ.
އަދި އެކަމުގައި އެކަމަށް ޢަމަލުކުރާ ބައެއް ބޭފުޅުން ވެސް ތިބިކަމަށް ބުނެވެއެވެ. ހަމަހަމަ ގޮތުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ޤަވާޢިދުތަކާއި
ޚިލާފު ކަމުގައި ބަޔާންކުރާ ބަސްތަކާއި ބަޔާންކުރުމަށް ނިސްބަތްވާ ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާއި ޢަޤްލީ ދަލީލުތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. ޢުލަމާ
އަދިވެސް ކަމުގައިވާނަމަ އެވެ ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުތަކާއި ޢަޤްލު ނަގާ ގޮތަށް ޢަޤްލުގެ ދަލީލުތަކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކަމުގައިވާނަމަ
ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލަކީ ޢަޤްލާއި ބައްލަވާފައި ދަލީލުތަކާ ހަމަހަމަ ގޮތުގައެވެ. އެހެނީ ބަލައިލާ ކޮންމެ ދަލީލެއް ޤަބޫލުކުރަން
ޖެހޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޢަޤްލުގެ ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާއި ނަޤްލީ ދަލީލުތަކެވެ. މިކަމާ ގުޅޭގޮތުން ތަފާސް
ތަފްޞީލުތައް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ (درء تعارض العقل والنقل) ފޮތުގައި ވާހަކަ ދައްކަވާފައިވެއެވެ.

ހެޔޮމިންވަރާއި ނުބައި މިންވަރަށް އީމާންވުންވެއެވެ.[7]

---

[7] ޤަޟާޤަދަރަށް އީމާންވުމީ އީމާންކަމުގެ އެއްއަސާސެވެ. އެގޮތުން ޢާލަމުގައި ހިނގާ ހުރިހާކަމެއް މުޞީބާތްތަކާއި ބަލާއާއި ކާރިޘާތަކާއި، ހެޔޮ ބަދަލާއި ޞިއްޙަތާއި ފާފަތަކާއި ކުށްތަކާއި އެއްޗެއްސަކީ الله سُبحانه وتعالى ގެ ކަނޑައެޅުއްވި ޤަދަރުން އިރާދަކުރައްވާފައެވެ. އެކަލާނގެ ރަޙްމަތާއި ޙިކުމަތުގެ ޢަދުލުގައި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއިޚިލާފަށް އެއްވެސް ކަމެއް ނުހިނގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޝަރުޢު ޤަދަރުކުރުންވެސް އެކަލާނގެ ނުކުރުމަށް ފާރަވައް ނަހީކުރައްވާފައެވެ. {لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ} (الأنبياء: 23) މާނައީ: "އެކަލާނގެ ކުރައްވާ ކަމަކާމެދު، އެކަލާނގެއާ ސުވާލެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެކަމަކު އެއުރެންނަކީ ކަންތަކާމެދު) އެއުރެންނާ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ."

އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما އަށް ދެންނެވުނެވެ: (إِنَّهُ قَدْ ظَهَرَ قِبَلَنَا نَاسٌ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ وَيَتَفَقَّرُونَ الْعِلْمَ يَزْعُمُونَ أَنْ لَا قَدَرَ، وَالْأَمْرَ أُنُفٌ، فَقَالَ: إِذَا لَقِيتَ أُولَئِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنِّي بَرِيءٌ مِنْهُمْ، وَهُمْ بُرَآءُ مِنِّي، وَالَّذِي يَحْلِفُ بِهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ لَوْ أَنَّ لِأَحَدِهِمْ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فَأَنْفَقَهُ مَا قَبِلَهُ اللهُ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ.)

(رواه مسلم:4695)

މާނައީ: "އަހަރުމެންގެ ކުރީގައި ޤުރުއާން ކިޔަވާ، އިލްމުގެ އަޑިއަށް ފިލާ ބަޔަކު ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެބައިމީހުން ދައުވާކުރާގޮތުގައި ޤަދަރެއްނުވެއެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއްވާނީވެސް (الله ގެ ޤަޟާޤަދަރެއް ނެތި) އަލުން ބަލުން ވާނީ ކަމެއްކަމަށެވެ.' އެހެންވީމާ އިބްނު ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ތިބައިމީހުން އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ، އެމީހުންގެ ކިބައިން އަހަރެން ބަރީއަވެގެންވާކަމަށް، އަދި އެމީހުން އަހަރެންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންވާކަމަށް ހަބަރުދޭށެވެ! ފަހެ ޢުމަރުގެ ދަރި ޢަބްދު الله އެކަލޭގެފާނު ހުވާކުރައްވައި މިހެނެވެ: އެމީހުންކުރެ މީހަކަށް އުހުދު ފަރުބަދައާ އެއްވަރު ރަން ލިބިގެންވެއްޖެ، ދެން އޭނާ އެރަން (اللهގެ މަގުގައި) ޚަރަދުކޮށްފިނަމަވެސް ޤަދަރަށް އީމާންވެއްޖެއިރުން ނޫނީ الله އޭނާގެ ޚަރަދުކުރުން ޤަބޫލެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ!"

އަލްޙަސަނު ބަޞްރީ މުބާރަކު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (أَوَّلُ مَنْ تَكَلَّمَ فِي الْقَدَرِ حِينَ احْتَرَقَتِ الْكَعْبَةُ قَالَ قَائِلٌ: كَانَ هَذَا مِنْ قَضَاءِ اللهِ أَنِ احْتَرَقَتِ الْكَعْبَةُ فَقَالَ آخَرُ: مَا كَانَ هَذَا مِنْ قَضَاءِ اللهِ.) (شرح أصول الاعتقاد: 4/824)

މާނައީ: "އެންމެ ފުރަތަމަ ޤަޟާޤަދަރާއިމެދު (ޝަރުޢު އުފައްދާ އިންސާނުންނުކުރުމުގެ ގޮތުން) ވާހަކަދެކެވުނީ ކަރުބާގައި އަލިފާން ރުވާ އެއިރިސުދީގައެވެ. އެއިރުދު މިހަކަ ބުނެއެވެ: 'ކަރުބާގައި އަލިފާން ރުވާއެއިރުދީން ވެސް الله ﷻ ގެ ޤަޟާ ޤަދަރުންނެވެ.' އެއިރުދު އަނެއްކަ ބުނެއެވެ: 'މިކަން الله ގެ ޤަޟާ ޤަދަރަކުން ނޫނެވެ.'"

އިބްނު ޢަބްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ: (الزِّنَى بِقَدَرٍ، وَشُرْبُ الْخَمْرِ، وَالسَّرِقَةُ.) (شرح أصول الاعتقاد: 771/4)

މާނައީ: "ޒިނޭކުރުމާއި ރާބުއިމާއި ވައްކަންވެސް ވެސް ޤަދަރުން މިންވަރުކުރެއްވިގެންނެވެ."

އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ގެ ދަރިކަލުން ސާލިމް رحمه الله ގެ އަރިހުގައި މިހަކަ ސުވާލުކުރިއެވެ: (يَا أَبَا عُمَرَ، الزِّنَى بِقَدَرٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: كَتَبَهُ اللهُ عَلَيَّ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: كَتَبَهُ اللهُ عَلَيَّ وَيَأْخُذُ بِهِ؟ قَالَ: فَأَخَذَ الْحَصَا وَضَرَبَ بِهِ وَجْهَهُ.) (شرح أصول الاعتقاد: 773/4)

މާނައީ: "އޭ އަބޫ ޢުމަރުވެ! ޒިނޭކުރުންވެސް ވެސް ޤަޟާ ޤަދަރުންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ޒިނޭކުރުމަކީވެސް الله މިންވަރުކުރައްވާފައިވާކަމެއްހެއްޔެވެ؟) ވިދާޅުވިއެވެ: އާނއެކެވެ. އޭނާ ބުނެއެވެ: 'އަހުރެންގެ މައްޗަށް الله ވެސް އެކަން ލިޔުއްވާފައިހެއްޔެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: އާނއެކެވެ. އޭނާ ބުނެއެވެ: 'އަހުރެންގެ މައްޗަށް الله އެކަންތައް ލިޔުއްވާފައި އޮތް މައްޗަށް އަހުރެންނަށް އަދަބު ދެއްވަނީހެއްޔެވެ؟' އެއިރުދު ސާލިމް ހިލަތެކައް ނަންގަވާ އޭނާގެ މޫނުގައި ޖެއްސެވިއެވެ."

ޤަދަރަށް އީމާންވުމުގައިވެސް ހަތަރު ދަރަޖައަކަށް އީމާންވުމެވެ:

1- **ޢިލްމު:** އެބަހީ: الله ﷻ ހުރިހާ ކަމެއް ހުރިހާ އެއްޗެއް، އަދި ވާނީ ކަންތައްތައް ފުރިހަމައިން ކަންތައްތައް، އަޒަލީކަންތައްގެ ބަދަހިވީކަމާއި ދިރުމާއި ބަރަކާތްތަކާއި އެތެރެއާއި ބޭރުގެ ހުރިހާކަމެއް އެކަށާނގެ ތަފްސީލީގޮތުން ދަނެވޮޑިގެންވާކަމަށް އަދި އާޚިރަތުގެކަމާއި އެކަށާނގެއަށް ވަރަށްގާތުގެކަމާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވާކަން ޤަބޫލުކުރުމަށް އީމާންވުމެވެ. الله ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: {وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا

فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ} (الأنعام: 59)

މާނައީ: "އަދި ޣައިބުގެ ތަޅުދަނޑިތައްވަނީ، އެކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައެވެ. އެކަލާނގެ މެނުވީ، އެކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންނުވެއެވެ. އެއްގަމާއި، ކަނޑުގައިވާ ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން މެނުވީ ގަހެއްގެ ފަތެއްވެސް ނުވެއްޓެއެވެ. އަދި ބިމުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރޭގައިވާ ޢޮށެއްކަމުގައިވިޔަސް، އަދި ތެތްއެއްޗަކަށްވިޔަސް، ހިކިއެއްޗަކަށްވިޔަސް، ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި (ލިޔުއްވާފައި) މެނުވީ ނުވެއެވެ."

2- **ލިޔުއްވުން:** އެބަހީ: ޤިޔާމަތްދުވަހާއި ހިނގާނޭ ހުރިހާ ކަމެއް الله ﷻ ލިޔުއްވީ ލައުޙުލްމަޙްފޫޡުގައި ލިޔުއްވާފައިވާކަމަށް އީމާންވުމެވެ. ޢުބާދަތު ބުނު ޞާމިތު رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ لَهُ: اكْتُبْ قَالَ: رَبِّ وَمَاذَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ.) (رواه أبو داود: 4700 وصححه الألباني)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ﷻ އެންމެ ފުރަތަމަ ޚަލްޤުކުރެއްވީ ޤަލަމެވެ. ދެން އެއަށް ވިދާޅުވިއެވެ: 'ލިޔެބަލާ!' ޤަލަމު ދެންނެވިއެވެ: 'އަޅުގެ ރަސްކަލާނގެ! ލިޔަންވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޤިޔާމަތް ޤާއިމްވާންދެން ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ ތަޤްދީރުތައް ލިޔެބަލާ.'"

ޢަބްދު الله ބިން ޢަމްރު ބިން ޢާޞް رضي الله عنهما ރިވާކުރައްވައެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، قَالَ: وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ) (رواه مسلم: 2653)

މާނައީ: "الله ﷻ އުޑުތަކާއި ބިން ޚަލްޤުކުރެއްވުމުގެ ފަންސާސްހާސް އަހަރުކުރިން ހުރިހާ މަޚްލޫޤުންގެ ތަޤްދީރާއި މިންވަރުތައް ލިޔުއްވާފައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޢަރުޝިވަނީ ފެނުގެ މަތީގައެވެ."

3- **އިރާދަކުރެއްވުން:** އެބަހީ: މިކައުނުގައި ހިނގާ ހުރިހާ ކަމެއްވެސް الله ﷻ ބޭނުންފުޅުވެވޮޑިގެންނެވި ގޮތަކަށް ބޭނުންފުޅުވެވޮޑިގެންނެވި އިރަކުންކަމަށް އީމާންވުމެވެ. އެކަލާނގެ ކަޅުން އިރާދައިން ބޭނުންފުޅުވެވޮޑިގެންނުވާ އެއްވެސް ކަމެއް ހަމަހިނގާ ނުހިނގާ ހުއްޓެވެ. އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއެވެ: {وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ} (التكوير: 29)

އަދި އެކަމުގައި އަހްލުސުންނަތާ ބަދީޢަތަށް ތަޤުލީދުން އީމާންވުމެވެ. އަދި 'އެއީ ޙައްޤު' 'ކަލާނގެ' ނަބަވީ ސުންނަތުގެ އެކަށޭނަ އެކަންތަކުގައި (ބަލަފާރުވާނެ ގޮތް ކަނަވާރު) އެކަންތައް ތަޤްދީރާ އީމާންވުމެވެ. އަދި އެއިރުކަން ބަދީޢަގެ ތަރުސީމު ނޫނެ އަދި އެއިރުގެ ވިސްނުމަށް ނަގައިނަގާތެ މިހާރުގެ ފަހު އެއިރުކަންވަނީ (އެބަހީ: އީމާންވުން) ފުރި ފުރިހަމަވެގެންނެވެ.[8]

މާނައީ: "އާޚިރަތުގެ ވަގުތު الله ޤަދަރުކުރައްވައިފައިވާން ޖެހޭ، ޙަޤީޤީ ބުނުންކަމަށް (އެއްވެސް ކަމެއް ބެހޭނުން ފާހަގަކުރެވޭ."

ޤަދަރުކުރައްވާފައިވާން ވެސް ދެވަނަ ތަރަޖަމާކުރެވޭ. އެއީ ކަމެއް ފެށުމަ ޤަދަރުގައި ޝަރީޢަ ދުނިޔެ ޤަދަރެވެ. ޝަރީޢަ ޤަދަރުގައި އެކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވާ ޤާނޫނީ ތަރްބިޔަތު ކަނޑައަޅާ ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ އީމާންކަމާ ގުޅޭ އަމުރުތަކެވެ. ކަމެއް ޤަދަރުގައި ފާނު ޤަދަރެވެ. އާޚިރަތުގެ ވަގުތުގައި ހިނގާ ގޮތާ ނަބަވީ ކަނޑައެޅި ޝަރުޠާ އީމާންކަމާ ހިނގާ ކަމެއް އެއީ އެކަލާނގެ ޤަދަރުކުރައްވާފައިވާން ހިނގާ ކަންތައްތަކެވެ.

4- **ޤަޟާޤަދަރަށް އީމާންވުން:** އެބަހީ: ކަމެއްހިނގުމާ ހިނގާ އެއްޗެއް ގުޅިގެންވާ ހިނގާ މަސްލަޙަތުގެ ބާރުގައި ކުރިމަތިވާ ހިނގާކަމެއްވެސް އެއީ الله ﷻ ޤަދަރުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތައް ތަޤްދީރުކަން އީމާންވުމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: {اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ} (الزمر:62) މާނައީ: "اللهއީ، ހިނގާއެއްޗެއް ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: {وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ} (الصافات:96) މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހާކަމެއް ހެއްދެވީ الله އެވެ."

[8] އިބްނު ބައްޠާ رَحِمَهُ الله ވިދާޅުވިއެވެ: (اعْلَمُوا إِخْوَانِي أَنِّي فَكَّرْتُ فِي السَّبَبِ الَّذِي أَخْرَجَ أَقْوَامًا مِنَ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ، وَاضْطَرَّهُمْ إِلَى الْبِدْعَةِ وَالشَّنَاعَةِ، وَفَتَحَ بَابَ الْبَلِيَّةِ عَلَى أَفْئِدَتِهِمْ وَحَجَبَ نُورَ الْحَقِّ عَنْ بَصِيرَتِهِمْ،

فَوَجَدْتُ ذَلِكَ مِنْ وَجْهَيْنِ: أَحَدُهُمَا: الْبَحْثُ وَالتَّنْقِيرُ، وَكَثْرَةُ السُّؤَالِ عَمَّا لَا يُغْنِي، وَلَا يَضُرُّ الْعَاقِلَ جَهْلُهُ، وَلَا يَنْفَعُ الْمُؤْمِنَ فَهْمُهُ. وَالْآخَرُ: مُجَالَسَةُ مَنْ لَا تُؤْمَنُ فِتْنَتُهُ، وَتُفْسِدُ الْقُلُوبَ صُحْبَتُهُ...) (الإبانة الكبرى: 390/1)

މާނައީ: "އަހުރެންގެ އަޚުންނޭވެ! ދަންނާށެވެ! ސުންނަތާއި ޖަމާޢަތުގެ (އަޝްޢަރީން) ބޭރުވެ، ބިދުޢައާއި ހުތުރުވެގެންވާ ކަންތަކަށް (ގެންގޮސް) މަޖުބޫރުކުރާ، އަދި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މައްޗަށް މުޞީބާތުގެ ދޮރުހުޅުވާ، އަދި އެބައިމީހުންގެ ދުރުވިސްނުމާއި ފަހުމުން ޙައްޤުގެ ނޫރު ފަރުދާލާނެތި ސަބަބާއިމެދު އަހުރެން ވިސްނާ ފިކުރުކޮށްލީމެވެ. ދެންފަހެ އަހުރެންނަށް ފެނުނީ އެކަންތައް އެކަންދިމާވީ ދެގޮތަކުންކަމުގައެވެ. ފުރަތަމަވަނީ: ބަޙުޘުކޮށް ކަންތަކުގެ އަޑީގާހޯދުމެވެ. އަދި ބުއްދިވެރިޔާއަށް ނޭނގި ޖާހިލުވުމަކުން އެއްވެސް ގެއްލުމެއްވެސް ނުލިބޭ، އަދި އެކަމުގެ ފަހުމުވެ ވިސްނުމުން މުއުމިނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާ ކަންތަކާއިމެދު ސުވާލުކުރުން ގިނަކުރުމެވެ. ދެވަނަކަމަކީ: އެބައެއްގެ ފިތުނަތަކުން އަމާންކަން ލިބިގެންނުވާ، އަދި އެބަޔަކާއިއެކު އުޅުމުން ހިތްތައް ފަސާދަކުރާކަމާ މަޖިލީހުގައި އުޅި އިށީނދުމެވެ..."

އިމާމު ބަރްބަހާރީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: ހަވާނަފްސުގެ އަހުލުވެރިން ކިބައިން ދޭތެރެއިން ބޭރުކުރުމުން އަހުލުސުންނަ ބަސްދުއްބަރާގަން ބުނު މަތިން އޭނާ رحمه الله ސުވާލުކުރިއެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: (لا يَنْبَغِي لِلْعَبْدِ أَنْ يَتَكَلَّفَ عِلْمَ كُلِّ شَيْءٍ، فَإِنَّ الْعَالِمَ عِنْدِي بِمَنْزِلَةِ الْبَصَرِ، فَإِنَّ الرَّجُلَ يَنْظُرُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، وَيَعْرِفُ السَّمَاءَ الثَّانِيَةَ، وَلا يَنْظُرُ إِلَيْهَا، وَلا يَقْدِرُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهَا، وَلا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَتَكَلَّفَ طَلَبَ النَّظَرِ إِلَيْهَا، وَكَذَلِكَ الْبَصِيرُ يُبْصِرُ مَدَّ بَصَرِهِ فِيمَا يَظْهَرُ، وَلا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْظُرَ مَا لَمْ يَظْهَرْ، وَإِنَّمَا يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ أَنْ يَقْصِدَ فِي عَمَلِهِ وَقَوْلِهِ وَرَأْيِهِ، وَأَنْ يَنْتَهِيَ إِلَى مَا يَنْتَهِي إِلَيْهِ، وَيَدَعَ تَكَلُّفَ مَا غَابَ عَنْهُ، وَيُقِرَّ بِالْحَدِيثِ، وَيَقُولُ: هَكَذَا جَاءَ، ثُمَّ قَرَأَ {وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ} [البينة: 4] أَيْ بَعْدَمَا عَلِمُوا وَتَبَيَّنَ لَهُمْ مَا تَفَرَّقُوا فِي الأَهْوَاءِ، وَلَمْ يَقْتَصِرُوا عَلَى مَا عَلِمُوا وَانْتَهَى إِلَيْهِم، فَجَاوَزُوا...) (أخبار الشيوخ للمروذي: 189/1)

ފަހެ އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް ހުކުމްކުރަން އީމާންވެ ކިޔަމަނަށް ބޭނުންވެއެވެ. އެއީ 'އައްޞާދިޤުލް މަޞްދޫޤު' ޙަދީޘްފަދަ ޙަދީޘްތަކެވެ.[9]

މާނައީ: "ހުރިހާ ކަމެއްގެ ޢިލްމު ލިބިގަތުމަށް ބުނެގެ ތަޤްދީރުކުރައްވައިގެން އުފެއްދުން ހަމައަށް އެކަށީގެންނުވެއެވެ. ފަހެ އަހުރެންގެ ގަލަމުގައި ލިޔުއްވިއާރުވެސް ޚަރުގެ ފެނުމުގެ މަތީގޮތުގައިއެވެ. އެހެނީ މިހާ ދުނިޔާގެ އުޅެން ބަލައެވެ. އަދި އެހާއަން ދުވަސް އުޅޭވަކަން އަނގަދެވެ. އެކަމަކު އެހާ ދުވަސް އުޅޭކަން ނުބަލައެވެ. އަދި ބަލަމަން ކުޅަދާނަކަންވެސް ލިބިގެންނުވެއެވެ. އަދި ދުވަސް އުޅޭން ބަލަމަން ތަކުރާރު ބަރަޅުގެން އުޅެންވެސް އެކަށީގެންނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި ޚަރަން ފެނުނު މިހާވެސް އެހާގެ ޚަރާކާތަން ފެނުނު ހަދަހާ ބިސްމިލަން ބަލައެވެ. އެކަމަކު ހަދާވެގެންނާ ކަނޑައަޅާ ބަލަން އެހާއަން ކުޅަދާނަވެގެންނުވެއެވެ. އަދި ޙިކްމަތާއަން އެކަށީގެންވެސް އެހާގެ ޢިލްމުގައި ބާރުގައި ބަޔާނުގައި (ކުޅަދާނަވެވޮޑިގެންވާ) ގޮތުގެ ނުވާނެއެވެ. އަދި އެހާ ނިޔާ ބަލާބަލަން ގޮސް ނިންމުމެވެ. އަދި އެހާއަން ޤަދީރުވެގެންވާ ކަނޑައަ ހުދައިގެ މަތިގެ ބުރަނާއާއަށް ދެއްވާނެވެ. އަދި ޙަދީޘްގައި އިޖުމާޢުވާ ތަފުސީލުގެ ދެއްވުމެވެ. އަދި (ޙަދީޘްގައި) އަހުރެންގެ މިފަދައިން ބުނުއްވެވެ.' ދެން އެއަށްފަހު އެކަށީގެން ޢިބާރާތުގެ މުސްލިމެވެ: (އާޔަތުގެ މާނައީ:) 'އަދި ކުޅަދާނަވެވޮޑިގެންވާ ދަރިކޮޅު، އެއްބަސްވުމެއް ގޮތަށް އައުމަށްފަހުގައި ގޮތުގެ ފުރަ ދެއްވުމުން ބައިބައިވުމަށް ނުދެއްވާނެވެ.' އެބައި: އެބައިމީހުންނަން އެނގި އަދި ބައްޓަންވެގެން ދެއްކުމަށްފަހުގައި ހާލަތަށް ފެށުމުގެ އެދުރުންތަކުގައި ބައިބައިވެގެންދިޔައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަން އެނގިފައިވާ މިންވަރަން އަދި އެބައިމީހުންގެ (އިލްމު) ގޮސް ނިމުމުން ބިސްބަލުން ހުރިހައެއް ނުބަލައެވެ. އަދި ޔަޤީނީ، އެބައިމީހުން (އަބަދުވެސް) ފަރަނައާޔަތިއްޔައެވެ..."

---

[9] އައްޞާދިޤުލް މަޞްދޫޤުގެ މާނައީ ތެދުވެރިޔާއި ތެދުކުރެއްވިގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ. އެފަދައިން މަޝްހޫރުވެގެންވާ ޙަދީޘަކީ އަންނަނިވި ޙަދީޘެވެ. އަބްދު اللّٰه ބިން މަސްޢޫދު رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللهُ مَلَكًا فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، وَيُقَالُ لَهُ: اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَأَجَلَهُ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ، إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ

އަދި އެފަދައިން ޙަދީޘްގައި އައިސްފައިވާ އެފަދަ ޙަދީޘްފުޅަކުވެ. އަދި (ޤިޔާމަތްދުވަހު الله سبحانہ وتعالیٰ މުއުމިނުންގެ ލޯމަށް) ފެންނާނޭކަމަށް އައިސްފައިވާ ހުރިހާ ޙަދީޘްތަކަށް ފަދަ މިފަދަޙަދީޘްތަކުވެ.[10]

بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ، فَيَدْخُلُهَا، وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَيَدْخُلُهَا

") (رواه البخاري: 3208 ومسلم: 2643)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކު ވެސް ކޮންމެ އެއްގައި ދާސްފަދަ... ޢަމަލެއް ކުރާނެއެވެ. ދެން ކަލޭ ތިޔަބައިމީހުން އުފައްދައްވައެވެ. ދެން ގިސްތަކެއް ފަދަ ގޮތަކަށް އުފައްދަވައެވެ. ދެން الله ﷻ މަލާއިކަތެއް ފޮނުއްވާނެއެވެ. އަދި ހަތަރު ކަލިމަތަކަށް އަމުރުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ލިޔުއްވާނެއެވެ: އޭނާގެ ރިޒުޤު، އޭނާގެ ޢުމުރު، އޭނާގެ ޢަމަލު، އަދި އޭނާގެ ޝަޤީ ނުވަތަ ސަޢީދުކަން! ދެން އޭނާގެ ގައިގައި ރޫޙު ފުމެލެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ސުވަރުގެއާއި އޭނާއާ ދެމެދު ދުރުމިނުގައި ނުވާ ގޮތަށް ދާންދެން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢަމަލު ކުރާނެއެވެ. ދެން ކުރިން ލިޔުއްވިފައިވާ ގޮތް އިސްވެ ގެންދެވޭނެއެވެ. ދެން އޭނާ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢަމަލުކޮށް ނަރަކައަށް ވަދެވޭނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު، ނަރަކައާއި އޭނާއާ ދެމެދު ދުރުމިނުގެ މިންވަރު ދާންދެން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢަމަލު ކުރާނެއެވެ. ދެން އޭނާގެ މައްޗަށް ކުރިން ލިޔުއްވިފައިވާ ގޮތް އިސްވެގެންދެއެވެ. ދެން އޭނާ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢަމަލުކޮށް ސުވަރުގެއަށް ވަދެއެވެ."

[10] އުސޫލުގައި އައިސްފައިވާ ޙަދީޘްފުޅަށް މުތަވާތިރު ދަރަޖައަށް ފޯރައެވެ. އަދި ސަޙާބުބޭކަލުންގެ ބޭބޭކަލުންނަށް އެއް ޙަދީޘްފުޅަކީ ޖަރީރު ބިން ޢަބްދި الله ؓ ރިވާކުރައްވާ ޙަދީޘްފުޅެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ، كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ، لاَ تُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ...) (رواه البخاري: 554 ومسلم: 633) މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން މިއަދު

ހަނދު ފެންނަފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ރައްބު ފެނި ފެންނަހުށްޓެވެ. އެކަލާނގެ ފެނުމުގައި އެއްވެސް ދަތިކަމެއް ނުވާހުށްޓެވެ..."

އިމާމު އައްޝާފިޢީ ﵀ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: (...لَوْ لَمْ يُوقِنْ مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ أَنَّهُ يَرَى اللهَ لَمَا عَبَدَ اللهَ.)

(شرح أصول الاعتقاد: 560/3)

މާނައީ: "...(ޤިޔާމަތްދުވަހު) الله ﷾ ފެންނާނޭކަމަށް މުޙައްމަދު ބިން އިދުރީސް (އެބަހީ: އައްޝާފިޢީ) ޔަޤީން ނުކުރާކަމުގައިވާނަމަ الله އަށް އަޅުކަން ނުކުރާނެއެވެ."

އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހު الله ﷾ މުއުމިނުންނަށް ފެންނާނޭކަމަށް އިންކާރުކުރާ މީހުން ސަލަފުންވަނީ ކާފަރުކަމަށްފަތުވާދީފައެވެ. އެއީ ޞަރީޙަ ދަލީލުތަކާއި ނައްޞުތަކާ ޚިލާފުވާތީއެވެ.
الله ﷾ އާޚިރަތުގައި ނުފެންނާނޭކަމަށް ބުނާ މީހާގެ ވާހަކަ އިމާމު އަޙްމަދު ﵀ ރައްދު ކުރައްވާފައެވެ. އެހިނދު ވަރަށް ކާފިރެއްކަމަށްވާކަމުގައި ވިދާޅުވެއެވެ: (مَنْ قَالَ بِأَنَّ اللهَ تَعَالَى لَا يُرَى فِي الْآخِرَةِ فَقَدْ كَفَرَ، عَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ وَغَضَبُهُ، مَنْ كَانَ مِنَ النَّاسِ...) (الشريعة: 986/2)

މާނައީ: "އާޚިރަތުގައި الله ﷾ ނުފެންނާނޭކަމަށް ބުނާމީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް الله ގެ ލަޢުނަތާއި ކޯފާ ލިބިގެންދެއެވެ. އެއީ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވާ ކޮންމެ ކަހަލަ މީހަކުކަމުގައިވިޔަސްއެވެ..."

އަދިވެސް އިމާމު އަޙްމަދު ﵀ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: (من زعم أن اللّٰه لا يرى فِي الآخرة فقد كفر باللّٰه وكذب بالقرآن ورد عَلَى اللّٰه أمره يستتاب فإن تاب وإلا قتل واللّٰه تعالى لا يرى فِي الدنيا ويرى فِي الآخرة.) (طبقات الحنابلة: 145/1)

މާނައީ: "އާޚިރަތުގައި الله ﷾ ނުފެންނާނޭކަމަށް ދަޢުވާކުރާ މީހާ، ފަހެ އޭނާ الله އަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާ ޤުރުއާން ދޮގުކޮށް الله ﷾ އަށް އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅު ރައްދުކޮށްފިއެވެ. އޭނާއަށް ތައުބާ ހުށަހެޅުވޭނެއެވެ. ތައުބާ ނުވެއްޖެނަމަ ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. ފަހެ الله ﷾ ދުނިޔޭގައި ނުފެންނަހުށްޓެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި ފެންނަހުށްޓެވެ."

ޝުބުހާތަކެއް އަޑުއަހަން ކަންތައްތަކަށް ނަފުރަތުކުރިޔަސް އަދި އަޑުއަހާ މީހާގެ ހިތަށް އުނދަގޫވެދާނެއެވެ. ފަހެ އޭނާގެ މައްޗަށްވެސް އުފާވާކަން ހާސްވެދާނެއެވެ. އަދި އެހެން އެކަށީގެން އަހުރެން ޖަދަލުކުރާ މީހުންނަށެވެ. އަދި އުޞޫލުގެ އިމާމުންގެ ކަޅުހުން އަހިސާބުގައި ބަޔާންކޮށްދެވެ.

އަދި (ދީނުގެ ކަންތައްތަކުގައި) އުޅުމާއި މިފަދައި ޖަދަލުކުރުމަށް ބަލިކޮށްދެއްކުމަށްވެސް! އަދި ޖަދަލުކުރާތަކުގެ (އުސޫލުތަކުގެ) ނުބައި ކަމެއް ކަމުގައި ސަލަފުން ފާހަގަކުރައްވައި ބުނެއެވެ.[11]

---

[11] އެއްދުވަހަކު އިމާމް މާލިކު رحمه الله މަސްޖިދުން ނިކުންނަވައިގެން ހުންނަވާފައި ދަނިކޮށް މުރުޖިއާއެއް ކަމުގައި ތުހުމަތުކުރެވޭ އަބޫ ޖުވައިރިޔާ ކިޔާ މީހަކު އައިސް ބުންޏެވެ: (يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ اسْمَعْ مِنِّي شَيْئًا أُكَلِّمُكَ بِهِ وَأُحَاجُّكَ وَأُخْبِرُكَ بِرَأْيِي قَالَ: فَإِنْ غَلَبْتَنِي؟ قَالَ: إِنْ غَلَبْتُكَ اتَّبَعْتَنِي قَالَ: فَإِنْ جَاءَ رَجُلٌ آخَرُ، فَكَلَّمَنَا فَغَلَبَنَا؟ قَالَ: نَتَّبِعُهُ قَالَ مَالِكٌ رحمه الله: يَا عَبْدَ اللهِ، بَعَثَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مُحَمَّدًا ﷺ بِدِينٍ وَاحِدٍ، وَأَرَاكَ تَنْتَقِلُ مِنْ دِينٍ إِلَى دِينٍ..) (الشريعة: 437/1)

މާނައީ: "އޭ އަބޫ ޢަބްދުﷲއެވެ! އަހުރެންގެ ގާތުން އެއްޗެއް އަޑުއަހާށެވެ! އަހުރެން މީގާއި ވާހަކަދައްކާ އެކަމުގައި ޖަދަލުކުރާނަން ޙުއްޖަތްދައްކާ އަހުރެންގެ ރައުޔުން ޚަބަރުދޭނީމެވެ.' އެހިނދު އިމާމް މާލިކު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެން (ޖަދަލުކޮށް ބަލިކޮށްލިއްޔާ) މީހާ އަހުރެންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތިއްޔާ ވީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' އޭނާ ބުނެއެވެ: 'އަހުރެން މީހާގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތިއްޔާ މިހާ އަހުރެންނަށް ތަބާވާނީއެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެން އެހެން މީހަކު އައިސް އަހަރުމެންނާއި ވާހަކަދައްކާ އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ގަދަވެއްޖެއްޔާ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' އޭނާ ބުނެއެވެ: 'އަހަރުމެން އޭނާއަށް ތަބާވާނީއެވެ.' އެހިނދު އިމާމް މާލިކު ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭ ﷲ ގެ އަޅާއެވެ! ﷲ سبحانه وتعالى މުޙައްމަދު ﷺ ފޮނުއްވީ އެންމެ ދީނަކާއިގެންނެވެ. އެކަމަކު އަހުރެންނަށް ފެންނަނީ ތިބާ އެއްދީނުން އަނެއްދީނަށް ބަދަލުވަމުންދާތީއެވެ..."

އަބުލް ހާރިޘް ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: އަހުރެން އިމާމް އަޙްމަދު ﵀ އާއި ސުވާލުކުރީމެވެ: (إِنَّ هَهُنَا رَجُلًا يُنَاظِرُ الْجَهْمِيَّةَ، وَيُبَيِّنُ خَطَأَهُمْ، وَيُدَقِّقُ عَلَيْهِمُ الْمَسَائِلَ فَمَا تَرَى؟ قال: " لَسْتُ أَرَى الْكَلَامَ فِي شَيْءٍ مِنْ هَذِهِ الْأَهْوَاءِ، وَلَا أَرَى لِأَحَدٍ أَنْ يُنَاظِرَهُمْ، أَلَيْسَ قَالَ مُعَاوِيَةُ بْنُ قُرَّةَ: "الْخُصُومَةُ تُحْبِطُ الْأَعْمَالَ" وَالْكَلَامُ الرَّدِيءُ لَا يَدْعُو إِلَى خَيْرٍ لَا يُفْلِحُ صَاحِبُ كَلَامٍ، تَجَنَّبُوا أَصْحَابَ الْجِدَالِ وَالْكَلَامِ، عَلَيْكُمْ بِالسُّنَنِ، وَمَا كَانَ عَلَيْهِ أَهْلُ الْعِلْمِ قَبْلَكُمْ، فَإِنَّهُمْ كَانُوا يَكْرَهُونَ الْكَلَامَ، وَالْخَوْضَ فِي أَهْلِ الْبِدَعِ، وَالْجُلُوسَ مَعَهُمْ، وَإِنَّمَا السَّلَامَةُ فِي تَرْكِ هَذَا، لَمْ نُؤْمَرْ بِالْجِدَالِ، وَالْخُصُومَاتِ مَعَ أَهْلِ الضَّلَالَةِ، فَإِنَّهُ سَلَامَةٌ لَهُ مِنْهُ») (الإبانة الكبرى: 539/2)

މާނައީ: "މިތަނުގައި ޖަހުމިއްޔާއި ބަޙުޘުކޮށް، އަދި އެމީހުންގެ ކުށްތައް އެމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދީ، ނާޒުކު މައްސަލަތަކުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހުށަހަޅާ (ރައްދުދީ) މީހަކު އުޅެއެވެ. މިކަމާއިމެދު ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިފަދަ ހަވާނަފްސުގެ ކަންތައް (އެބަހީ ބިދުޢައުތަކުގެ) އެއްވެސް ކަމެއްގައިމެދު (ބަޙުޘުކޮށް ޖަދަލުކުރުން) ވާހަކަދައްކާ ހެދުން އަހުރެންނަށް ނުފެނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް މީހަކު އެމީހުންނާއި ބަޙުޘުކޮށް ހެދުމަކަށްވެސް އަހުރެން ނުދެކެމެވެ. އަރައިރުންވެ ދެބަސްވުންތަކާ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކޮށްދޭ ކަމުގައިވާކަން މުޢާވިޔާ ބިން ޤުއްރާ ވިދާޅުވެފައިވާނޫންހެއްޔެވެ! އަދި ހާސިދުވެ ނުބައިވެގެންވާ އިލްމުލް ކަލާމް ހެޔޮކަމަކަށް ގޮވާ ނުލައެވެ. އިލްމުލް ކަލާމުގެ އަހުލުވެރިޔާ ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ޖަދަލުކުރުން ވާހަކަތައް ދެއްކުމުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ތިޔަބައިމީހުން ދުރުހެލިވެ އެއްކިބާވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވާނީ ސުންނަތްތަކާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައިވި އިލްމުގެ އަހުލުވެރިން އެކަންތަކެއްގެ މަތީގައި ތިއްބެވި ކަންތައްތަކާއި ހިފާ ތަބައިވުމެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ވާހަކަތަކާއި، ބިދުޢައިގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެކީ ބަޙުޘުކޮށް ހެދުމާއި، އެބައިމީހުންނާއި އެކީ އިށީނދެހުރުމަށް ނުރުހުއްސަވައެވެ. އަދި ސަލާމަތްވުން ވާކަންކަމަކީ މިކަންތައް ދޫކޮށްލައިގެންނެވެ. މަގުފުރެދިފައިވާ އަހުލުވެރިންނާއި އެކީ ޖަދަލުކުރުމާއި ދެބަސްވުމަށް އަހަރުމެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުން ދުރުހެލިވުމަކީ ސަލާމަތްތެރިކަމެވެ..."

(ޚިޔާލަށްދުވަރުން ﷲ سبحانه وتعالى) ޢިލްމާއި ޤުރުއާނާއި އަދި އުސޫލުވެސް ސުންނަތްތަކާއިދުރުގައި ވާހަކަދެއްކުންވެސް ނަހީކުރެވި ހުރިގެންނެވެ.

އެފަދައިން ކަންކުރާމީހާ -އޭނާގެ ވާހަކަތަކުން ސުންނަތަކަށް ވާފިޤުވެ ދިމާވިޔަސް- ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިއެއްކަމުގައި ނުވާނެއެވެ.[12] އެއީ ޖަދަލުކުރުން ދޫކޮށްލާ އަޅުގަނޑުމެނަށް އިމާމް ބަރުބަހާރީ ދަންނަވަނެވެ.

އިމާމް އަލްބަރުބަހާރީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (واعلم - رحمك الله- أنها ما كانت زندقة قط، ولا كفر ولا شك ولا بدعة ولا ضلالة ولا حيرة في الدين إلا من الكلام وأصحاب الكلام والجدل والمراء والخصومة، والعجب وكيف يجترئ الرجل على المراء والخصومة والجدال، والله تعالى يقول: {مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا} فعليك بالتسليم والرضى بالآثار وأهل الآثار، والكف والسكوت...) (شرح السنة: 87/1)

މާނައީ: "ﷲ ތިބާއަށް ރަޙްމަތްކުރައްވާށިއެވެ! ދަންނާށެވެ! އިސްލާމް ކާފަރުކަމާއި ޒަންދަޤާތް އަބަދުވެސް ދެބަސްވުމާއި އިޚްތިލާފުކަމާގެ އަހުލުވެރިންގެ ސަބަބުން ދީނުގައި އެއްވެސް ބިދުޢައެއް، އެއްވެސް ކުފުރެއް އަދި ޝައްކެއް، އެއްވެސް ބިދުޢައެއް އަދި މަގުފުރެދުމެއް އަދި މަގުއޮޅުމެއް ޙައިރާންވުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ﷲ سبحانه وتعالى މިހެން ވަޙީކުރައްވާފައިވާ އަޅުގަނޑުމެން ދެބަސްވެ ޖަދަލުކުރުމަކީ މީހާ ހުރިގޮތުން ހިރިމަތިލާފައި ޢަޖާއިބުވެދާނެއެވެ. މާނައީ: "ކާފަރުވީ މީހުން ފިޔަވައި ﷲ ގެ އާޔަތްތަކާއިމެދު ޖަދަލުނުކުރެއެވެ.." އެހެންކަމުން ތިބާގެ މައްޗަށްވާނީ އަޘަރުތަކާއި އަޘަރުތަކުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ރުހި، އަދި (ޖަދަލުކުރުމުން) އެއްކިބާވެ ހަނުހުރުމެވެ..."

[12] މިއީ ވިސްނާ ޚިލާފުކޮށްފައިވާ ވާހަކައެކެވެ. އެހެނީ ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިޔަކަށް އަޅުގަނޑު ބަޔާންކުރެވޭ ﷲ އާއި ރަސޫލާ ﷺ އަންގަވާފައިވާ ގޮތަށް އިމާންވެ ކިޔަމަންވުމުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް ﷲ އާއި ރަސޫލާ ﷺ އަންގަވާފައިވާ ކަމެއް އޮތްނަމަ

އަދި ޤުރްއާނަކީ الله ގެ ކަލާމްފުޅެވެ. (ވާހަކަފުޅެވެ.) އަދި އެއީ މަޚްލޫޤެއް ނޫނެވެ.

އަދި އެޤުރްއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ނޫންކަމަށް ބުނުމަކީ ޢާއްމާ (ޚިސީވެ) ބަލިކަރިންވާހުރިކަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލާމްފުޅުވަނީ އެކަލާނގެއާއި ވަކިވެ އެކަހެރިވެގެންނެއްނޫނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ބަސްތަކުމުންނާ (ދާތުފުޅުންވާ) އެއްވެސް އެއްޗެއް އެއީ މަޚްލޫޤެއް ނޫނެވެ.[13]

ޤަބޫލުކުރުމުގައި ޖަދަލުކުރާމީހުންގެ ބަދުވުޒާތުގެ އެކަމަކު ބާރުވެރިންނެވެ، ނުވަތަ ގިނަ މީހުން އެގޮތަށް އެއްބަސްވެއްޖެވެ، ނުވަތަ މިޖަމާޢަތުގައި ވަރަށް ގިނަ މީހުން ފޮތުފުޅުތައް ގޮތަށް ސައީދުބުނު ބުޚާރީން އެކަމަށް ހުކުމްޖެހޭ ފަރާތްތަކުން ވަނީ އާންމު ފަތުވާ ދީފައި އޭރުގެ ޢިލްމުވެރިން ކަމުގައިވީ ޚަލީފާ ސުލްޠާނުން ފިތުނައަށް ކޮށްދީފައިވާ ކަމެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ބިދުޢަވެރިން އަސްލުގެ ދުނިޔަވީ ބޭނުން ޙާޞިލްކުރުމަށް ކުރި ބިދުޢަތުގެ ސިޔާސަތު ބޭރުކުރެއްވި ހަމަ ގިނަ ވެރިމީހުންނެވެ. މިގޮތަށް ސުލްޠާނުން ބާރުވެރިވެ ޢިލްމުވެރިން ޙައްޤަށް ކުރި ކުށްތަކުގެ ސަބަބުން މިފަދަ ބިދުޢަތެއް ވަކިކޮށް އެއްކަލަށް ފެތުރުނީއެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން އެހެން މިފަދަ ހުރިހާ ކުށްތައް ކުރިއިރު ބާރުވެރިވި ބަޔަކު ހިފެހެއްޓީ ހަމަ ޢާއްމު ބައެއް ހަނދުމަފުޅުކުރައްވަ ކަމަށެވެ. އެހެނީ ޙައްޤު ރަނގަޅު ގޮތުގައި އުޅެންވާ ކަމަށް ދެއްވާ އިރުޝާދުތަކުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ، ނުވަތަ މިގޮތުން އެއްބަސްވެފައިވަނީ ދީނުގެ ބައެއް ސަހަރާތަކުން ބިދުޢަތުގެ ބޭނުން ކުރުމަށް ބިނާވެގެންނެވެ. އެހެން ޙަޤީޤަތަކީ ކަމުގައިވިޔަސް ބިދުޢަވެރިން ޙަޤީޤީ ސުންނަތާއި އަދާކުރުމަށް ފަހަނައަޅައި ދިއުމުގެ ސަބަބުން ހަލާކުވެއްޖެއެވެ! އެހެނީ ފަހަރެއްގަ الله ﷻ މަގުމައްޗަށް ސަލާމަތްކުރެއްވި ޙައްޤުވެރިންގެ ޝަރީޢަތަށް ގޮސް ޢަމަލުކުރި މީހުން ނުވަތަ ޝާފިޢީ ކޮންމެ ބިދުޢަތަކުން ދުރުހެލިވެގެން އެޙައްޤުގެ ތަރުހީބު ގެންގުޅުއްވާށެވެ!

[13] ޤުރްއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ނޫންކަމަށް އަދި ޢުލަމާއުން ބުނާ މިފަދަ ކަމުގައި ބުނާކަމަށް އަދި ޤުރްއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނާ މިފަދަ ކަމުގައި ބުނާކަމަށް އަޤީދާއަކީ އިމާމުންގެ

ބަސްފުޅުތައް ގޮސް އަދަދުންކުރުވާ ދިނައެވެ. އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކު އެކަމުގައި ޚިލާފުވެފައެއް ނުވެއެވެ. އެކަމުގެ މައްސަލަ ހުއްޓުމަކީ އިޖްމާޢުވެވޭނެތެވެ. އެފަދައިން އެދުވަސް ފިތުނާގައި މުސްލިމުން ޢަމަލުކުރިއެވެ. ދެންފަހުން އެބައިމީހުންނަށް ޚިލާފުވާ އިމާމުން އެބައިމީހުންގެ ކުފުރާއި އިޖްމާޢު ބަޔާންކުރައްވާ ފަތުވާތަކެއް ދެއްވައިދިން އެބައިމީހުން ބިދުޢަތެއް ގެނައެވެ. އެގޮތުން ޤުރުއާނާއި މަޚްލޫޤުގެ މައްސަލައިގައި ކަލާމުގެ ސިފަތަކާ މުޅިއަކު މަޚްލޫޤެއް ފަދަ ޤުރުއާންކަން ގެނެވުނެވެ. އަދި ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ނޫނޭވެސް ނުބުނާ ބަޔަކު ފެނިގެން ދިޔައެވެ.

އިމާމު އަޙްމަދު رحمه الله އާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ: ޤުރުއާނަކީ الله ގެ ކަލާމުފުޅުކަމަށް ބުނުމަށް (މަޚްލޫޤެއްނޫނޭ ނުބުނެ) ދެން ހަނުހުރުމަށް ފުދޭނެހެއްޔެވެ؟ އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: (وَلِمَ يَسْكُتُ!؟

قَالَ: لَوْلَا مَا وَقَعَ النَّاسُ فِيهِ كَانَ يَسَعُهُ السُّكُوتُ، وَلَكِنْ حَيْثُ تَكَلَّمُوا فِيمَا تَكَلَّمُوا، لِأَيِّ شَيْءٍ لَا يَتَكَلَّمُونَ؟) (السنة للخلال: 132/5)

މާނައީ: "އެކަން ހަނުހުރުންނަކީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ!؟ ފަހު މީސްތަކުން މިވެއްޖެފަދަ ކަންތައްތަކަށް ނުވާނަމަ އޭނާއަށް ބުނެވުނު ހަނުހުރުމަކީ ތަނަވަސްކަމެއް ވީހެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުން އެހެރީ ވާހަކަދައްކައިފިއެވެ (އެބަހީ: ޤުރުއާން މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނިއިރު) ދެން އަހުލުއްސުންނަތުން (ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްނޫނޭ ބުނެ) ވާހަކަނުދައްކަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ!؟"

އަދިވެސް އިމާމު އަޙްމަދު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (الْجَهْمِيَّةُ عَلَى ثَلَاثِ ضُرُوبٍ: فِرْقَةٌ قَالَتِ: الْقُرْآنُ مَخْلُوقٌ، وَفِرْقَةٌ قَالُوا: كَلَامُ اللهِ وَتَقِفُ، وَفِرْقَةٌ قَالُوا: أَلْفَاظُنَا بِالْقُرْآنِ مَخْلُوقَةٌ، فَهُمْ عِنْدِي فِي الْمَقَالَةِ وَاحِدٌ.) (الإبانة الكبرى: 306/5)

މާނައީ: "ޖަހުމިއްޔާ ތިން ވައްތަރެކެވެ. ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނި ބައެކެވެ. އަދި ޤުރުއާނަކީ الله ގެ ކަލާމުފުޅު ކަމުގައި ބުނުމަށްފަހު ހުއްޓި ހަނުހުރުން އިޚްތިޔާރު ކުރި ބައެކެވެ. އަދި ޤުރުއާން ކިޔުމުގައި ބުނާ ލަފުޒުތަކަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނި ބައެކެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑު ގާތުގައި އެބައިމީހުންގެ ބުނުމަކީ އެއްބަސްކަމެއް ނުވަތަ އެއްވައްތަރުކަމެކެވެ."

މިއުންމަތަކީ ފަހު ކާފިރުވެގެންވާ ޢަދުވުންގެ ބިރުއަރުވައި ބައިގަނޑެއްތަކެއްކަން އިމާމުން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންނާގެ ޙަޤީޤަތުން އެއީ މުނާފިޤުންގެ ބަލި ބައިގަނޑު އެހެން ބަޔާންކުރި މީސްތަކުންނަށް އޮޅުވާލުމަށްޓަކައެވެ. އެމީހުންގެ ޤަލްބުތަކުގައި އެމީހުންގެ ޙަޤީޤަތް އެނގޭ اللّه ގެ ކަލާމުގައި މުނާފިޤުންގެ ބޮޑުކަން ދެނެވެ. ދެންފަހެ ޤުރުއާން ކީރިތިވެ އަދި ގުރުއާން ބަޔާންކޮށްދެއްވައި މުސްލިމުން ފަދައިން ތަރުބިއްޔަތު ދޭނެ ތަންތަނެވެ. އެކަންތަކަށް ޤުރުއާން އިސްލާމީ ޢަޤީދާ މުނާފިޤުންގެ ވަސްވާސް ފަދަ ކަންކަމުގައި ތަޢުލީމު ދީގެން ނުހުނެވެ. އެއިން ހާސިލުވާނީ ނަފްސާނީ ހިތުތައް އެކަހަލަ ހިތުތަކެއް ބޭނުންތަކެއް ނަގާ ކަންކަމަށެވެ. ޙަޤީޤަތުގައި އިބާދަތް ކޮށްދޭނީ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ބަލާ ހިނގާނެ ތަފާތު ނުވާނެ ކަމުގައެވެ. ކަލާމު އިލާހީ އަދި ޖިހާދުގެ ޒުވާބުވެރިކަން އެކަން ދޭނެ ބުރަ ބައިތަކެވެ. އެއިން މިކަން ދިޔައީ ނަފްސާނީ ހިތުތަކުގެ ބޭނުންތަކެވެ. އެ ފާތިޙާ ފަދަ ސޫރަތްތަކުގެ ބަޔާން ފަހުގެ ބަޔަށް ވީއެވެ. އެގޮތުން އޭރުގެ ޙަދީޘް ތަކުގެ ސަބަބުތަކުގައި މިފަދަ ގޮތުން ޤުރުއާން ދެނެގަތުމުގެ ބޭނުން އިލާހީ ކަލާމުގެ ހުކުމްތަކެވެ. ސޫރަތު اللّه ﷻ ވަޙްދާނިއްޔަތު ތިމަންނާގެ ޙަޤީޤަތް އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ!

{يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ} (البقرة: 9) މާނައީ: "(އެމީހުން ހީކުރަނީ) اللّه އާއި އީމާންވި މީހުންނަށް އެމީހުން ޚިޔާނާތްތެރިވާނެ. އެމީހުން އެ ޚިޔާނާތްތެރިވަނީ، އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންނަކަށް (އެކަން) ނޭނގެއެވެ."

ފަހު ޒަމާނުގެ މުނާފިޤުން ދުއާގަތުމަށް ނަޒަރު ކުރާނެ ބަޔާންތަކަށް އިލާހުން ހިނާގުރުވެވުމަށް އެދުނީ ތަރުބިއްޔަތު ބޭނުންކުރެއްވިއެވެ. އަދިކަމުގެ މިޒާޖު ރަގަޅުވެ ކަނޑައި ޝަރުޢީގެ ޙިކްމަތުގެ ބާރާ އެއީ ބޭނުންވާ މުނާފިޤުން ހިފައިގެން ދޫކޮށްލާކަން ދީނީ ގޮތުގައި ބޭނުން ހިތްވަނީއެވެ. އެގޮތުން ހުރި ދެކެވިލާ اللّه ﷻ އަމުރުގެ މަޢުލޫމާތު ކާމިލު އަދި ޝަރުޢީ ކަންތައްތަކާ ބައިވެރިވާ ކަމަށް ހިތްވާނެ އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތް ބަލަމުން ދެވޭނެ ފަހުމު ދަތުރުވާނެ ބެލުމާ ހުރި ބުރަ ކަމަކީ ހިތްބަދަލުވާ. އެގޮތުން

އަދި އުކުޅުގައި އަޅަން ކަންކަން އުފެއްދި، އަދި (ޤުރުއާން ކިޔަވާއިދު މިހާރު) ތަޤްލީދީ މަޛްހަބުތަކުގައި އަދި އުޞޫލުވެސް ވާހަކަތައް އުފައްދަފައިވާ މުސްތަޝްރިޤީ ބަޔަކު ދެކޮށް ގަދަފަދަކޮށްވާއިރުގެ ދިމާ ހިނގާދުވާ ދުރުވެގަންނާށެވެ! އަދި ޤުރުއާނާއިމެދު ހުއްޓުން އަރާ އެއީ މަޚްލޫޤެއް ކަމެއްވެސް ނުވަތަ މަޚްލޫޤެއް ނޫންކަމެއްވެސް ތިމަންނަށް ނޭނގޭ، އެއީ الله ގެ ކަލާމުފުޅު' ބުނާމީހާ ދަންނަވާ، މިސާ މިއީ ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއް ބުނާ މީހާގެ ބިދުޢައިގެ އަޑުއެހުމަކުން. އުނގެއްކަމަކު އެއީ މަޚްލޫޤެއްކަމުގައި ނުވާ الله ގެ ކަލާމުފުޅެވެ.

އަދި (ސުންނަތުގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިން) ޤިޔާމަތްދުވަހު الله سبحانه وتعالى (ހަމަޙަޤީޤަތުގައި) ފެންނާނޭކަމަށް އީމާންވުމެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ޞައްޙަ ޙަދީޘްތަކުގައި ވާފަދައިންނެވެ.

އުމުރުން ބޮޑެތި ޤާރީންގެ އަރިހުން އިސްލާމްދީނާއި ހެޔޮފުޅު އެއްވެސް ޤާރީއެއް ނުލަނބާނުކުރަނެވެ. އެއްކިބާ ޤާރީން ގޮތް ނުންކަމަށް އަދި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް އުބައްތިކަމަށެވެ. ނުވަތަ މިއީ ޝުކުރާ މަސްވަރާކަމަށް ނުވަތަ މަސްލަޙަތްކަމަށެވެ. މިޤާނޫންވެސް ތަޢާލާ އެކި ޚިޔާލުތަކެވެ. އެއިން މިހާރު ސިފަ الله سبحانه وتعالى ގެ ޞިފަތްތަކާއި އުކަލާނގެ ޝަރީޢަތުގައިވާ ކަމެއް ތަޢުލީމު ނުކުރަމާ ނުވަތަ އިސްލާހުކުރަމާ ނުވަތަ އެހެން ޢިބާދަތް އިލާހުނުވާނަމާ ބޭނުންތަކަކާ އުނގެނުން ނުކުރުމެއް އޮޅުވާލުމާއި އެއްމަންޒިލްނަށަކަށް ގެނައުމެވެ. އެއްކަމަކަށް އެއީ ކުރުމު ޢިލްމީ ފަހަރުގެ ޙާލަތްތަކަކީ މިސާލުތަކެއްކަމުގައި ހަމަޖެހިފައިވާ ބޭނުންތަކެވެ. މިފަދަ އުކުޅުތަކެވެ. މުސްލިމު އަހުލުވެ! މިޤާނޫނާއި ޚިޔާލުތަކަކީ މިފަދަ ޝަރީޢަތްތަކެއް ޢިލްމުޤަބޫލުކުރާނެ ކުރުމުތަކަކުން ވެއްޖެ މިހާރު ދީން ގެއްލިގެން ހިނގައިދާނެކަމުން ހުރިހާކަމަކުން ހުށަހަޅާށެވެ!

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބު ފެނިވަޑައިގެންނެވި ކަމަށް އިޖުމާޢުވެއެވެ.[14]

---

[14] އިސްރާއާއި މިޢްރާޖުގެ ރޭ ރަސޫލާ ﷺ އަށް الله ﷻ ހަމަލޮލުން ފެނިވަޑައިގެންނެވިތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ ޢިލްމުވެރިންގެ މެދުގައި ޚިލާފުއުފެދިއެވެ. އެހެން ޚިލާފުވާން ދުރުވެރިވީ އިބްނު ޢައްބާސް ؓ ގެ އަރިހުން ރަސޫލާ ﷺ އަށް الله ﷻ ފެނިވަޑައިގެންނެވިކަމަށް އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތާއި އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ހަމަލޮލުން الله ﷻ ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާކަމަށް ޢާއިޝާ ؓ ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތަށް ބިނާކުރެވެ. އެގޮތުން ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: (مَنْ زَعَمَ أَنَّ مُحَمَّدًا ؛ رَأَى رَبَّهُ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللهِ الْفِرْيَةَ...) (رواه البخاري: 4855 ومسلم: 177)

މާނައީ: "މުޙައްމަދު ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބު ފެނިވަޑައިގެންނެވިކަމަށް ދައުވާކޮށްފި މީހާ ފަހެ الله ﷻ ގެ މައްޗަށް ބޮޑުވަން ދޮގުހަދައިފިއެވެ!..."

އަދި އަބޫ ޛައްރު ؓ ރަސޫލާ ﷺ އާއި ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ: 'ކަލޭގެފާނު ވެރި ރައްބު ފެނިވަޑައިގެންނެވީތޯއެވެ؟' އެހިނދު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: (نُورٌ أَنَّى أَرَاهُ.) (رواه مسلم: 178)

މާނައީ: "ނޫރެކެވެ! އެކަލާނގެ ފެންނާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟!" އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ: "ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވީ ނޫރެކެވެ."

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ ޤިޔާމަތްދުވަހު މުއުމިނުންނަށް ހަމަ ލޮލުން ފެންނާނެކަމާއިމެދު ޢިލްމުވެރިންނަށް އިޖްމާޢުވެފައިވެއެވެ. އަދި އެކަމުގައި ޚިލާފުވާ މީހާ ބިދުޢަވެރިއެކެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި الله ﷻ ހަމަލޮލުން އެއްވެސް މީހަކަށް ނުފެންނާނެކަމަށްވެސް އިޖްމާޢުވެފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޚިލާފުވެގެންވަނީ ރަސޫލާ ﷺ އަށް الله ﷻ ދުނިޔޭގައި ހަމަލޮލުން ފެނުނުތޯއެވެ. ދަންނާށެ މިމައްސަލަ ތަފްޞީލުކޮށްދީ އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވަނީ ޞަޙީޙުގޮތަކީ އެކަމުގައި ސަހާބީންގެ މެދުގައި ޚިލާފުއުފެދިފައިނުވާކަމެވެ. އެހެނީ އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ސައްޙަކޮށް އައިސްފައިވަނީ ދެގޮތަކަށެވެ. އެއީ ރަސޫލާ ﷺ އަށް الله ﷻ ފެނިވަޑައިގެންނެވިކަމަށް މުޠުލަޤުކޮށެވެ. އަނެއް ރިވާޔަތުގައި ސައްޙަކޮށް އައިސްފައިވަނީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ހިތްފުޅުން ދެކެވަޑަ الله

ޖެހެ ހަމަކަނަވަރުން އުކަނޑަކުއްވީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ބައްބަރާނުން އައިސްފައިއެވެ. އުބައިދުﷲ ޞަޙާބީ، އިބްނުޢުމަރުގެ އަރިހުން، އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަލްބައްޒާރު ބުނު އަބޫން، އިބްނުޢުމަރުގެ އަރިހުން، އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުންވެސް ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަޙްމަދު ބުނު ޢަލީ، ދާރުޤުޠުނީ ބުނު މިންހާލުގެ އަރިހުން، އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ.

އަދި އަހަރުމެންގެ ގާތުގައި ބަދިރިވެރި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވާ ފަދައިން އޭގެ ޚުލަފާއުންގެ ތަރުތީބުގައިވާ ގޮތަށެވެ. އަދި އެކަމުގައި ވަރަކަށްތަރުހުމި ބިދުޢައެކެވެ. އެހެންވީމާކަމުނ އެހަޤީޤަތަށް އައިސްފައިވާ ފަދައިން ޚުލަފާއުންގެ ތަރުތީބުގައިވާގޮތަށް އަހަރުމެން

سبحانه وتعالى ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. (رواه مسلم: 176) ހަމަޔަޤީނުން ފެނުނުކަމަށް ބަޔާންކުރާ އައިސްފައިވާ ފަދައިން. ދެން އާއިޝާގެ ފާނާއި ބަޔާނެއްގެ އެހެން ބަޔަކުދީމަތުން ނަބިއްޔާވެގެންވީ ހަމަޔަޤީން ރަސޫލާ ﷺ އަދި ﷲ سبحانه وتعالى ފެނިވަޑައިގަންނަވާކަން ބުނުމެވެ. އެހެންނަކަމު އެކަޑެއްގެ ހުރިހާ ފެނިވަޑައިގަންނަވާކަން ނަބިއްޔާއްވެއްޖެ. އެހެންކަމުން އިލްމު އަޅުގަނޑު ބައްޓަފެކަތް އުވާއި ރަސޫލާ ﷺ އެކަށޭގަނޑު ފެނި ބަޔާ ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެހެން ބައްޓަފެކުގެ ހިތުގެ ފެނިވަޑައިގަންނަވާކަން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ހަމަޔަޤީން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެ ވިދާޅުވުމުގައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން ނަބިއްޔާގެ ޖަމާޢަތުން އަދި މުސްލިމުންގެ މަޢްލޫމާތު ނަބިއްޔާ ނުވަތަ ގޮތުން މިމައްސަލާގައި ހަމަޔަޤީން ގޮތަކީ ރަސޫލާ ﷺ އަދި ﷲ سبحانه وتعالى ހިތުގެ ފެނިވަޑައިގަންނަވާކަމެވެ. އަދި ހަމަޔަޤީން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނޭކަން ބުނުމެވެ. والله أعلم.

އީމާންވަމުވެ. އަދި އުސޫލުގައި އެއްވެސް މީހަކާއި ބަހުސްކޮށް ޖަދަލުކޮށް ނުހަދަމުވެ.

އަދިވެސް (ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި) ޚިލާފަށްދުވުރުގައިވާ މިޙަކަމަށް އީމާންވުން ހިފެހެއްވެ. އޭ ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވާފަދައިންނެވެ. އަދާ ޚިލާފުކުރުމަށް މީހަކަށް ހިތްޖެހުންވެ. ދުން އޭނާގެ ގައިގައި މަދިރިއެއްގެ ފިޔައެއްގެ ބަރުދަނުވެސް ނުހުންނަހުއްޓެވެ.[15]

---

[15] ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ އުސޫލު ނަފްސާނީގައި މީހަކުގެ ވާހަކަ އަހައިލުމެވެ. އަދި އުމީހަކުމެ ރަނގަޅު ފުރިހަމަ ފުރަން، ދިރިބަވާ މީހަކުޅެކެވެ. އަދި ދަރިކުރުމުގެ ޤަބާލާތްތައް އުމީހަކުމެގައި އިންސާނާއި އަދި އިންސާނާގެ އަމަލުތަކުގެ ފައިދާތަކުގެ ވަޒަނުކުރެވޭނެ ޚިލާފަށްދުވުރުގައިވާ މީހަކުމެގެ ބަދުވެރިން ދުއްމަޒިހީން އިންސާނުކުރެއްވެ. އަދި އުމިހުންގެ ބޮޑަކަމެއްގައި މުދާ އިންސާފުކޮށް ގާއިމުކުރުމަށް ޖެއްސުމިގެންނާ މިޝްޚާއްކަމުވެ. އަދި އުމިހުންގެ ފާސިދުވެގެން ބޮޑުދި ބޮޑުބޮޑުކަމެއްގެން ބޮޑަރި މިޙަކަމެއް ބަރުކަރި މިޝާރިކާ ވިއްކާ މިހާ ބޮޑުބޮޑުކާ އެއްޗެއްކަމުވެ!! އަދި الله ﷻ މީހަކަށް ބޮޑުބޮޑުވާކަމުވެ!! މިއީ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން ބަރުދަނުކުރުން މިބައިގަނޑުގެ ފާސިދުވެގެންވާ ބޮޑުދި އިސްކާންފައިވާ އުމިކުން މިޝްޚާކުގެ ބޮޑުއިން މިޝްޚާކުވެ. އުހުރެއްކަމުކާ މިއީ ބާރުޚުވެގެންވާ ބަހާކުވެ. އަދި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ދަލީލުކުރުމުވެ. އަބޫ ހުރައިރާ ؓ ރިވާކުރައްވައިވެ: ރަސޫލާ ﷺ ވަޙީފުޅުކުރައްވައިވެ: (إِنَّهُ لَيَأْتِي الرَّجُلُ العَظِيمُ السَّمِينُ يَوْمَ القِيَامَةِ، لاَ يَزِنُ عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ، وَقَالَ: اقْرَءُوا، {فَلاَ نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ القِيَامَةِ وَزْنًا}) (رواه البخاري: 4729 ومسلم: 2785)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ޤިޔާމަތްދުވަހު ބޮޑު ފަލަ މީހަކު އަންނަހުއްޓެވެ. الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އޭނާގެ ގައިގައި މަދިރިއެއްގެ ފިޔައެއްގެ ބަރުދަނުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. ދެން ބުނެފުޅުން ކިޔަވާށެވެ: "ފަލާ ނުޤީމު ލަހުމް ޔައުމަލް ޤިޔާމަތި ވަޒްނާ" ދެ ތަޢާލާ މިޒާން ނުދަށަވާނޭ ބަދަލުގައި.

އަދި އަޤުރަގައި އައިސްތަވާތަރައިން އަހުލުއްސުންނަގެ ބަލަހައްޓަވާވެސް ކިޔުއްވުއްޖެވެ. (ވާޖިބުވެގެންވަނީ) އެކަލަން އީމާންވެ އަދި ތެދުކުރުމެވެ. އަދި އެކަލަންގެ ކަލާމްކުރުއްވި މިހާރަށް ފުރަގަސްދީ އެއްސާރާއި ތަރުޖަމާން އަޅައިލުންވެސް ނުކުރުމެވެ.

އަދި الله سبحانه وتعالى ޤިޔާމަތްދުވަހު އަޅުތަކުންނާއި ވާހަކަދައްކަވާނެއެވެ. އެމީހުންނާއި އެކަލާނގެއާއި ދެމެދު އެއްވެސް ތަރުޖަމާނެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަލަން އީމާންވެ ތެދުކުރުން (ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.)[16]

---

16 ޢަދިއްޔު ބިން ޙާތިމު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ، وَلاَ حِجَابٌ يَحْجُبُهُ.) (رواه البخاري: 7443، ومسلم: 1016)

މާނައީ: "އެމީހަކާއި އެކަލާނގެއާއި ދެމެދު ތަރުޖަމާނެއް ނެތި، އަދި އެއްވެސް ހިޖާބެއް ނެތި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވާހަކަދައްކަވާނެ ރަބު ނުހުރި އެއްވެސް މީހަކު ނުވެއެވެ."

އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ، فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَيَسْتُرُهُ، فَيَقُولُ: أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا، أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ أَيْ رَبِّ، حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ، وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ، قَالَ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا، وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ، فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ...) (رواه البخاري: 2441 ، ومسلم: 2768)

އަދި ޙައުޟަށް (މަޙްޝަރުގެ މައިދާނުގައި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ދެއްވިގެންވާ ފެންގަނޑަށް) އީމާންވުމެވެ. އަދި ޝަފާޢަތްތެރިވުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އުއްމަތް އޭގެ ކައިރިއަށް އަންނާނޭ ފެންގަނޑެއް އެކަށޭގެ ފެނަށް ދިޔަވިގެންވާކަމާއި، އެފެންގަނޑުގެ ފުޅާމިން ދިގުމިނާއި އެއްވަރުކަމާއި، އޭގެ ދިގުމިނުގައި އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރާ ހުންނާނޭކަމާއި، އެފެންގަނޑުގެ ކަންވާރުތައް އުޑުގެ ތަރިތަކުގެ އަދަދުފަދައިން ގިނަވެގެންވާކަމަށް އީމާންވުމެވެ. އެއީ އެތަކެއް ގޮތަކުން ސައްޙަކޮށް ހަބަރުތައް އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ.[17]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ﷻ މުއުމިނުންނާ ކައިރިއަށް ގެންނަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއްފަރާތް އޭނާގެ ގައިގައި އަޅުއްވާ އޭނާ (ހަށިފުޅު މަތިންނޭނަން) ފޮރުއްވާ ވަންހަނާކުރައްވާފައި އޭނާއަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ: 'މިވެނި ފާފައެއް ތިބާއަށް ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟ (ތިބާކޮށްފައިވާ) އެވެނި ފާފައެއް ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟' ދެން އޭނާ ދަންނަވާނެއެވެ: 'އާދޭހެވެ! އޭ އަޅުގެ ރައްބެވެ!' ދެން އޭނާގެ ފާފަތަކަށް އިޢުތިރާފުވުމުން، އަދި އޭނާގެ ނަފްސުގައި ބޮޑަކަށް ހަލާކުވެއްޖެކަމަށް ފެނިއްޖައުމަށް ދާނެއެވެ. ދެން ވިދާޅުވާނެއެވެ: 'މިވަންނިރު ދުނިޔޭގައި ތިބާއަށް އެފާފަތައް ފޮރުއްވައިދެއްވީމެވެ. އަދި މިއަދު މިވަންނިރު ތިބާއަށް އެފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވީމެވެ!' ދެން އޭނާގެ ހެޔޮކަންތަކުގެ ފޮތް ދެއްވާނީއެވެ..."

[17] ޢަބްދު ﷲ ބިން ޢަމްރު ބިން ޢާޞް رضي الله عنهما ގެ ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (حَوْضِي مَسِيرَةُ شَهْرٍ، مَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ، وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ المِسْكِ، وَكِيزَانُهُ كَنُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهَا فَلاَ يَظْمَأُ أَبَدًا.) (رواه البخاري: 6579، ومسلم: 2292)

މާނައީ: "މިޙައުޟުގެ ފެންގަނޑުގައި އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރުވެއެވެ. އަދި އޭގެ ފެންވަނީ ކިރަށްވުރެ ހުދުވެގެންނެވެ. އަދި އޭގެ ވަސްވަނީ މިސްކަށްވުރެ މީރުވެގެންނެވެ. އަދި އޭގެ ފެންބޯ

(ސުންނަތުގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ އަނެއްކަމަކީ:) ޤަބުރުގެ ޢަޛާބަށް އީމާންވުމެވެ. އަދި މިއުއްމަތުގެ މީހުން ޤަބުރުތަކުގައި ސުވާލުކުރެވި އިމްތިޙާންކުރެވޭނެކަމާއި، އަދި އީމާންކަމާއި އިސްލާމްކަމާއި އޭނާގެ ވެރިރައްބަކީ ކޮބައިތޯއި އޭނާގެ ނަބިއްޔާއަކީ ކޮބައިތޯ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالى އިރާދަކުރެއްވި ގޮތަކަށް އޭނާގެ

ކަސްވާރުތައް އުޑުގެ ތަރިތަކާފަދައެވެ. އެފެންގަނޑުން ފެންބޮއިފިމީހަކު ކަރު ކަރުހިއްކައި ނުގަންނަހުއްޓެވެ."

އަދިވެސް އެފެންގަނޑު ސިފަކުރައްވާ ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ: (أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، يَغُتُّ فِيهِ مِيزَابَانِ يَمُدَّانِهِ مِنَ الْجَنَّةِ، أَحَدُهُمَا مِنْ ذَهَبٍ، وَالْآخَرُ مِنْ وَرِقٍ.) (رواه مسلم: 2301)

މާނައީ: "(އޭގެ ފެން) ކިރަށްވުރެ ހުދުކަން ގަދަވެފައި، މާމުއްސަށްވުރެ ފޮނިވާހުއްޓެވެ. ސުވަރުގެއިން ދަމާލެވިފައިވާ ދެދިޔަވަރުން އެފެންގަނޑަށް ފެންޖަހައިދެމުން ދަނީއެވެ. އޭގެ އެއްދިޔަވަރަކީ ރަނުންނެވެ. އަދި އަނެކަކީ ރިހިންނެވެ."

ގަބުރު މުންކަރާއި ނަކީރު ދެމަލާއިކަތުން އަންނާނީކަމުގެ. އަދި އެކަންތަކަށް އީމާންވެ ތެދުކުރުން (ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.)[18]

---

[18] ޤަބުރުގެ ޢަޛާބާއި ނިޢުމަތްތަކުގެ ވާހަކަތައް އައިސްފައިވާ އާޔަތްތަކާއި ޙަދީޘްތައް ގިނަގިނަވެގެންވެއެވެ. އެގޮތުން އަލްބަރާއު ބިން ޢާޒިބް رضي الله عنه އާއި އެހެނިހެން ޞަޙާބީން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޝަރީފް ދިގު ޙަދީޘްތަކުގައި ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް މުއުމިނުންނާއި ކާފިރުމީހާ ގަބުރުތެރޭގައި ކަންތައްވާގޮތާއި ސުވާލުކުރުމާއި ނިޢުމަތާއި ޢަޛާބުތައް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. ދެންފަހު، ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ މައްޗަށް ޤާއިމްވެގެން އިސްލާމް މުސްލިމުން ކަންތައްތަކުގެ ޢަޤީދާ އިންކާރުކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ: 'އަހަރުމެން ގަބުރު ކޮނެގެން ހުޅުވާލައިފި ދިޔަ ބަލާ ޢަޛާބުތަކާއި ނިޢުމަތްތަކާއި، ހުރިހާކަމެއްގައި ފެނިގެނެއް ނުފެނެއެވެ! އަދި ކަންތައްތަކެއް އެހާހެން ހަށިގަނޑު ހަލާކުވެގެން ދާނަމަ ފަހެ ކިހިނެއް ހުރިހާ ކަމެއް ފަހަރަކުން ވާނީ؟! އަދި ވަޙުޝީ ޖަނަވާރު ކައިލާ ސަލާމަތް ނުވާ އަލިފާނުން އަނދާފައިވާ މީހުންނާއި މަރާލެވުނު އަދި ސުވާލުކުރާ އެމީހުން ފަދަ ކިހިނެއް ހުރިހާ ކަމެއް ފަހަރަކުން ވާނީ؟!" މިއީ މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުންގެ އެތަކެއް ޝުބުހާތަކެވެ. އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ ބުއްދިން އެކަށީގެން ދެކޭ ކަމަށް އިމާނުވާ ބައެކެވެ. އެހެންކަމުން މުއުމިނުން ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން އައިސްފައިވާ ބާރުގަދަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން އީމާންވާން ވާޖިބެވެ. އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވެއެވެ: (ينبغى أَن يعلم أَن عَذَاب الْقَبْر هُوَ عَذَاب البرزح فَكل من مَاتَ وَهُوَ مُسْتَحق للعذاب ناله نِصِيبه مِنْهُ قبر أَو لم يقبر فَلَو أَكلته السبَاع أَو أحرق حَتَّى صَار رَمَادا ونسف فِي الْهَوَاء أَو صلب أَو غرق فِي الْبَحْر وصل إِلَى روحه وبدنه من الْعَذَاب مَا يصل إِلَى الْقُبُور...) (الروح: 1/58)

މާނައީ: "...ފަހެ ޤަބުރުގެ ޢަޛާބަކީ ބަރުޒަޚުގެ ޢަޛާބުކަން އެނގެން ޖެހެއެވެ. ފަހެ އެއްވެސް މީހަކު ޢަޛާބަށް ޙައްޤުވެގެން މަރުވެއްޖެ ނަމަ ޤަބުރުކުރެވުނުކަމުގައި ވިޔަސް ކުރެވިފައި ނުވިކަމުގައި ވިޔަސް އޭގެ ބައެއް ޢަޛާބު ލިބޭނެއެވެ. ފަހެ ވަޙުޝީ ޖަނަވާރުތަކުން ކައިލިޔަސް ނުވަތަ އަޅިއަށް ވެގެން ފިހިގެން ދިޔަ ނަމަވެސް ނުވަތަ ހަވާގައި އުދުހިފައި ދިޔަކަމުގައި ވީނަމަވެސް، ނުވަތަ ސަލީބުކޮށް، ނުވަތަ ކަނޑުގައި ގެއްލުނު ނަމަވެސް ޤަބުރުތަކަށް ލިބޭ ޢަޛާބު އޭނާގެ ރޫޙަށާއި ހަށިގަނޑަށް ލިބިގެންދާނެއެވެ..."

އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޝަފާޢަތަށް އީމާންވުމެވެ. އަދި ދަޢުވަތުގެ ބަޔަކު ނަރަކާގައި އަނދާއަޖިއަށްވުމަށްފަހު ނަރަކައިން ނިކުންނާނެކަމާއި، ދެން ސުވަރުގޭގެ ދޮރުކޮޅުމަތީގައި އޮންނަ ކޯރަކަށް އެޅުން ގެންދެވުމަށް އަމުދުކުރެއްވޭނެކަމަށް އީމާންވުމެވެ. އެއީ އަޤީދާގައި އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالى އިރާދަކުރެއްވި ބޮޑަކަށް އަދި އެކަލާނގެ ކުރެއްވި ފަދައަކުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައިވާކަން ކަށަވަރީ އެކަންޏަކަށް އީމާންވި ބަދަލުކުރުމެވެ.[19]

---

[19] އަބޫ ސަޢީދު رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘް ބަޔަކުގައިވެއެވެ: (...حَتَّى إِذَا فَرَغَ اللهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ الْعِبَادِ، وَأَرَادَ أَنْ يُخْرِجَ بِرَحْمَتِهِ مَنْ أَرَادَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ مِنْ كَانَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا مِمَّنْ أَرَادَ اللهُ تَعَالَى أَنْ يَرْحَمَهُ مِمَّنْ يَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَيَعْرِفُونَهُمْ فِي النَّارِ، يَعْرِفُونَهُمْ بِأَثَرِ السُّجُودِ، تَأْكُلُ النَّارُ مِنَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا أَثَرَ السُّجُودِ، حَرَّمَ اللهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ أَثَرَ السُّجُودِ، فَيُخْرَجُونَ مِنَ النَّارِ وَقَدِ امْتَحَشُوا، فَيُصَبُّ عَلَيْهِمْ مَاءُ الْحَيَاةِ، فَيَنْبُتُونَ مِنْهُ كَمَا تَنْبُتُ الْحِبَّةُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ...) (رواه البخاري: 7437 ، ومسلم: 182)

އަދި އަލްމަސީހުއް ދައްޖާލު ނިކުންނާނެކަމާއި، އޭނާގެ ދެލޮލު ދޭތެރޭގައި 'ކާފިރު' ލިޔެވިގެންވާކަމަށް އީމާންވުމެވެ. އަދި އެކަމުގައި އައިސްފައިވާ ޙަދީޘްތަކާއި އެކަންތައް އެފަދައިންވާނެކަމަށް އީމާންވުމެވެ.

އަދި ޢީސާ ބިން މަރްޔަމް ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ލުއްދުގެ ދޮރާށި ކައިރިގައި އޭނާ ޤަތުލުކުރައްވާނެކަމަށް އީމާންވުމެވެ.[20]

މާނައީ: "...اللهﷻ އަޅުތަކުންގެ މެދުގައި ނިޔާކަނޑައެޅުއްވުމާ ނިންމަވާހިނދު، އަދި ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކު އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުން ނެރުއްވުމަށް އިރާދަކުރައްވާހިނދު، لا إله إلا الله ކިޔާ މީހުންގެ ތެރެއިން الله އާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކުނުކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން الله ﷻ އެބަޔަކަށް ރަޙްމަތްލެއްވުމަށް އިރާދަކުރެއްވި މީހުން ނަރަކައިން ނެރުއްވުމަށް މަލާއިކަތުންނަށް އަމުރުކުރައްވާނެއެވެ. ދެން ނަރަކައިގެ ތެރެއިން އެބަޔަކުންނަށް އެމީހުން އެނގޭނެއެވެ. އެބަޔަކުންނަށް އެމީހުން އެނގޭނީ ސަޖިދައިގެ އަސަރުތަކުންނެވެ. ސަޖިދަކުރާތަނުގެ އަސަރުފިޔަވައި ހުރިހާ އެއްކޮށް އާދަމުގެ ދަރިކޮޅުގެ ގައިން އަލިފާން ކާލާނެއެވެ. الله ﷻ ވަނީ ސަޖިދައިގެ އަސަރު ކެއުން ނަރަކައަށް ޙަރާމްކުރައްވާފައެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ނަރަކައިން އަނދާއަލިފާންވެފައިވާ ހާލު އެބައިމީހުން ނަރަކައިން ނެރުއްވާނެއެވެ. ދެން ދިރުމުގެ ފެނުން އެބައިމީހުންގެ ގައިން ފެން އޮއްސާނެއެވެ. ދެންފަހު ސައިލުގައި ފެންގަނޑުގައި އަށަނަ ގޮވާން ގަސްގަހު ފަދައިން އެމީހުން ހެދިބޯވެގެންދާނެއެވެ..."

[20] އަބޫ އުމާމާ އަލްބާހިލީ ﵁ ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (إِنَّهُ لَمْ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ مُنْذُ ذَرَأَ اللهُ ذُرِّيَّةَ آدَمَ، أَعْظَمَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ، وَإِنَّ اللهَ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا حَذَّرَ أُمَّتَهُ الدَّجَّالَ، وَأَنَا آخِرُ الْأَنْبِيَاءِ، وَأَنْتُمْ آخِرُ الْأُمَمِ، وَهُوَ خَارِجٌ فِيكُمْ لَا مَحَالَةَ...) (رواه ابن ماجه:4077)

އަދި އީމާންކަމަކީ ބަސާއި ޢަމަލެވެ. އަދި އީމާންކަން އިތުރުވެ އުނި ވެއެވެ. އެއީ ޒަބޫރުގައި އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ:[21]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله سبحانه وتعالى އާދަމުގެ ދަރިން ޚަލްޤުކުރެއްވިއްސެވީ ދުނިޔޭގައި ދަރަޖާތުގެ ފުރިހަމައަށްވުރެ ބޮޑުވެގެންވާ ފުރިހަމައަށްވުރެ. އަދި އެކިބައިބައިގެ އެއްމަތިމަތިން ދަރަޖާތުގެ ޒަބަރުން އިންސާނުންގެތެރޭގައި ބާރުވެގެންވާ الله سبحانه وتعالى އެއްވެސް ނަބިއްޔަކު ނުފޮނުއްވައެވެ. އަދި ތިޔަކަންކަމާ ދީ އެންމެ ފަހުގެ ނަބިއްޔާއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާ އެންމެ ފަހުގެ އުއްމަތެވެ. އެއްވެސް ޚާއްޞަކޮށް ނުބައިގޮތުގައި އޭނާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ނިކުންނަހުއްޓެވެ..."

އަނަސް ބިން މާލިކު رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ: (مَا بُعِثَ نَبِيٌّ إِلَّا أَنْذَرَ أُمَّتَهُ الأَعْوَرَ الكَذَّابَ، أَلاَ إِنَّهُ أَعْوَرُ، وَإِنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ بِأَعْوَرَ، وَإِنَّ بَيْنَ عَيْنَيْهِ مَكْتُوبٌ كَافِرٌ.) (رواه البخاري: 7131 ، ومسلم: 2933)

މާނައީ: "އެނަބިއްޔެއްގެ އުއްމަތަށް ކަނަވަރު ދޮގުވެރިޔާގެ އިންޒާރުދެއްވި ނަބިއްޔެއް ފޮނުއްވި ނުފޮނުއްވައެވެ. ދަންނާށެވެ! އޭނާއީ ކަނުލޮލެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ރައްބު ކަނުލޮލެއްނޫނެވެ. އަދި އޭނާގެ ދެލޯ ދޭތެރޭގައި ކާފިރު ލިޔެވިފައިވާނެއެވެ."
ޙުއްޖަތި ފަރަސްޓީންގެ ރަސޫލާ ހިއްދުން ރަސޫލާއި ކާއިރީގައިވާ ރައްދެކެވެ.

[21] އިބްނު ބައްޠާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (اعْلَمُوا رَحِمَكُمُ اللهُ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ تَفَضَّلَ بِالْإِيمَانِ عَلَى مَنْ سَبَقَتْ لَهُ الرَّحْمَةُ فِي كِتَابِهِ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُسْعِدَهُ، ثُمَّ جَعَلَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الْإِيمَانِ مُتَفَاضِلِينَ، وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ، ثُمَّ جَعَلَهُ فِيهِمْ يَزِيدُ وَيَقْوَى بِالْمَعْرِفَةِ وَالطَّاعَةِ، وَيَنْقُصُ وَيَضْعُفُ بِالْغَفْلَةِ وَالْمَعْصِيَةِ. وَبِهَذَا نَزَلَ الْكِتَابُ، وَبِهِ مَضَتِ السُّنَّةُ، وَعَلَيْهِ أَجْمَعَ الْعُقَلَاءُ مِنْ أَئِمَّةِ الْأُمَّةِ، وَلَا يُنْكِرُ ذَلِكَ وَلَا يُخَالِفُهُ إِلَّا مُرْجِئٌ خَبِيثٌ، قَدْ مَرِضَ قَلْبُهُ، وَزَاغَ بَصَرُهُ، وَتَلَاعَبَتْ بِهِ إِخْوَانُهُ مِنَ الشَّيَاطِينِ، فَهُوَ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِمْ: {وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ} (الأعراف: 202)) (الإبانة الكبرى: 832/2)

މާނައީ: "ﷲ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތްކުރައްވާށިއެވެ! ދަންނާށެވެ! ﷲ ﷻގެ ދީނުގައި (އެބަހީ: ޚަވާރިޖު މަރުޖިޢީންގައި) އުޅުނަކަން ރަޙްމަތްތެރިކަމުގައިވަނީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ، އަދި އެކަލާނގެ އުޅުނު ބައްޓަވެރިކުރުމުގައިވަނީ ޚިޔާލުތަކެއް ފަދައިން ހިތަށް އީމާންކަން ދެއްވާ މާތްކަލޯކުރުއްވިއެވެ. ދީން އެއަށްފަހު އީމާންކަމުގައި ދުރުހިނގުނީ ތަފާތުވާ އަނބިހަރަކާތްތެރި އެއްބަސްވީ މާތްވަމުންނާ ބައެއްކަމުގައި ފެއްވިއެވެ. އަދި އާދެ ތަފާތުން އެއްބަސްވެ އަނބިހަލަކާ ގަވާއިދު ބަލައިނުލާ ދިރިކަވެއް އުފެއްދިއެވެ. ދީން އެއަށްފަހު އެބައިމީހުން ތަފާތުގައި އީމާންކަމުގައި (ﷲ ﷻ) ގަބޫލުކުރާ ދެންގަތުމުގައި ހުރިހާ ސިފަތަކެއް ސަލަފުން ވަރުގަދަ އެއްގޮތްވަމުގައި، އަދި އާދޭސްވާގައި އެކުލެވޭ ސަލަފުން އެކިވާ ބަޔަކާ އެއްގޮތްވަމުގައި ފެއްވިއެވެ. އަދި ޤުރުއާން ބާވައިދެއްވި މިކަމުގެ ގަބޫލުކުރިއެވެ. އަދި ސުންނަތް މާތްވާގޮތުގައި ވަރަށް ގަބޫލުކުރިއެވެ. އަދި ހުއްޓުމުގެ ބައިވެރިވި އިމާމުން އިޖުމާޢުގައި އެކަމުގެ ގަބޫލުކުރިއެވެ. އަދި ނަބަވީ ގުޅުމާއެކު ދީނުގެ ކުރިމަތީ އެކަމަށް އިސްލާމްކުރުން ހިފެހެއްޓުމަށްވެއެވެ. އެކަމަށް ހިތްވަސް ބަދަލުކުރާކަން ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމާއި ގެންދިއުމަށް ކުރިއަށްގެންދިޔައެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ތަފާތުވާ އެކަމާ ދެކުލިގެ އެކަމަޔަ ހުކުމްތަކަށް ފާލައްޓަކުރިއެވެ. އަދި އެކަމަށް އެބަޔަކަށް ﷲ ﷻ ދީން ވެރިކަމުގަ ދީނުގެ ތަފާތުކަމެވެ: މާނައީ: "އަދި އެޝަރީޢަތުގެ ދަލީލު، އެއްބަސް ދެވުނުއެއްގެ ތަފާތުގައި ދަރަޖަށްވިއެވެ. ދީން އެކަށީގެން އެއްބަސް ދެކެއް ނުކުރެއެވެ."

އަލްއާޖުއްރީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (لَا يَسْتَقِيمُ الْإِيمَانُ إِلَّا بِالْقَوْلِ، وَلَا يَسْتَقِيمُ الْإِيمَانُ وَالْقَوْلُ إِلَّا بِالْعَمَلِ، وَلَا يَسْتَقِيمُ الْإِيمَانُ وَالْقَوْلُ وَالْعَمَلُ إِلَّا بِنِيَّةٍ مُوَافِقَةٍ لِلسُّنَّةِ ، وَكَانَ مَنْ مَضَى مِنْ سَلَفِنَا لَا يُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْإِيمَانِ وَالْعَمَلِ، وَالْعَمَلُ مِنَ الْإِيمَانِ، وَالْإِيمَانُ مِنَ الْعَمَلِ...) (الإبانة الكبرى: 807/2)

މާނައީ: "ބަހާއި ނުލާ އީމާންކަން ސީދާނުވާނެއެވެ. އަދި ޢަމަލާއި ނުލައި ބަހާއި އީމާންކަމާއި ބަސް ސީދާނުވާނެއެވެ. އަދި ސުންނަތާ އެއްގޮތްވާ ނިޔަތާއި ނުލައި ބަހާއި ޢަމަލާއި އީމާންކަމާއި ބަހާއި ސީދާވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ ކުރީގެ ސަލަފުން ބާކީވެވުނު އީމާންކަމާއި ޢަމަލާއި ވަކިނުކުރެއެވެ. ޢަމަލަކީ އީމާންކަމުގެ ބައެއްކަމެވެ. އަދި އީމާންކަމަކީ ޢަމަލުގެ ބައެއްކަމެވެ..."

އަލްލާލަކާއީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (...وَكَانَ الْإِجْمَاعُ مِنَ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِمَّنْ أَدْرَكْنَاهُمْ أَنَّ الْإِيمَانَ قَوْلٌ وَعَمَلٌ وَنِيَّةٌ، لَا يُجْزِئُ وَاحِدٌ مِنَ الثَّلَاثَةِ بِالْآخَرِ.) (شرح أصول الاعتقاد: 956/5)

(أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا)[22]

މާނައީ: "މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން އީމާންކަން އެންމެ ފުރިހަމަވެގެންވަނީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ހުޅުދު އެންމެ ރިވެތިވެގެންވާ މީހާއެވެ."

އަދި މިޙަދީޘްގައިވާ ފަދައިންނެވެ:

(مَنْ تَرَكَ الصلاة فَقَدْ كَفَرَ.)[23]

މާނައީ: "ނަމާދު ދޫކޮށްލައިފި މީހާ ވަނީ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ."

މާނައީ: "...ޝަރާބިނާއި އެބޭކަލުންގެ ފަހުން އަހަރުމެންނާއި ބައްދަލުވި ތާބިޢީންގެ އިޖްމާއުން އީމާންކަމީ ބަހާއި ޢަމަލާއި ނިޔަތެވެ. މިތިންތިން އެކަތިވެސް އަނެކައްކާއި ވަކިގެން ގުނޑީ ނުފުދޭނެއެވެ."

[22] رواه أبو داود: 4682 وصححه الألباني.

[23] رواه الترمذي: 2621 وصححه الألباني.

އަދި ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން އެކަމެއް ދޫކޮށްލުމުން ކާފިރުވާކަމެއް ނަމާދު ފިޔަވައި ނުވެއެވެ. އެނަމާދު ދޫކޮށްލައިފި މީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ޤަތުލުކޮށްލުންވަނީ الله سبحانه وتعالى ހުއްދަކުރައްވާފައެވެ.[24]

އަދި މިއުއްމަތުގެ ނަބިއްޔާއަށް ފަހުގައި އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ މީހާ އަބޫބަކުރުއް ޞިއްދީޤެވެ. ދެން ޢުމަރު ބުނު ޚައްޠާބެވެ. ދެން ޢުޘްމާނު ބުނު ޢައްފާނެވެ. މިތިން ބޭކަލުން ކުރިއަށްނަގަނީ އިސްކުރެއްވިހެންނެވެ. އެއީ

---

[24] ޢަބްދު الله ބުނު ޝަޤީޤު އަލްޢުޤައިލީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ ﷺ لَا يَرَوْنَ شَيْئًا مِنَ الأَعْمَالِ تَرْكُهُ كُفْرٌ غَيْرَ الصَّلَاةِ.) (رواه الترمذي: 2622 وصححه الألباني)

މާނައީ: "މުޙައްމަދު ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުން، އެއްޗެއް ދޫކޮށްލުމުން ކާފިރުވާކަމަކަށް ނަމާދު ފިޔަވައި އެހެން ކަމެއްވާކަމަށް ދެކިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ."

ޢުބައިދު الله ބުނު ޢުބައިދުލް ކަލާޢީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: އަހުރެންގެ އަތުގައި މަކްޙޫލު رحمه الله ހިފަހައްޓަވައި ވިދާޅުވިއެވެ: (يَا أَبَا وَهْبٍ، كَيْفَ تَقُولُ فِي رَجُلٍ تَرَكَ صَلَاةً مَكْتُوبَةً مُتَعَمِّدًا؟ فَقُلْتُ: مُؤْمِنٌ عَاصٍ، فَشَدَّ بِقَبْضَتِهِ عَلَى يَدَيَّ، ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا وَهْبٍ لِيَعْظُمَ شَأْنُ الْإِيمَانِ فِي نَفْسِكَ مَنْ تَرَكَ صَلَاةً مَكْتُوبَةً مُتَعَمِّدًا فَقَدْ بَرِئَتْ مِنْهُ ذِمَّةُ اللهِ، وَمَنْ بَرِئَتْ مِنْهُ ذِمَّةُ اللهِ فَقَدْ كَفَرَ.) (الإيمان لابن أبي شيبة: 129)

މާނައީ: "އޭ އަބޫ ވަހްބެވެ! ފަރުޟުވެގެންވާ ނަމާދެއް ޤަޞްދުގައި ދޫކޮށްލާ މީހަކާމެދު ތިބާ ބުނަނީ ކީކޭތޯއެވެ؟' އަހުރެން ބުނީމެވެ: 'އެއީ ފާފަވެރި މުއުމިނެކެވެ.' އޭރުން އެކަލޭގެފާނު ގަދަކޮށް ހިފުމަށް ބާރުކޮށްހިފެހެއްޓެވިއެވެ. ދެން ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭ އަބޫ ވަހްބެވެ! ތިބާގެ ނަފްސުގައި އީމާނުކަމުގެ މަރުތަބާއަން (ލި ޔަޢުޡަމު) ބޮޑުކަމާހުރިކަމެވެ! ފަރުޟުވެގެންވާ ނަމާދެއް ޤަޞްދުގައި ދޫކޮށްލައިފި މީހާ، ފަހެ އޭނާގެ ޛިއްމާއިން الله سبحانه وتعالى ގެ ޛިއްމާ ބަރީއަވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ ޛިއްމާއިން الله ގެ ޛިއްމާ ބަރީއަވެއްޖެ މީހާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ."

الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޞަޙާބީންގެ މެދުން ބޭކަލުން ކުރިއަށް ނެރުއްވިފަދައިންނެވެ. އެކަމުގައި އެބޭކަލުން އެއްވެސް ޚިލާފެއްނުވެއެވެ.

ދެން މެދުން ބޭކަލުންނަށް ވުރެ (އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ): (އުމަރުގެފާނު ޚިލާފަތުގެ މަޝްވަރާއަށް ހުށަހެޅުއްވި) ހަބޭކަލުން ކަމުގައިވާ: އަލީ ބިން އަބީ ޠާލިބާއި، ޒުބައިރުގެފާނާއި، ޠަލްޙަތުގެފާނާއި، ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ޢައުފާއި، ސަޢުދު ބިން އަބީ ވައްޤާޞްއެވެ. އެހުރިހާ ބޭކަލުންވެސް ޚިލާފަތަށް ރަނގަޅުވެފައި އެކަށީގެންވެއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކީވެސް އިމާމުކެވެ.

އެކަމުގައި ނަމޫނާ އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ގެ ޙަދީޘެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:)

(كُنَّا نَعُدُّ، وَرَسُولُ اللهِ ؛ حَيٌّ وَأَصْحَابُهُ مُتَوَافِرُونَ: أَبُو بَكْرٍ، وَعُمَرُ، وَعُثْمَانُ ثُمَّ نَسْكُتُ.)[25]

---

[25] رواه البخاري : 3655 ورواه أحمد: 4626 وصححه شعيب الأرنؤوط.

ތަންބީހެވެ! އުއްމަތުގެ ކުރީގެ ސަލަފުންގައި ޢުޘްމާނުގެފާނާއި ޢަލީގެފާނާއި ދެބޭކަލުންކުރެ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ޢުޘްމާނުގެފާނުކަމުގައި ނުވަތަ ޢަލީގެފާނުކަމުގައި ޚިލާފުވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މުއުމިނުންގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ވުރެ އެންމެ ފަހުގެ ހެޔޮވެގެންވާ އިންސާނަކީ އަބޫބަކުރުގެފާނުކަމުގައި ދެން އެއަށްފަހު ޢުމަރުގެފާނުކަމުގައި އެއްވެސް ޚިލާފެއްނުވެއެވެ. ދެން އެންމެ ހެޔޮ ޢުޘްމާނުގެފާނުކަމާއި ނުވަތަ ޢަލީގެފާނުކަމާ ޚިލާފުވެގެންވިޔަސް އެއްވެސް އިމާމަކު އެދެބޭކަލުންގެ ޚިލާފަތާއިމެދު ޝައްކުއްނުކުރެއެވެ. އަދި ޚިލާފަތަކަށް އެންމެ ހައްޤުވެގެންވާ ޢުޘްމާނުގެފާނުކަމާމެދު ނުބަސްއެވެ. ފަހު އެފަދައިން ބުނެފިމީހާކު ވާނީ

މާނައީ: "ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ދުނިޔޭގައި ހުންނެވިހިނދު އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީން ގިނަގުނަވެގެންވީހިނދު އަހަރުމެން (އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާކަމަށް) ގުނަމުން އައީ: އަބޫބަކުރުގެފާނު، ދެން ޢުމަރުގެފާނު، ދެން ޢުޘްމާނުގެފާނު، ދެން އެއަށްފަހު އަހަރުމެން ހަނުހުރެމުންނަމެވެ."

ދެން މަޝްވަރާގެ (ޝޫރާ) ބޭކަލުންނަށްފަހު މުހާޖިރުންގެ ތެރެއިންނާ ބަދުރުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. (އެބަހީ: ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވި މުހާޖިރުންގެ ބޭކަލުންނެވެ.) ދެން އެއަށްފަހު ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިންނާ އަންޞާރުންގެ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބަދުރުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެއީ ހިޖުރައާއި އިސްލާމްވުމުގައި އެންމެ ފުރަތަމައިން އިސްވެދިޔަ ބޭކަލުން އެންމެ ފުރަތަމައަށް ބަލާގޮތުގައެވެ.

ދެން މިބޭކަލުންނަށްފަހު މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ މީހުންނީ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެޤަރުނުގެ (އަޞްރުގެ) ތެރޭގައި ރަސޫލުކަމައިގެން ފޮނުއްވުން ޤަރުނުގެ މީހުން ކަމުގައިވާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި އަހަރުދުވަހު، ނުވަތަ މަސްދުވަހު،

މަގުފުރެދި ބައްޓުން އެއްކިބާވެގެންނެވެ. އަދި އޭނާ އެގެނައީ ބޯޖެހިގެންވާ ބަޔަކުވެ! އެހެނީ ޢުޘްމާނުގެފާނު ޚަލީފާކަމަށް އިސްކުރުވުމީ މުހާޖިރުންނާއި އަންޞާރުންގެ އިޖްމާޢުންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެންމެން އަދި ޢަލީގެފާނުވެސް އެކަލޭގެފާނަށް ބައިޢަތު ހިއްޕެވިއެވެ. އެހެންކަމުން އޭގާއި ޚިލާފަށް ބުނެފިމީހާ ޞަޙާބީންގެ އިޖްމާޢުން ބަދުބަސްބުނެފިއެވެ. ދެންފަހު މާތްކަމާއި ހުރުމަތްތެރިކަމުގައި އެބޭކަލުންގެ ތަރުތީބުވެސް ޚަލީފާކަމުގައިވެސް އެބޭކަލުންގެ ތަރުތީބަކީ އުއްމަތުގެ އިލްމުވެރިން އާގެ މައްޗަށް އިސްތިޤްރާރުވެ ކުރިން އޮތް ހަމަ ނަޒަރުގެން ދިޔައެވެ.

ނުވަތަ އެއްދުވަހު، ނުވަތަ ގަޑިއިރެއްއިރުވެސް އެކީގައި އުޅުއްވި، ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ކޮޅުން ދެކިލައްވާ ކޮންމެ ބޭކަލެއް ވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންގެ ތެރެއިންނެވެ. އެކަލޭގެފާނާއި އެކީ އުޅުއްވި މިންވަރަކަށް އެބޭކަލަކަށް ޞަޙާބީއެއްގެ މިންވަރު ވާނެއެވެ. އެބޭކަލުންގެ އިސްލާމްވުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކީގައިވުމާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އަޑުއައްސަވާ، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް (ހަމަލޮލުން އެއްފަހަރުވިޔަސް) ބައްލަވާލެއްވުން ބައްލަވާލެއްވިއެވެ. ފަހެ، އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީވަންތަކަމުން އެންމެ ކުޑަ މިންވަރަކަށް ހުރި ބޭކަލެއްވެސް އެކަލޭގެފާނު ކޮރަން ނުދެކެން ޤަރުނުގެ މީހުންނަށްވުރެ މޮޅުވެގެންވެއެވެ. އެމީހުން الله سبحانه وتعالى އާއި ރުހިވާ (ރޢ) ބަދަލުދެއްކޮށްގެން ބައްދަލުކުރިބޭކަލުން، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އާއި އެކީގައި އުޅުއްވި، އަދި އެކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެން އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޑުއައްސަވާ، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވެ އެންމެ ހިނދުކޮޅަކަށްވެސް އެކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުން، ތާބިޢީ ބޭކަލުންނަށްވުރެ އެބޭކަލުންގެ ޞަޙާބީވަންތަކަމުން މޮޅުވެގެންވެއެވެ. އެއީ (ޞަޙާބީންނަށްކުރު އާއި މީހުން) ރުހިވާ (ރޢ) ބަދަލުކޮށް ކުރިހަމަވެސްމެއެވެ.[26]

---

[26] އަބޫ ސަޢީދުލް ޚުދުރީއްނު رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައިފައެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (لاَ تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ، ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ، وَلاَ نَصِيفَهُ.) (رواه البخاري: 3673 ومسلم: 2540)

(ސަޙާބީންގެ އަޞްލުވެރިކަމުގެ ތެރެއިން އެއްއަސްވަރި): އަމީރުލް މުއުމިނީނާއި ވެރިންގެ އަޑުއަހާ ސިޔާސަތުތެރިވުމެވެ. އެއީ ހުރިހާ ކަމަކަށް ނުބައި ގޮތަކަށް ވެރިކަންކުރެއްވިއެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއް ރަނގަޅު، މިސްކީނުން އާއްމު ފަރާތުގެ ޙައްޤު ޤަބޫލުގެ، އުމުރާކަން ކުރި ހަރުދަމާ މިހާރުއާއި، އަދި ކެތްތެރި ބޭނުން ބޭނުންކުރުމުގެ މިސްކީނުންގެ ފަހަތުގައި ގެނަވެސް

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން މުޢާވިޔާގެ ވެރިކަން ދުށުނަމަ ކިހާވަރަކަށް...! ފަހެ މުޢާވިޔާގެ ނަފްސު އުފާކުރެއްވި އަޚްލާޤާއި ފަރުމާ ދަންނައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ދެކެ ޖެހުނު ޤާނޫނު ކިޔަނީ (الله ގެ ރަސޫލާ) ޒަމާނުގައި ބަޔަކު (ވަރަށް ދުރު) ދެއްކެވީ މުއްސުނުރޯ ސަބަބުން އަދި އެވީ ދުނިޔެ އައްބަސްބަޔަށް ހަދާރުއްދެވެ."

މިހެން ދިމާވެ މުޢާވިޔާ ﷺ އާއި ސަޙާބީއެކެވެ: ޢުމަރުގެ ސަބަބުން މުޢާވިޔާގެ ފަރާތުން ނޫފަ ފަރާތު ކޮން އަނބިން އަޑިޔާރު ވެދުވެދެއްވިއެވެ؟ އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: (تُرَابٌ دَخَلَ فِي أَنْفِ مُعَاوِيَةَ \ رَسُولِ اللهِ ؛ خَيْرٌ أَوْ أَفْضَلُ مِنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ.) (الشريعة: 195)

މާނައީ: "الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާއިއެކުގައި ވަނިކޮށް މުޢާވިޔާގެ ނޭފަތަށް ވަދެފައިވާ ހިރަފުސް ޢުމަރު ބިން ޢަބްދުލްޢަޒީޒަށްވުރެ ހެޔޮވެއެވެ."

އަދި މުޢާވިޔާ ﷺ އަކީ ބަދުހެޔޮނުވާ ސަޙާބީއެއްކަމުގައި ޢުމަރު ބިން ޢަބްދުލްޢަޒީޒު ﷺ ގެ ނަޒަރުގައި އެވަރަށް ބާރުގަދަ ފާހަގަކުރެއްވިއެވެ. (شرح أصول الاعتقاد: 1337/7)

އިމާމް އަޙްމަދު ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (إِذَا رَأَيْتَ أَحَدًا يَذْكُرُ أَصْحَابَ رَسُولِ اللهِ ؛ بِسُوءٍ فاتَّهِمْهُ عَلَى الْإِسْلَامِ.) (شرح أصول الاعتقاد: 2359)

މާނައީ: "الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ބޭފުޅަކާމެދު ނުބައިގޮތުން ވާހަކަދައްކާ މީހާ ފެނިއްޖެނަމަ ފަހެ އިސްލާމްކަމާމެދު ޝައްކުކުރާށެވެ!"

ޚަލީފާއެއްކަމުގައިވެ އަމީރުލް މުއުމިނީންގެ ނަސްތެރިވުމާއި މިހާރައްވެސް (ބޯލަނބާ ކިޔަމަންވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.)[27]

---

[27] ދަންނާށެވެ! މުސްލިމުންގެ ޚަލީފާ ވެރިންނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ އަހުލުއްސުންނަތާ ދަލީލުތައް ވަރަށްވެސް ގިނަވެގެންވެއެވެ. އަދި ސަލަފުންގެ އިމާމުންގެ އިޖުމާޢު ވާޖިބުކަމުގައި މިފަދައިން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެއީ ކިޔަމަންވާ ނުބައި ފާޖިރުވެރިޔަކަސް އަދި އަނިޔާވެރިއެއްކަމުގައި ވިޔަސް ކަފުރުވާފައިނުވާނަމަ ހެޔޮކަމުގައި ކިޔަމަންވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އޭނާގެ ހިތައިން ޚުރޫޖާ އަނިޔާވެރިކަމަށްވިޔަސް ނަޞޭޙަތްތެރިވުމަށް ކުރެވޭނެ މިއީ ސަލަފުން ބަޔާންކޮށްދެއްވާ އަހުލުއްސުންނާ އަޤީދާތަކެވެ:

ޢުބާދަތު ބިން ޞާމިތު ﵁ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ އެބޭކަލުންނަށް ބައިޢަތު ހިއްޕެވިކަންތައް ބަޔާންކުރައްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ: (أَنْ بَايَعَنَا عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ، فِي مَنْشَطِنَا وَمَكْرَهِنَا، وَعُسْرِنَا وَيُسْرِنَا وَأَثَرَةً عَلَيْنَا، وَأَنْ لاَ نُنَازِعَ الأَمْرَ أَهْلَهُ، إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا، عِنْدَكُمْ مِنَ اللهِ فِيهِ بُرْهَانٌ.) (رواه البخاري: 7056، ومسلم: 1840)

މާނައީ: "އަހަރުމެން ހިތްވާ ހާލަތުގައި (ކަންތައްތަކަށް އެދޭ ހާލަތުގައި) ނުހިތްވާ ހާލަތުގައި، ދަތިކަމާއި ފަސޭހަ ހާލަތުގައި، އަދި އަހަރުމެންނަށް ވުރެ (އަހަރުމެންގެ ހައްޤަށްވުރެ) އެހެން މީހުންނަށް އިސްކަންދޭ ހާލަތުގައިވެސް އަޑުއަހައި ކިޔަމަންވުމަށާއި ވެރިކަމުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެކަމުގައި ޒުވާބު ނުކުރުމަށް ބައިޢަތު ހިއްޕެވިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ: (އެބަހީ: ފާޅުގައި ފާޅުވާ ކުފުރެއް ނުފެނިއްޖެނަމަ)ވެ. އެކަމުގައި الله ގެ ޙަޟްރަތުން ސާފުވެގެންވާ ބުރުހާނާއި، ދަލީލާ ހުރެގެން ޢިލްމުވެރިން ފާޅުކޮށްދީފައިވާ ފަދަ ކުފުރެއްވާނަމެވެ."

ޙުޛައިފާ ﵁ ރިވާކުރައްވައެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: (يَكُونُ بَعْدِي أَئِمَّةٌ لَا يَهْتَدُونَ بِهُدَايَ، وَلَا يَسْتَنُّونَ بِسُنَّتِي، وَسَيَقُومُ فِيهِمْ رِجَالٌ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ فِي جُثْمَانِ إِنْسٍ» ، قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ أَصْنَعُ يَا رَسُولَ اللهِ، إِنْ أَدْرَكْتُ ذَلِكَ؟ قَالَ: «تَسْمَعُ وَتُطِيعُ لِلْأَمِيرِ، وَإِنْ ضُرِبَ ظَهْرُكَ، وَأُخِذَ مَالُكَ، فَاسْمَعْ وَأَطِعْ») (رواه مسلم: 1847)

ޝަރަޙު: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ހިދާޔަތުން ތެދުމަގުގެންނުގޮސް، އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުން ސުންނަތެއްނުނަގާ އިމާމުންތަކެއް (ވެރިންތަކެއް) ވާހުށީތެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ބައެއް ތެދުވެވާހުށީތެވެ. އެބައިމީހުންނީ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކެއް ޝައިޠާނުންގެ ހިތްތަކެއްކަމުގައިވާ އިންސާނުންގެ ހަށިތަކެއްގައިވާބައެއްކަމުގައެވެ.' ޙުޒައިފާ ދަންނަވައިފީމެވެ: 'އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެޒަމާނާއި އަހުރެންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެނަމަ ހަދަންވީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ތިބާ އަމީރުގެ އަޑުއަހާ ކިޔަމަންތެރިވާހުށިކަމެވެ. އޭނާ ތިބާގެ ބުރަކަށިގައި ތަޅުއްވާ، އަދި ތިބާގެ މުދާތަކެއް ނަގައިގަތުމަސް ވިޔަސްމެއެވެ. ފަހެ ތިބާ އަޑުއަހާ ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!."

އުއްމު ސަލަމާ ﵄ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (سَتَكُونُ أُمَرَاءُ فَتَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ، فَمَنْ عَرَفَ بَرِئَ، وَمَنْ أَنْكَرَ سَلِمَ، وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ» قَالُوا: أَفَلَا نُقَاتِلُهُمْ؟ قَالَ: «لَا، مَا صَلَّوْا.) (رواه مسلم: 1854)

ޝަރަޙު: "އަމީރުންތަކެއް (ވެރިންތަކެއް) ވާހުށީތެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭ އަދި އިންކާރުކުރާނީތެވެ. އަދި އެމީހުންގެ (ހިތުން ނުރުހޭ ބާބު އެއްޗެއްކަމުގައި) ދަންނަ މީހާ ބަރީއަވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަމަށް އިންކާރުކޮށްފި މީހާ ސަލާމަތްވެއްޖެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަމަކަށް ރުހި އަދި ތަބާވެއްޖެ މީހާއެވެ. (އެބަހީ: ރުހި ތަބާވެއްޖެ މީހާއީ އެކަމުގައި ބައިވެރިވި ފާފަވެރިއެކެވެ.) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ: 'އަހަރުމެން އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ނުކުރަންވީތޯއެވެ؟' ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ނޫނެކެވެ، އެބައިމީހުން ނަމާދުކުރާހާ ހިނދަކުއެވެ."

މިޙަދީޘްގެ ދަރުސް ޤާޟީ ޢިޔާޟުގެ ޝަރަޙަކީ މިއެވެ: (...لا، ما صلوا " على ما تقدم من منع الخروج على الأئمة والقيام عليهم ما داموا على كلمة الإسلام، ولم يظهروا كفراً بينًا، وهو الإشارة هاهنا: " ما صلوا "، أي ما كان لهم حكم أهل القبلة والصلاة، ولم يرتدوا ويبدلوا الدين ويدعوا إلى غيره..) (إكمال المعلم: (265/6

ޝަރަޙު: "...(ޙަދީޘްގައިވާ:) އެބައިމީހުން ނަމާދުކުރާހާ ހިނދަކުއެވެ' މާގެ އިން ދައްކާދޭނީ އިސްލާމް ބަޣާވާތްކުރުމަކީ ފަރުޟުން ވެރިންނާއި ދޭކޮޅަށް ހަނގުރާމަ އެބައިމީހުންނާއި ދޭކޮޅުވެރިވުން މަނާކަމެވެ. އެއީ އިސްލާމްގެ ކަލިމަގެ މަތީގައިތިބި، އަދި ބަޣާވާތްވެރިންނާ ކުފުރެއް އެބައިމީހުންގެ

ކިބައިން ކާފަރުވާހިނދަކުއެވެ. އެއީ މިތާގައި: 'އެމީހުން ނަމާދުކުރާހިނދަކުއެވެ.' މިޢިބާރާތުން އިޝާރަތްކުރާ ގޮތަށެވެ. އެބަހީ: ޤިބްލާއި ނަމާދުގެ އަހުލުވެރިންގެ ހުކުމް އެމީހުންނަށް ވާހިނދަކުއެވެ. އަދި މުރުތައްދުވެ ދީން ބަދަލުކޮށް އެހެން ދީނަކަށް ގޮސްފާހިނދަކުއެވެ..."

ބައްޔަތްވެގެންވާ މިބަދިޔަކާއިމެދު ތިބާ ވިސްނާ ފުރުޞަތުތަކާއިވިޔަސް އަދުގެ ގިނަ ޖާހިލުންގެ މުސްލިމުން ބައްދުން އެއްލިބޭތޯ ހަވާސްފުސަން ތަބާއްވެފައިވާ މިންވަރު ދުނިޔަށްވާނެއެވެ. އެހެނީ ޙާކިމުންގެ ގިނަ މީސްތަކުންނީ އެބައިމީހުންގެ ދުނިޔަވީ ފައިދާއިން މިންވަރަށް މަދުވާއިރަށް ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ އާދައިގެ ބައެއް ހިފެއްޓިއްޖެއްޔާ އެކަމަށްޓަކައި ވެރިންނާއި ދިމާލަށް އެއްޗެހިޔާ އެކަމަށްޓަކައި ވެރިންނާއި ދެކޮޅަށް ނިކުންނަބަހަނާކަންވެސް ވެފައެވެ. އާދެ އަސަރުކުރެން ދީނަށް މަޞްލަޙަތް ފުރައްސާރަކުރިއަސް އެބައިމީހުންގެ ދުނިޔަވީ ބާރުތައް ފުދި އެބައިމީހުން އެދޭގޮތަށް ގަވާއިދުތައް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ބަދަލުގައި ވިޔަފާރިކުރުން އިސްލާމުދީން ކަމެއް ދަށްކޮށްލާ ކަންތަކުގެ ތެރޭގައެވެ. މިބައިމީހުންވެސް މިޙަދީޘްގައިވާ ފަދައިންނެވެ: (...ثَلاَثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ القِيَامَةِ وَلاَ يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ....وَرَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا لاَ يُبَايِعُهُ إِلَّا لِدُنْيَاهُ، إِنْ أَعْطَاهُ مَا يُرِيدُ وَفَى لَهُ وَ إِلَّا لَمْ يَفِ لَهُ...) (رواه البخاري: 7212 ، ومسلم: 108)

މާނައީ: "...الله ﷻ ޤިޔާމަތްދުވަހު ތިންމީހަކާއި ބަސްފުޅު ނުދެއްކެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ޠާހިރު ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށްވާނީ ވޭންދެނިވި ޢަޛާބެވެ...އިމާމަކަށް (ވެރިއަކަށް) ބައިޢަތު ހިފައިދީ މީހެކެވެ. އޭނާގެ ދުނިޔަވީ ފައިދާއަށް ޓަކައި ބައިޢަތު ހިފައިދިނެވެ. ދެން އޭނާ ބޭނުންވާ އެއްޗެއް އޭނާއަށް ދިނިއްޔާ ވަފާތެރިވެއެވެ. އަދި އޭނާ ބޭނުންވާ އެއްޗެއް ނުދިނިއްޔާ ވަފާތެރިއެއް ނުވެއެވެ..."

ދަންނާށެވެ! އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ކިޔަމަންވުން ވާޖިބުވެގެންވާ އަހަރުމެންގެ ވެރިއެއްނަމަ އެބަހީ މުސްލިމުންގެ ވެރިޔާ ވެރިންނަށެވެ. އެއީ އެވެރިންނަކީ އަހަރުމެންގެ ވެރިޔަކީ الله ﷻ ގެ ޙުކުމް ޤާއިމްކުރާ ދީނަށް ނަސޭހަތްތެރި ވެރިޔަކު ނަސޭހަތާ ނަމަވެސް. އެފަދައިން ކަންތައްކުރާނަމަ ދެން އޭނާގެ ފަރާތުން ފާޅުވާ އަނިޔާވެރިކަމާއި ފާސިޤުކަމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ އަހަރުމެންގެ ބައްޔަތުން އަރައިގަތުން ނުޖެހޭ ވަކިވަކި މައްސަލަތަކުގައި ހިނގާދިޔައަސް ބައްޔަތި އަހަރުމެންނަށް އޭނާގެ

ކިޔަމަންތެރިކަމުން އަތްދަމާގަތުމަކީ ހުއްދަނުވާކަމެކެވެ. އެއީ އެއްވެސް ޙާލެއްގައި އޭނާއަށް ޚުރޫޖްކުރުން ހުއްދައެއް ނޫނެވެ. އެހެންއެކަމަކު ފިތުނަފެތުރިކަމުން ސަލާމަތްވުމާއި ދީނީ މަސްލަހަތަށް އިސްކަންދިނުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެހެނީ އޭނާގެ ސަބަބުން ޖަމާޢަތާއި ޖިހާދާއި ޢީދާއި ހައްޖުގެ ޝަޢާއިރު ޤާއިމުކުރެވި ހައްދުތައް ޤާއިމުކުރެވެއެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާގެ ކިބައިންވާ ފަސާދައަށްވުރެ އޭނާ ދުރުވެރިވެގެންވާ މަސްލަހަތްތައް ބޮޑުވެގެންނެވެ. ހަބަރާ ބުނުމް ޙުސައިން رحمه الله އެކަލޭގެފާނުގެ ކާޅުވުޖުގެ ޙަދީޘުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (إِنْ أُمِّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا مَا قَادَكُمْ بِكِتَابِ اللهِ تَعَالَى.) (رواه أحمد: 27270 وصححه شعيب الأرنؤوط)

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޙަބަޝީ އަޅެއް ވެރިކޮށްލެވުނަސް ތިޔަ ތިޔަބައިމީހުން އޭނާގެ އަޑުއަހާ ކިޔަމަންވާށެވެ. الله ﷻ ގެ ފޮތުން ތިޔަބައިމީހުން މައްޗަށް އޭނާ ވެރިކަންކުރާހާހިނދަކުއެވެ."

އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ، اتَّقُوا اللهَ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنْ أُمِّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ مُجَدَّعٌ مَا أَقَامَ فِيكُمْ كِتَابَ اللهِ.) (رواه أحمد: 23234 وصححه شعيب الأرنؤوط، والترمذي: 1706 وصححه الألباني)

މާނައީ: "އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަރުސްފުރައި ބުރިފަތިފައި ހުރި ހަބަޝީ އަޅެއް އިސްކޮށްލެވުނަސް ތިޔަބައިމީހުން އަޑުއަހާ ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި އޭނާ الله ގެ ފޮތް ޤާއިމްކުރާހާހިނދަކުއެވެ."

ޢަބްދު الله ބިން ޢަމްރު ބިން ޢާޞް رضي الله عنهما ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (إِنَّ هَذَا الأَمْرَ فِي قُرَيْشٍ، لاَ يُعَادِيهِمْ أَحَدٌ إِلَّا كَبَّهُ اللهُ فِي النَّارِ عَلَى وَجْهِهِ، مَا أَقَامُوا الدِّينَ.) (رواه البخاري: 7139)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ވެރިކަމަކީ (އެބަހީ: ޚިލާފަތް) ވަނީ ޤުރައިޝްވަންސައިގެ ތެރޭގައެވެ. އެކަމުގައި އެމީހުންނާއި ދެކޮޅުވެރިވާ މީހަކު، ފަހެ، الله ﷻ އޭނާގެ މޫނުމަތިން ނަރަކައަށް ވައްޓާލައްވާނެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ދީން ޤާއިމުކުރާހާ ހިނދަކުއެވެ."

ޢަލީ ބިން އަބީ ޠާލިބު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: (...حَقٌّ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَحْكُمَ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ وَأَنْ يُؤَدِّيَ الْأَمَانَةَ وَ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ فَحَقٌّ عَلَى النَّاسِ أَنْ يَسْمَعُوا وَأَنْ يُطِيعُوا وَأَنْ يُجِيبُوا إِذَا دُعُوا.) (مصنف ابن أبي شيبة:32532)

މާނައީ: "ﷲ ބާވައިލައްވާފައިވާ ގޮތަށް ޙުކުމްކުރުމާއި، އަދި އަމާނަތް ޢަދާކުރުމަކީ އިމާމްގެ މައްޗަށް (ވާޖިބުވެގެންވާ) ހައްޤެކެވެ. ފަހެ އޭނާ އެފަދައިން ކަންކަންކުރިނަމަ، އޭނާގެ އަޑުއަހާ، އަދި އޭނާއަށް ކިޔަމަންވުމާއި، އަދި އޭނާ ގޮވާލައްވާނަމަ އިޖާބަދިނުމަކީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ހައްޤެކެވެ."

ދެންފަހެ ކަންތައް މިފަދައިން ހުރިއިރު، މީގެ އިދިކޮޅަށް ކަންތައްކޮށް ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ޝަރީޢަތާއި ރަސޫލާ ﷺ ސުންނަތާއި ޚިލާފަށް ...

ޚިލާފެއް ނުވެއެވެ. ... ((...لا

خلاف بين المسلمين أنه لا تنعقد الإمامة للكافر، ولا تستديم له إذا طرأ عليه....فإذا طرأ مثل هذا على

وال من كفر أو تغير شرع أو تأويل بدعة، خرج عن حكم الولاية وسقطت طاعته، ووجب على الناس

القيام عليه وخلعه، ونصب إمام عدل أو والٍ مكانه إن أمكنهم ذلك، وإن لم يتفق ذلك إلا مع طائفة وفتنة وحرب فيجب القيام بذلك على الكافر...) (إكمال المعلم: 246/6)

މާނައީ: "...ކާފިރަކަށް އިމާމަތު (ވިލާޔަތް) ޢަޤްދުނުވާނެކަމާއިމެދު މުސްލިމުންގެ ދެމެދުގައި އެއްބަސް ހިފާފައިވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ފަރާތުން ކުފުރު ފާޅުވެއްޖެއްޔާ ވިލާޔަތް އޭނާގެ ކިބައިގައި ދެމިނުހުންނާނެއެވެ....ދެންފަހެ ވެރިއެއްގެ ފަރާތުން މިފަދަ ކުފުރެއް ނުވަތަ ޝަރުޢު ބަދަލުކުރުމެއް ނުވަތަ (ކާފަރުވާ)ބިދުޢައެއް ފާޅުވެއްޖެއްނަމަ ވިލާޔަތުން ބޭރުވުމުގެ ހުކުމުން އޭނާ ބޭރުވެ، އޭނާއަށް ކިޔަމަންތެރިވުން ކަނޑައެޅިގެންދެއެވެ. އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް ތެދުވެ އޭނާ ވިލާޔަތުން ދުރުކޮށް، ޢަދުލުވެރި އިމާމެއް ނުވަތަ ވެރިއެއް އެތަނަށް އިސްކުރުން އެމީހުންނަށް ކުޅެދޭނަމަ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި ވަކި ބައިގަނޑަކާއި، ފިތުނައާއި ހަނގުރާމަކުރުމާއި ޙާލަތެއްގައި މެނުވީ އެކަން ނުވާނަމަ، ފަހެ އެކާފިރެއްގެ (ދުރުކުރުމުގެ) މައްޗަށް ތެދުވުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ..."

މުސްލިމުން ކިޔަމަންވާންޖެހޭ ވެރިން ބަޔާންކޮށް އައްޝައުކާނީގެ ބަހުގައިވެއެވެ: (...هُمُ الْأَئِمَّةُ، وَالسَّلَاطِينُ، وَالْقُضَاةُ، وَكُلُّ مَنْ كَانَتْ لَهُ وِلَايَةٌ شَرْعِيَّةٌ لَا وِلَايَةٌ طَاغُوتِيَّةٌ، وَالْمُرَادُ طَاعَتُهُمْ فِيمَا يَأْمُرُونَ بِهِ وَيَنْهَوْنَ عَنْهُ مَا لَمْ تَكُنْ مَعْصِيَةً...)(فتح القدير: 556/1)

މާނައީ: "...އެބައިމީހުންނީ އިމާމުންނާއި ސުލްޠާނުންނާއި ޤާޟީންނެވެ. އަދި ޝަރުޢީ ވިލާޔަތެއްވާ ކޮންމެ މީހެކެވެ. ޠާޣޫތީ ވިލާޔަތެއްވާމީހެއްނޫނެވެ. އަދި މުރާދުވެގެންވަނީ ފާފައަކަށް ނުވާހައި ހިނދަކު އެމީހުން އަމުރުކުރާ ނަހީކުރާ ކަންތަކުގައި ކިޔަމަންވުމެވެ..."

މުސްލިމުންގެ ތެރެއަށް މިފަދަ ގޮތަކަށް ވަސްވާސް ކުފުރުގެ ޚާރިޖީންނަށް ދުރުސްތުކުރެވިގެން އައީ ފަހުގެ ތާރީޚެއްކަމުގައެވެ. މިއީ އުއްމަތުގެ ކުރީޒަމާނު އަދި ސަލަފުންގެ ޒަމާނުގައި ދުނިޔެވީ ކަމެއްނޫނެވެ. ދެންފަހެ ތާބިޢީންގެ ދުވަސްވަރު ކުފުރުގެ ޚާރިޖީން ފާޅުވިއިރު އޭގެ ބޭރުން ބަޣާވާތްކުރުމާ އެއާއެކުގެ އިޖްތިހާދުކުރިކަމާއި އިސްލާމް ތަޢުވީލުކޮށް ބާޠިލުކުރުމަށް ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުވެގެންނެވެ. ދެންފަހެ ފަހުގެ މިޒާނުގެކަމުގައި ސަލަފުންގެ ނަމުގައި ދުރުވެރިކާރީއާ ސަލަފުންނަށް ނިސްބަތްވާބަސް ގޮތުގެ މަރުޖިޢުގެ ބިދުޢަވެރި ފިރުގާގެ އަޤީދާވެރިން ދެރުއާނާއި ސުންނަތާއި ސަލަފުންގެ މިފަދަ ބަސްތަކާއި މަގުތައް ބަދަލުކޮށް ނަގާ، އަދި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި

ފުނޑުފުނޑުކޮށްލާ އެތަކެއް ކުދުރާއް ޖަމަޢަތްތަކެއްގެން ތިބި ވެރިންނަށް ފައިދާ، އެބައިމީހުންނަށް މުސްލިމުން ކިޔަމަންވާންޖެހޭ" ވެރިންކަމުގައި ވިސްނައިދީ އަދި އެމީހުންނަށް ދެކޮޅަށް ނިކުމެއްޖެ މީހަކު، އަދި ކިޔުއްމަ، ބަހެއް ބުނެފި މީހަކުވެސް ޚަވާރިޖުންކަމަށް ބުނެ ނަރަކައިގެ ކުއްތާތަކެއްކަމުގައި އަދި އެބައިމީހުންގެ ޚުރޫޖުވެގެންވާކަމަށް ބުނެ ޖޫރުމުންނަން ޤަތުލުކުރާކަމަށް ޚިޔާލުފާޅުކުރިއެވެ. އަދި ކިޔުއްމަ، މިމީހުންގެ މުސްތަޤްބަލްތަކުގެން ދިޔަ މިންވަރަކީ އެބައިމީހުން އަރައިގަތުމާއި ޚަވާރިޖުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަރުކަށި ކާފަރުންނާއި އަމުގާތާ ކާފަރުންނާއި ގުޅިގެން ޖިހާދުކުރުމުން އެރިޔާވެރިކަމާ ޤުދުރަތުލިބިގަނެ މިންވަރަށް ދިޔައެވެ! الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى މިބައިގަނޑުގެ ނުބައިކަމުން އަހަރެން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!

ފިޤްހު މައްސަލައެއް:

މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތާ ވެރިންނަށް ކިޔަމަންވުމުގެ ވާހަކަތައް އަންނައިރު ޚާރަޖުކޮށްގެން ޖެހޭ ވަރަށް މުހިއްމުކަމެއްވެއެވެ. އެއީ މުސްލިމުން އެކު ޖަމާން ހިނދުން ނަސޭހަތްތެރިވާ އަދި އިޖްތިމާޢީކަމަކަށް ދައުލަތްވާނާ ދިނަ ބަޔަކު އެކަމުގެ ވާހަކައެއްކުން ގުޅުވާލެއްކޮށްދާ ނުވަތަ ގޮތުގައިވާ ބޮޑު ވާޖިބުތަކެވެ. އެއީ މުސްލިމު އުއްމަތުގެ މައްޗަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ނުވަތަ އެއްބައިވަންތަކަމާ ކަނޑައެޅިފައިވާ ހުރުމުގެ ބޮޑުވެގެންނާ ވާޖިބެވެ. އެކަމުގެ ވާޖިބުވާކަމާއި ހުޅުރަށްތަކާ ދުރަށްނުދާ ބޮޑު އެއްމިލްކަތާ ދިމާވުން މިއުއްމަތަށް ދެއްކެވި އެކާ ބޮޑު މުސްތަޤްބަލުގައިވާ ރަސޫލާ ﷺ އަވަހަރަވުމުންވެސް ޖަމާޢަތްގެންވާ ސަހާބީންނަށް އެކަށޭނޭކަން ކަޅުން ކުރަމުން ވަރުގަދުވެގެން ކިބަށްވެސް އަވަސްވެގަތީ މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތާ އިމާމާއް ކަނޑައެޅުމުގެ ޝަރުޢީ ފުރުޞަތުގައި މިދީ. އިބްނު ތައިމިއްޔާ رَحِمَهُ اللهُ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: (...يَجِبُ أَنْ يُعْرَفَ أَنَّ وِلَايَةَ أَمْرِ النَّاسِ مِنْ أَعْظَمِ وَاجِبَاتِ الدِّينِ؛ بَلْ لَا قِيَامَ لِلدِّينِ وَلَا لِلدُّنْيَا إِلَّا بِهَا. فَإِنَّ بَنِي آدَمَ لَا تَتِمُّ مَصْلَحَتُهُمْ إِلَّا بِالِاجْتِمَاعِ لِحَاجَةِ بَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ..) (مجموع الفتاوى: 390/28)

މާނައީ: "...މީސްތަކުންގެ ކަންތައްތައް ބެލުމުގެ ވިލާޔަތުގެ ވާޖިބުކަން ދީނުގެ އެންމެ ބޮޑު ވާޖިބުތަކުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ ކަމެއްކަމުގައި ދަންނަން ޖެހެއެވެ. އަދި ކިޔުއްމަ، އެއީ ދީނާއި ދުނިޔެ ޤާއިމުވެގެންވާ ކަންތައްތައް ދިނުމުން ފުރިހަމަ ވެއެވެ. އާދަމު ދަރިކަލުންގެ މަޞްލަޙަތު ފުރިހަމަވާނީ ޖަމާޢަތްތަކެއްވުމުން ދެކޮޅު، އާދަމުގެ ދަރިންގެ މަސްލަހަތު ފުރިހަމަ ނުވާނެއެވެ..."

الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: {وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَة...} (البقرة: 30)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި ޚަލީފާ އަކު ލައްވާހުރީމާ މަލާއިކަތުންނަށް ވަޙީކުރެއްވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!..."

މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ޤުރްޠުބީގެ ކިބައިން އައިސްފައިވެއެވެ: (...هَذِهِ الْآيَةُ أَصْلٌ فِي نَصْبِ إِمَامٍ وَخَلِيفَةٍ يُسْمَعُ لَهُ وَيُطَاعُ، لِتَجْتَمِعَ بِهِ الْكَلِمَةُ، وَتَنْفُذُ بِهِ أَحْكَامُ الْخَلِيفَةِ. وَلَا خِلَافَ فِي وُجُوبِ ذَلِكَ بَيْنَ الْأُمَّةِ وَلَا بَيْنَ الْأَئِمَّةِ إِلَّا مَا رُوِيَ عَنِ الْأَصَمِّ حَيْثُ كَانَ عَنِ الشَّرِيعَةِ أَصَمَّ، وَكَذَلِكَ كُلُّ مَنْ قَالَ بِقَوْلِهِ وَاتَّبَعَهُ عَلَى رَأْيِهِ وَمَذْهَبِهِ...) (تفسير القرطبي: 264/1)

މާނައީ: "...މިއާޔަތަކީ، އުމުރުއްގެ އަޞްލަކީ ކިޔަމަންވާނޭ ޚަލީފާއެއް އަދި އިމާމެއް ޢައްޔަންކުރުމުގެ މައްސަލާ އަރިސްކުރެވެ. އެއީ އެހެނިހެންގެ ސަބަބުން މުސްލިމުން އެއްބައިވަންތަވެ، އަދި ޚަލީފާގެ ޙުކުމްތައް ތަންފީޒުވެދިއުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެކަމުގެ ވާޖިބުކަމުގެ މައްސަލަ އުއްމަތުގެ އިމާމުންގެ މެދުގައިވެސް އެއްވެސް ޚިލާފެއްނުވެއެވެ. (މުޢްތަޒިލީންގެ އިމާމުވެރިއެއްކަމުގައިވާ) އަލްއަޞައްމުގެ ކިބައިން އައިސްފައިވާ ބަސް ފިޔަވައެވެ. ދެން އޭނާވަނީ ޝަރީޢަތުގެ (ޙުކުމްތަކުން) ބީރުވެފައެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން، އޭނާގެ ޚިޔާލާއި މަޛްހަބަށް ތަބަޢުވެ އެފަދައިން ބުނި ކޮންމެ މީހަކުވެސްމެއެވެ.."

އަދި މުސްލިމުންގެ އުމޫރުގެ ވެރިކަންދެއްކުމުގެ ދަރަން ޖަމާޢަތާ އެއްކޮޅަށް ހުންނަންޖެހޭނެކަމާއި އެކަކަށްވުރެ ގިނަ ޚަލީފާއިން ތިބުން ނަހީވެގެންވާ ނުހުއްދަކަމާއި އިޚްތިލާފުތަކުގެ ބަސްފުޅުތަކެއް ގިނަވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ: (إِذَا بُويِعَ لِخَلِيفَتَيْنِ، فَاقْتُلُوا الْآخَرَ مِنْهُمَا.) (رواه مسلم: 1480/3)

މާނައީ: "ދެ ޚަލީފާއިންނަށް ބައިޢަތު ދެވިއްޖެނަމަ، ދެން އެދެމީހުންގެ ތެރެއިން ފަހުން އައި މީހާ ޤަތުލުކޮށްލާށެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއްވިއެވެ: «مَنْ أَتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيعٌ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ، يُرِيدُ أَنْ يَشُقَّ عَصَاكُمْ، أَوْ يُفَرِّقَ جَمَاعَتَكُمْ، فَاقْتُلُوهُ» (رواه مسلم: 1852)

މާނައީ: "ފިތުނަފަސާދަތަކުގެ ކަންތައް އެކަކުގެ (ޚިލާފަތުގެ ދަރަޖަ) ޖަމާޢަތުގެ ވެރިކަމުގައި ފިތުނަފަސާދަތަކުގެ ޖަމާޢަތް ބައިބައިކޮށްލުމަށް އުޅެގެން މީހަކު އައިސްފިނަމަ ކަލޭ ފިތުނަފަސާދަ އުވާލަ ކަތިލާށެވެ."

އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ: «إِنَّهُ سَتَكُونُ هَنَاتٌ وَهَنَاتٌ، فَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُفَرِّقَ أَمْرَ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَهِيَ جَمِيعٌ، فَاضْرِبُوهُ بِالسَّيْفِ كَائِنًا مَنْ كَانَ» (رواه مسلم: 1852)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ފިތުނަ ފަސާދަތަކާއި ހުއްޓެވެ. ފަހެ މިއުއްމަތުގެ (އެކަމީހެއްގެ ވެރިކަމުގައި) މިއުއްމަތް ބައިބައިކޮށް އެއްކޮށް ތިބިހާލު، ފަހެ އެއީ ކޮންމެ މީހަކު ވީނަމަވެސް ހަމަ ކަނޑިން ޖަހާށެވެ! (އެބަހީ: ގަތުލުކޮށްލާށެވެ.)"

އިބްނު ޙަޒްމުގެ ކިބައިން ނަޤުލުކޮށްފައިވެއެވެ: (...ثمَّ اتّفق من ذكرنَا مِمَّن يرى فرض الْإِمَامَة على أَنه لَا يجوز كَون إمامين فِي وَقت وَاحِد فِي الْعَالم وَلَا يجوز إِلَّا إِمَام وَاحِد...) (الفصل في الملل والأهواء والنحل: 73/4)

މާނައީ: "...ދެން އަހަރެމެން، އިމާމަތު ފަރުޟުކަމަށް ދެކޭ ބަޔަކު ބަޔާންކޮށްދިން ފަދައިން ދުނިޔޭގައި އެއްވަގުތެއްގައި ދެ އިމާމުން ހުރުމަކީ ހުއްދަ ކަމެއް ނޫންކަމަށް އެއްބަސްވެއެވެ. އަދި އެކަކު އިމާމަކު ނޫނީ ހުއްދަ ނުވެއެވެ..."

މުސްލިމުގެ ޝަރަހަގައި ނަވަވީގެ ކިބައިން ނަޤުލުކޮށްފައިވެއެވެ: (...وَاتَّفَقَ الْعُلَمَاءُ عَلَى أَنَّهُ لَا يَجُوزُ أَنْ يُعْقَدَ لِخَلِيفَتَيْنِ فِي عَصْرٍ وَاحِدٍ سَوَاءٌ اتَّسَعَتْ دَارُ الْإِسْلَامِ أَمْ لَا...) (شرح مسلم للنووي: 232/12)

މާނައީ: "...އެއްޒަމާނެއްގައި ދެޚަލީފާއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޢަހުދުކުރުމަކީ ހުއްދަ ނޫންކަމަށް ޢިލްމުވެރިން އިއްތިފާޤުވެއެވެ. އެއީ އިސްލާމުގެ ބިންތައް ފުޅާވެގެން ދިޔަޔަސް ނުވަތަ ނުދިޔަޔަސްމެއެވެ..."

މިފަދަ ހަރުކަށި ވައުދުގެ ބަސްފުޅު އައިސްފައިވަނީ އެކަމުގެ ހުކުމް ފިތުނައާއި ފަސާދައާއި ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަމުންނެވެ. އެހެނީ މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތް އެކަކަށްވުރެ ގިނަ ޚަލީފާއިންނަށް ބައިވެރިވުމުން ޝަރުޢީ ސިޔާސަތުގައި ބައިބައިވުމާއި ފިތުނަފަސާދައިގެ ދޮރު ހުޅުވި، އަޑުގަދަވެ ބަހުސްތައް ހިނގައި މުސްލިމުންނަށް

ގެއްލުން ދިނުމަށް ފުރުޞަތު ހުޅުވިގެންދާނޭކަމަކަށެވެ. ދެން ފަހުން އަދި ބައެއް އިލްމުވެރިން މުސްލިމުންގެ ބިންތައް ފުޅާވުމުން ޟަރޫރީ ޙާލަތްތަކުގައި ކުދިކުދި ސަރަޙައްދުތަކަށް މުސްލިމުންގެ ވެރިން ދެއިމާމުން ތިބުން ހުއްދަވާކަމަށް ބުނެއެވެ. އެހެންކަމަކު ޟަރޫރީ ޙާލަތްތަކުގައި އަމަލުކުރާ ޙުކުމަކީ ޢާއްމު ޙުކުމަކަށް ނުވާނެއެވެ. ދީން އެއްބައިވަންތަކަމުން ނުބައި ފަސާދަތަކާއި ހިމާޔަތްކުރާއި އިސްލާމްދީނާއި މުސްލިމުން ބަލަހައްޓަން ހުޅުވިގެން ދެއިމާމުން ތިބުމަކީ ބާރުގަދަކޮށްފައެވެ. އެގޮތުން މުސްލިމުން އިމާމެއް ނުވަތަ ޚަލީފާއެއްގެ ދަށުގައި އެއްބައިވަންތަވެ ތިބުމަކީ ސުންނަތުގެ މުސްލިމުން ބާރުއަޅާކަށް މުސްލިމުންގެ ބަޔަކުފަރިކަން ގެއްލިދިއުމެވެ. އަދި ދީނުގެ ޝަރީޢަތުގެ ކަމުގައިވާ ޖަމާޢަތުންދާއި ވަކި އާއި ޚިލާފަށް ނަގައިލެވުނެވެ. އަދި ކޮންމެ ފިޔަވަޅެއް އާރާގެ ބިމުގައި ބާރުދައް އަޅައިގެން ވަރަށްގިނަ ބިންތަކުގައި މުސްލިމުންނަށް އަނިޔާދީ ތަފްޞީލުކުރެވުނުން ޤާއިދުވެސް އެއީ ޢާއްމުގެ ވިޔަފާރީ ނޫންކަމަށް ބޭނުން މުސްލިމުންނަކީ އަނިޔާ ލިބި. އަދި ކުދިކުދި މުސްލިމުން އެބައިމީހުންގެ ދިނަމުގެން ސަލާމަތްވުމަށް ވިޤާޔަތުގެ ތާރީޚަށް ބަލަންދާރިވުނެވެ. އަދުލުވެސް މިހެން އެތަކެއް ބާޣީން ވަސީލަތެއް މިކަމުގެ ސަބަބުން ނިކުތެވެ.

ޝައިޚް ޢަބްދު الله ބިން ޢަބްދުއްރަޙީމު ﵀ ވިދާޅުވެއެވެ: (فليتأمل: من أراد نجاة نفسه هذا الشرط، الذي لا يوجد الإسلام إلا به ﷺ ومع ذلك استحسن الواقع من استحسنه، وأجاز نصب إمامين، وأثبت البيعة لاثنين، كأنه لم يسمع في ذلك نص: (إذا بويع لخليفتين فاقتلوا الآخر منهما; أوفوا ببيعة الأول فالأول) ; وما قاله الفاروق ﵁ في بيعة أبي بكر ﵄، لما قال الأنصار - أهل السقيفة -: منا أمير ومنكم أمير; وما ذهب إليه الحكمان، في شأن علي ومعاوية ﵄. فلو كان جائزا في دينهم نصب إمامين، لأقرا عليا على الحجاز والعراق، وأقرا معاوية على مصر والشام، ولكن لم يجدا مخرجا إلا بخلع أحدهما، مع أن عليا ﵁ لم يقاتل معاوية وأهل الشام، إلا لأجل الجماعة، والدخول في الطاعة، وكان محقا في ذلك ﵁. وما ذهب إليه الحسن في خلع نفسه، فلو رأى ذلك جائزا له، لاقتصر على الحجاز والعراق، وترك معاوية وما بيده، لكن لما علم أن ذلك لا يستقيم إلا بخلع أحدهما آثر الباقي وغض الطرف عن الفاني، وخلع نفسه.

وكذلك ما قاله إمام هذه الدعوة النجدية، الشيخ محمد رحمه الله تعالى، لما أراد عبد العزيز أن يجعل أخاه عبد اللاه، أميرا في الرياض بعد فتحها، أنكر ذلك وأعظمه...) (الدرر السنية: 80/9)

ގޮތަށް: "...ވަހަރު އެމީހުންގެ ނަފްސު ނަގާވާން ބޭނުންވާ މިހާ މިޝަރުޢީއަމުރު (އެބަހީ: މުސްލިމުން އެކަތިގަނޑަކަށް ފިރިހާއަކަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރަން ޖަމާޢަތަކާއިމެދު) ވިސްނާ ފިކުރުކުރާނޭކަމެވެ. އެޝަރުޢީ އާއި ޚިލާފުވާން ފެށުމީ އިސްލާމްދީން ނުވާ ޝަރުޢީކަމެވެ. އާއިއެކުވެސް މިހާރު ކަންތައް ހިނގާގޮތް ތަރުޖަމާކުރަމުން ދެކެން ބަޔަކު ތަރުޖަމާކުރަމުން ދެކެނެވެ. އަދި ދައުލަތުން ޚިލާފުވާން ހުއްޓުވާލައިފައެވެ. އަދި ދުލުން ހުސްކުރަން ބައެއްގެ ދިރުން ދާދިމުނުވާލައެވެ. އޭނާއަށް އެކަމުގައި ނަފްސަށް އަޅުގަނޑު ކަށަވަރެވެ. (ޚަލީފާގެ ގޮތަށް: 'ދުނިޔޭގެއަކަށް ބައެއްގެ ދުވެއްޖެކަމުގައިވާނަމަ ވަރަށް ތޮއްޑެން ޓަކައި ހާދަ މިހާ ތިޔަބައިމީހުން ގޮނޑުކުރާނެތޯ! ފަރަތަކަ މީހުގެ ބައެއްގެން ވަގުތީރުވާތޯ.' އަދި އަބޫބަކުރު رضي الله عنه އަށް ބައެއްގެ ދިރުމުގައި ސަލާމާގެ އަހުލުވެރި އަންސާރުން 'އަހަރުމެންގެ ތެރެއިން އަމީރަކާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އަމީރަކާ' ބުނި ހިނދު އަލްފާރޫޤު رضي الله عنه (އުމަރުގެފާނު) ވިދާޅުވި ބަސްތުރުވެސް އަޑުއިވިކަށަވަރެވެ. އަދި އަލީގެފާނާއި މުއާވިޔަތުގެފާނު رضي الله عنهما ގެ ދައުރުގައި (ދެޚަލީފާ ޖަމާޢަތް އެއްބަސްކުރުވުން) ދުރުހެލުން ނިކަމެތިކަމާ އަޑުއިވިކަށަވަރެވެ. ވަރު އެދޭޚަލީފާ ދިޔުމަކީ ދައުލަތުން އެއްބަސްވުން ހުއްދަވެގެންވާނަމަ، ޔަޒީދު ކަމާއި އިރާޤުގެ މަޙުކަމާ އަދި މިސްރާއި ޝާމުގެ ދަޙުކަމާ މުއާވިޔަގެފާނު ފިޔަވައިކަމެއް ހުރީ ކަރާމާތަކުގެ ދެޚަލީފާ ކުރެއްވި ކަމުގެ ކުރެއްވުމުގެ އެއްބަސްވުމެކެވެ. އަދި ޖަމާޢަތާއިމެދު ޚިލާފުވި އެތައް ކަމެއް ދީނުގެ ނުލަފާކަމާއި ޝަރުޢީކަމާ ފުރިހަމަކުރާ ސަބަބެވެ. އަދި ޔަޒީދުގެ ދައުރުގައި ހުސައިނާއި އިބްނު ޒުބައިރު رضي الله عنهما ކަންތައްތަކާ ދިމާވާ ނުކުމުން ހަމަޖެހިފައެވެ. އަދި އެކަމުގައި (ނަޞީޙަތްދިނުން) ވަކިކުރުމުގެ ފަތުރުވުމަށް އެދިވަޑައިގަތެވެ. ވަރު އެކަމުގައި (އެބަހީ: ދުނިޔޭގެ ތިބެނީ) ހުއްދަކަމެއްކަން ދަޅައި ޖަމާޢަތުގެ ހިނގުމާ މުއާވިޔަގެފާނު، ހުސައިނާ ބަޔަކު ދީނުގެ ޚަލީފާ ދުރުކުރާން ޙައްޤުގެ ހިތުގައި ދުވަސް ޖަމާޢަތުގެ ޚަލީފާ ނަމަކާ ދިޔުމެވެ. އެކަމުގައި އެމީހުން ކަމާއި ޖަމާޢަތުން ދިމާވިކަމެވެ. ހުރަސް ހަމަ ދިޔުމާ ނަޞީޙަތްދިނުމާ ޝަރުޢީ ކަމެއް ދުވަސް ހަމަ ނަގާ އެކަމުގައި ޖަމާޢަތުން ނުދިނުމުން، ދުވަސްތަކުގައި ކަމެއް ކުރުވަން (އެބަހީ:

އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހާއި ހަމައަށް ވެރިންނާއި އެކީ -ހެޔޮމީހަކަސް ފާޖިރަކަސް- ހަނގުރާމަކުރުން ދެމިގެން އޮންނަހުއްޓެވެ. އެކަން ދޫކޮށްނުލެވޭ ހުއްޓެވެ.[28]

މުސްލިމުންގެ އެއްބައިވަންތަކަމުންޖަހައި ޚިލާފުކަން ދޫކޮށްލައްވާ އާޚިރަތުގެ ޘަވާބު އިސްލާހަށްވާ) ފަސާދަވެރި ކަންތައް (އުބައި: ދުނިޔަވީ ފައިދާއާއި މަޤާމާއި ޝަރަފުން) އިސްތިޢާރާ ކަރުވާ، އެކަކާގެ ޢާރުން ޚިލާފުކަން ދޫކޮށްލައްވިއެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން މިނަޖީދީ ދައުލަތުގެ އިމާމު ޝާފިޢީ މުޙައްމަދު (ބިން އަބްދުލް ވައްހާބު) رحمه الله ވިދާޅުވި ބަސްފުޅުވެސް އެނގެއެވެ. އަދި އަބްދުލް އަޒީޒު ރިޔާޟް ފަތަޙަކުރުމަށްފަހު ... الله ... (މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލް ވައްހާބު) رحمه الله (އެކަމުގެ ނުބައިކަން) ...."

ދެންފަހެ ދަންނަށެ، ނަބަވީ މަންހަޖުގެ މަތީގައިވާ ޒާތުގައެއް އަސްލުގާ އަންނަނިވި ... ނޫން ހަމައެކަނި އަދި ... ކީއްވެ ހަނގުރާމަކުރުމާއި ... ނޫން ... އަދި މުސްލިމުން ... މުސްލިމުންގެ ... ޒާތުގައެއް ... އޮތްތޯއެވެ!؟ ... !؟

[28] މުސްލިމުންގެ ޢަރަބިންނާ ފާޖިރު ވެރިޔަކަސް ... ކިޔަމަންތެރިވުމާ ދެކޮޅަށް ނުނިކުމެވޭނެ ... އެއްބަސްވެވަޑައިގަތެވެ. ... މުސްލިމުންގެ ... އޮތްތޯއެވެ!؟

އަދި ޚަވާރިޖުގެ[29] ގޮތުގައި ދީނާ މުޚާލިފު ބިދުޢަތްތައް، ޙާކިމުންނަށް ފިރިހެނުންނަށް. އެއްވެސް މީހަކު އެމީހުންގެ ވަށްކަރު އަހަރެން ނުހެޔޮ ދަޢުވާތަކާ ނުވެއެވެ.

އަދި ސަލަފުއްޞާލިޙުން (ޞަޙާބީން) އެމީހުންނަށް (އެބަހީ: ފިރުޢައުނުން) ދީނުން ހުރަސްއެޅުނުއެވެ. ހަމަ ސަލަފުއްޞާލިޙުން ފިރުޢައުނުން ބަޣާވާތްކުރި މީހަކު އެކަން ކުރިގެންނުވެއެވެ. އެއީ އެފިރާއައުނު ހައްޤުމީހަކަށް ހުރިހަކަށްވެއެވެ.

އަދި ފިރާއައުނު އެކަމާ ބަޣާވާތްކުރުމަށް މީހަކު ހަމަހުޅުގައި ހުކުމްނާމާދު ހުރިހަމަހަމަ ދިރިހުރުން ކުރުނަދާވެއެވެ. އެދިރިހުރިކަމާ އިޖުތިހާދު ހީނާއި ހަމަ އަޚްލާޤީ ޚިލާފު، ސުލްޠާނާއި ހުރިހުރުވެއްޖެ ބިދުޢަތްޕަރަސްތުން. ފިރިހަމަ ޢާބިދު ހުކުމްކުރާ ހިފާ ނުރައްކަލު ފިލުވާލުމަށް ކުރެވޭ ހަމަހުޅުގައި ހުކުމްނާމާދު ހުކުމްވަނީ ހުރިހާ ހުރުމަތް ކުރެވެން އެމީހުން ދިރިހުރުން ނުވެއެވެ. ހަމަ ސުލްޠާނުގެ ދައުލަތު އެދި ހުކުމްނާމާދު ދިރިހުރިކަމުން ހުރިހާ ނުކުމެވެ. އަދި އެމާނާދު ފިރިހަމަހުޅުގައި ދާނެވާހަކަ ހުރަސްއެޅުމެވެ. އެހެނިހެން ދިނުމުގެ ހަމަގައި އެއްވެސް ޝަރުޢީ ނުހަނު ހުކުމެވެ.[30]

[29] ހަމަ އެކީ ހަމައަކަށް ފަހަތަށް ނަހަ ބަސްބުނުމުގެ އަޞްލު މުސްލިމުން އަރިހާމަކުރި މުދަލެވެ.

[30] ބިދުޢަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ހަމަހުޅުގައި އަދި ހާއްސަކޮށް الله ﷻ ގެ ސިފަފުޅުތައް ތައުވީލުކޮށް އިންކާރުކޮށް އަދި ދެބައިބަޔަށް މަތިކުރުގެއްލުމަށް ބޭނާ ޤަބޫލުންގެ ހަމަހުޅުގައި ނަމާދު ނުކުރުމަށް އަދި

ޖަހްމީއްޔާކަން ތަޤުލީދުކޮށްދޭނަމަ އޭނާގެ ފަހަތުގައި ކުރި ނަމާދު އަލުން އިޢާދަކުރުމަށް އަދިސްކަދިވާ ސަލަފުންގެ ބަސްފުޅުތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ: ސައްލާމް ބިން އަބީ މުޠީޢު ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: «الْجَهْمِيَّةُ كُفَّارٌ، وَلَا يُصَلَّى خَلْفَهُمْ» (السنة للخلال: 5/92)

މާނައީ: "ޖަހްމީންނަކީ ކާފިރުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުނުކުރާށެވެ."

ޒުހައިރު ބާބިއްޙު ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: (وَأَمَّا أَنَا يَا ابْنَ أَخِي، فَإِذَا تَيَقَّنْتُ أَنَّهُ جَهْمِيٌّ، أَعَدْتُ الصَّلَاةَ خَلْفَهُ، جُمُعَةً كَانَتْ أَوْ غَيْرَهَا.) (السنة للخلال: 5/92)

މާނައީ: "އާ އަހަރެންގެ އަޚާގެ ދަރިޔާއެވެ. އަހަރެންނަށް އޭނާއީ ޖަހްމިއްޔެއްކަން ތަޙްޤީޤުވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ފަހަތުގައި ކުރި ނަމާދު އިޢާދަކުރަނީމެވެ. ހުކުރު ނަމާދުވިޔަސް އަދި އެހެން ނަމާދެއްވިޔަސްމެއެވެ."

ޖަހްމީންގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުމާއި ބެހޭގޮތުން ޔަޒީދު ބިން ހާރޫން ﵀ އާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ. އޭނާ ވިދާޅުވިއެވެ: «لَا يُصَلَّى خَلْفَهُمْ» (السنة للخلال: 5/97)

މާނައީ: "އެމީހުންގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުނުކުރާށެވެ."

އިމާމް އަޙްމަދު ﵀ ވިދާޅުވިއެވެ: «لَا يُصَلَّى خَلْفَ الْجَهْمِيِّ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْجُمُعَةُ، فَإِذَا صَلَّيْتَ الْجُمُعَةَ خَلْفَهُ فَأَعِدِ الصَّلَاةَ» (شرح مذاهب أهل السنة:1/29)

މާނައީ: "ޖަހްމީގެ ފަހަތުގައި ނަމާދު ނުކުރާށެވެ. ހުކުރުނަމާދު ފިޔަވައެވެ. ފަހެ ތިބާ އޭނާގެ ފަހަތުގައި ހުކުރު ނަމާދުކޮށްފިނަމަ ނަމާދު އިޢާދަކުރާށެވެ."

އަދިވެސް އިމާމް އަޙްމަދު ﵀ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: «لَا يُصَلَّى خَلْفَ الْقَدَرِيَّةِ وَالْمُعْتَزِلَةِ وَالْجَهْمِيَّةِ» (السنة لعبد الله:1/384)

މާނައީ: "ޤަދަރިއްޔާއާއި މުޢުތަޒިލާއާއި ޖަހްމީން ފަހަތުގައި ނަމާދު ނުކުރާށެވެ."

އިމާމް ބުހާރީ ﵀ ވިދާޅުވެއެވެ: «مَا أُبَالِي صَلَّيْتُ خَلْفَ الْجَهْمِيِّ الرَّافِضِيِّ أَمْ صَلَّيْتُ خَلْفَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى، وَلَا يُسَلَّمُ عَلَيْهِمْ، وَلَا يُعَادُونَ، وَلَا يُنَاكَحُونَ، وَلَا يَشْهَدُونَ، وَلَا تُؤْكَلُ ذَبَائِحُهُمْ» (خلق أفعال العباد:1/33)

މާނައީ: "ޖަހުމީ ރާފިޟީއެއްގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުމާއި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުމާ އަޅުގަނޑަށް ތަފާތެއްނުވެއެވެ. (އެބަހީ އެދެބައިމީހުން ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުން ޙުކުމުގައި އެއްވަރުވެގެންވާކަމެވެ.) އަދި އެބައިމީހުންނާއި (އެބަހީ: ޖަހުމީންނާއި ރާފިޟީންނާއި) ސަލާމްނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ޒިޔާރަތްނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި ކައިވެނިނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ހެކިބަސް ޤަބޫލުނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކަތިލާ ތަކެތި ނުކެވޭނެއެވެ."

ދަންނާށެވެ! އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ އަހުލުވެރިންވަނީ ފާޖިރާގެ ފަހަތުގައި -އާންމު ކަމަކުގެ ނުބައި ފާސިޤުކަންވިޔަސް- ހުކުރުނަމާދާއި ޢީދު ނަމާދުކުރުން ހުއްދަވެގެންވާކަން އިޢުތިޤާދުކުރެއެވެ. އަދި ޖަމާޢަތް، އެފަރާތުގެ ކައިރީން ކުށުތައް ފާޅުވެގެންވިޔަސް ހާލަތުގެ ފަހަތުގައި ހުކުރުނަމާދާއި ދެޢީދު ނަމާދުގައި ބައިވެރިވެވެންވާނެއެވެ. ދީން އެއަށްވުރެ ހާލަތު ގޯސްވި އަދިވެސް އިޖްމާޢުކުރައްވާފައެވެ. މިކަމުގެ މައްޗަށް އަހުލުއްސުންނާ އެއްބަސްވެގެންވެއެވެ.

ސުފްޔާނުއް ޘައުރީ ﵀ ވިދާޅުވެއެވެ: (يَا شُعَيْبُ لَا يَنْفَعُكَ مَا كَتَبْت لك حَتَّى تَرَى الصَّلَاةَ خَلْفَ كُلِّ بَرٍّ وَفَاجِرٍ....قَالَ شُعَيْبٌ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ: «الصَّلَاةُ كُلُّهَا؟» قَالَ: " لَا، وَلَكِنْ صَلَاةُ الْجُمُعَةِ وَالْعِيدَيْنِ، صَلِّ خَلْفَ مَنْ أَدْرَكْتَ، وَأَمَّا سَائِرُ ذَلِكَ فَأَنْتَ مُخَيَّرٌ ، لَا تُصَلِّ إِلَّا خَلْفَ مَنْ تَثِقُ بِهِ، وَتَعْلَمُ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ...) (شرح أصول الاعتقاد: 1/170)

މާނައީ: "އޭ ޝުޢައިބެވެ! ކޮންމެ ހެޔޮ އަދި ފާޖިރު މީހެއްގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުންހުއްދަވާކަން ތިބާ ދެކިއްޖައުމަކުން ދާންދެން އަހަރެން ތިބާއަށް މިލިޔުނު ލިޔުމުން (ޢަޤީދާގެ އަސާސްތަކުގެ ފޮތްތަކުން) ތިބާއަށް ފައިދާއެއްނުކުރާނެއެވެ.' ޝުޢައިބު ދަންނަވައިފިއެވެ: 'އޭ އަބޫ ޢަބްދު ﷲ އެވެ! ހުރިހާ ނަމާދުތަކެއް ހެއްޔެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނޫނެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ހުކުރުނަމާދާއި ދެޢީދު ނަމާދެވެ. ތިބާއަށް އެމީހެއްގެ ފަހަރަކު ލިބުނު ކޮންމެ މީހެއްގެ ފަހަތުގައި އެނަމާދުތައް ކުރާށެވެ. ދެންހުރި ބާކީ ނަމާދުތައް ދަންނަހާ،

ތިބާއަށްވުރެ އެކަމުގައި އިޙްތިޔާތު ލާޒިމުވެގެންނެވެ. އެއީ ތިބާ އެމީހަކާ އިއްތިބާޢުކުރާ، އަދި އަހުލުއްސުންނާ ވަކިޖަމާޢަތެއްގެ މީހެއްކަން ތިބާ ނޭނގި މީހެއްގެ ފަހަތުގައި ނަމާދު ނުކުރާށެވެ!... (އެބަހީ އެފަދައިން އަމަލުކުރުން ދީނީގޮތުން އިޙްތިޔާތުވެގެންވެއެވެ..."

ފަރުޟު ފަސްނަމާދާއި ހުކުރާއި ޢީދު ނަމާދު ސަލަފުންގެ ބާކީކުރުން ފަރުމާކުރައްވާފައިވާ އެހެން އެޖަމާޢަތުގައި ހުކުރުނަމާދާއި ޢީދު ނަމާދުތަކުގައި ބިދުޢަތީ އިމާމުންގެ ފަހަތުގައި ކުރުމަކީ އެއްބަސްވެވިފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި ބާއްޖަވެރި އިމާމުންގެ ފަހަތުގައި ނަމާދު ކުރުމަށް ފަރާތް ދޫކޮށްލުމަކީ ބިދުޢަތެއްކަން ޚާއްޞަ ސަލަފުންގެ ބަސްތަކުން ސާބިތެވެ. އެހެންކަމުން އެއްބަސްވެފައިވާ ހުކުރުނަމާދާއި ޢީދުނަމާދު ބިދުޢަތީ މީހާގެ ފަހަތުގައި ދޫކޮށްލުމަކީ ބިދުޢަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ބިދުޢަތެވެ. އެހެންކަމުން އެއްބަސްވެފައިވާ އިމާމުންގެ ފަހަތުގައި ހުކުރުގެ ނަމާދު ކުރުމަށް ބޭނުންވެއެވެ.

އިމާމް އަޙްމަދު رَحِمَهُ اللَّهُ ވިދާޅުވިއެވެ: (مَنْ قَالَ ذَلِكَ الْقَوْلَ لَا يُصَلَّى خَلْفَهُ الْجُمُعَةَ وَلَا غَيْرَهَا: إِلَّا أَنَّا لَا نَدَعُ إِتْيَانَهَا فَإِنْ صَلَّى رَجُلٌ أَعَادَ الصَّلَاةَ.) (السنة: 1/103)

މާނައީ: "އެފަދައިން ބުނެފި މީހާ (އެބަހީ: ހުކުރާއި ވަލީއްޔުލްއަމުރުން ބޭނުންވިޔަސް)، ފަދަ އެހެންކަމުގައި ހުކުރުނަމާދު އަދި އެހެން ނަމާދުތަކެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެދިޔުމަކީ ދޫކޮށްނުލަމެވެ. ފަހެ، އެމީހާ ފަހަތުގައި ނަމާދުކޮށްފިނަމަ ވަލީއްޔުލްއަމުރުގެ ބޭނުމާ އެއްގޮތަށް ކަމަކަށް (ނަމާދުގެ ނަމާދު ކުރުން ދޫކޮށްލަން ނުޖެހޭނެއެވެ.) ނަމާދު އަލުން އިޢާދަކުރާނެއެވެ."

އަދިވެސް އިމާމް އަޙްމަދު رَحِمَهُ اللَّهُ އާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ: (أمر فِي الطريق فأسمع الإقامة ترى أن أصلي فقال: قد كنت أسهل فأما إذ كثرت البدع فلا تصل إلا خلف من تعرف.) (طبقات الحنابلة: 1/59)

މާނައީ: "އަހަރެން މަގުމަތީގައި ހިނގާފައި ދަނިކޮށް އިޤާމަތް އަޑުއިވިއްޖެނަމަ ނަމާދު ކުރާނަންތޯއެވެ. ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީ ކޮންކަމެއް؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކުރީ އެކަމުގައި އަހަރެން ފަސޭހަކޮށްދޭކަމަށް ދިޔައީމެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ މީހެއްގެ ފަހަތުގައިވެސް ނަމާދު ކުރުމަށް ދިޔައީމެވެ.) ދެންފަހެ، ބިދުޢަތައް ގިނަވެއްޖެނަމަ ތިބާއަށް (ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިއެއްކަން ތިބާ އެނގޭމީހަކާ ފަހަތުގައި މެނުވީ ނަމާދުނުކުރާށެވެ."

ފަހެ ހުކުރުނަމާދާއި އީދު ނަމާދުތަކެއް ފިޔަވައި އެހެން ނަމާދުތަކުގައި މިފަދައިން ސުންނަތުގެ ތަރީޤައިވާކަން އެނގިގެންވާ މީހެއްގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުން އެދިވިގެންވެއެވެ. އެއްވެސް ޙާލެއްގައި އެއިން ބޭކަލަކު ޖަމާޢަތް އެކީ އަދާކުރުން ދޫކޮށްލުމަށް ވިދާޅުނުވެއެވެ.

އިމާމު އަޙްމަދު رَحِمَهُ اللهُ އާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ: (هل مِنْ إمامٍ تترك الجمعة معه؟ قال: لا، لا تترك الجمعة لشيءٍ.) (مسائل الكوسج: 506/1)

މާނައީ: "އިމާމަކާއި ހުކުރުނަމާދު ދޫކޮށްލެވޭނެ ހާލަތެއްވޭތޯއެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ނޫނެކެވެ. އެއްވެސް ކަމަކާހެދި ހުކުރުނަމާދު ދޫކޮށްނުލެވޭނެއެވެ."

ކޮންމެ ހާލު އަދި ޙާޟިރު މިހެންގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުމާއި އަލްއިމާމު އަބީ ޒަމަނީން ވަހަބް رَحِمَهُ اللهُ ، ޙުސައިނު ބިން ބަކުރު رَحِمَهُ اللهُ އާއި ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: (اَلْجُمُعَةُ خَاصَّةً، قُلْتُ: وَإِنْ كَانَ اَلْإِمَامُ صَاحِبَ بِدْعَةٍ؟ قَالَ نَعَمْ، وَإِنْ كَانَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ; لِأَنَّ اَلْجُمُعَةَ فِي مَكَانٍ وَاحِدٍ لَيْسَ تُوجَدُ فِي غَيْرِهِ.) (أصول السنة لابن أبي زمنين: 284/1)

މާނައީ: "ހުކުރު ނަމާދަކީ ޚާއްޞަ ކަމެކެވެ. އަހަރެން ބުނީމެވެ: 'އިމާމަކީ ބިދުޢަތްވެރިއެއްނަމަވެސްތޯއެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'އާނއެކެވެ. ބިދުޢަތްވެރިއެއްނަމަވެސްމެއެވެ. އެހެނީ ހުކުރުނަމާދު ކުރެވޭނީ އެއް ތަނެއްގައެވެ. އަދި އެހެން ތަނެއްގައި ހުކުރު ނަމާދެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ."

ހުކުރު ނަމާދު އިމާމުވެ ޖަހުމީން ކުރަމުން އައި ދުވަސްވަރު އަބޫ ދާވޫދު رَحِمَهُ اللهُ އިމާމު އަޙްމަދުގެ ސުވާލުކުރެއްވުމުން އިމާމު އަޙްމަދު رَحِمَهُ اللهُ ވިދާޅުވިއެވެ: (أَنَا أُعِيدُ، وَمَتَى مَا صَلَّيْتَ خَلْفَ أَحَدٍ مِمَّنْ يَقُولُ: الْقُرْآنُ مَخْلُوقٌ فَأَعِدْ، قُلْتُ: وَبِعَرَفَةَ؟ قَالَ: نَعَمْ.) (مسائل الإمام أحمد رواية أبي داود: 64/1)

މާނައީ: "އަހަރެން އިޢާދަކުރަމެވެ. އަދި ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެއްކަމަށް ބުނާ މީހެއްގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކޮށްފިނަމަ އިޢާދަކުރާށެވެ.' އަހަރެން ބުނީމެވެ: 'ޢަރަފާތުގައިވެސްތޯއެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'އާނއެކެވެ."

އަލްބަރްބަހާރީ ﷀ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: (وإن كان إمامك يوم الجمعة جهميا، وهو سلطان فصل خلفه، وأعد صلاتك، وإن كان إمامك من السلطان وغيره صاحب سنة، فصل خلفه ولا تعد صلاتك.) (شرح السنة:108/1)

މާނައީ: "...ހުކުރު ދުވަހުގައި (ހުކުރުނަމާދުގައި) ތިބާގެ އިމާމަކީ ޖަހްމީއެއްކަމަށްވާނަމަ، އަދި އޭނާއީ ސުލްޠާނުކަމުގައިވާނަމަ ފަހެ ތިބާ އޭނާގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރާށެވެ. އަދި ތިބާގެ ނަމާދު އިޢާދަކުރާށެވެ. އަދި ތިބާގެ އިމާމަކީ ސުލްޠާނުވިޔަސް އަދި އެހެން މީހެއްވިޔަސް ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިއެއްނަމަ ފަހެ ތިބާ އޭނާގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރާށެވެ. އަދި ތިބާގެ ނަމާދު އިޢާދަނުކުރާށެވެ..."

ފަހެ ވެރިޔާ ކާފަރު ޖަހުމީއަކަށްވާއިރުވެސް ހުކުރުނަމާދާއި އީދުގެނަމާދުގެ ޖަމާޢަތް ގެއްލިދާނޭތީ އަދި އެހެން ޖަމާޢަތެއް ނުވާކަމަށްޓަކައި އޭނާގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކޮށް ފަހުން އިޢާދަކުރަން އެބޭކަލުން އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ ތިބާ ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ! ދެންފަހެ ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިއެއްގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރެވެން ހުއްޓާ ކާފަރުވާ ބިދުޢައީގެ އަހުލުވެރިއެއް ފަހަތުން ނަމާދަށް އެރުން މަކްރޫހުވެގެންވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ބިދުޢައީގެ އަހުލުވެރިއެއް ފަހަތުގައި ޖެހުނީ ނަމާދުކުރެވެން ނަތީޖާއަށް، އަދި އޭނާގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުން ދޫކޮށްލައިފިނަމަ ޖަމާޢަތް ގެއްލިގެންދާނަމަ އެބޭކަލުންގެ ބަސްފުޅުތައް އެކަމުގެ މައްޗަށް އަމިއްލަ އެއްކޮށްލައިގެން. އެއީ ޖަމާޢަތް ދޫކޮށްލާ ޖަމާޢަތުގައި ބައިވެރިވުމަށެވެ. ދެންފަހެ އެއިމާމަކީ ސަތުރު ކުދުރު އިމާމުގެ ބިދުޢައިން ފުރިހަމަކަމާއި އެނިގެންވާ މީހަކަށް އަދަބަތު އިޢާދަކުރަނީއެވެ. ސަލަފުންގެ ޖަމާޢަތްތަކުގެ މުދަމަށްތަކުގެ ހުކުރުނަމާދާއި އީދު ނަމާދު ފަރުޟުކަމުގައި އިސްވެދުނު އަދިހުރިއަތުގައި ފަރާތްތަކުގެންނެވެ. ދެންފަހެ މިއީ އުމީރުއްގެ ކިބައިން ފާސިޤުކަމާއި ނަފާޤަތްކަމާއި ބިދުޢައިން ފާސިޤުކަމާއި އެނިގެންވާ ވިހުސްނީއެވެ. ހުރި ބަސްފުޅުތަކެވެ. ދެންފަހެ އުމީރުގެ ހާޒިރު އެނިގެންސުންނާ އަދި ޤަދީމުން މުސްލިމުނެކަން ހާޒިރުގެ ވީނަ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުމަކަށް އިތުރުވެރިން އިއްތިފާޤުވެގެންވެއެވެ.

އިބްނު ތައިމިއްޔާ ﷀ ވިދާޅުވެއެވެ: (وَمِنْ أُصُولِ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ أَنَّهُمْ يُصَلُّونَ الْجُمَعَ وَالْأَعْيَادَ وَالْجَمَاعَاتِ لَا يَدَعُونَ الْجُمُعَةَ وَالْجَمَاعَةَ كَمَا فَعَلَ أَهْلُ الْبِدَعِ مِنْ الرَّافِضَةِ وَغَيْرِهِمْ فَإِنْ كَانَ الْإِمَامُ مَسْتُورًا لَمْ يَظْهَرْ مِنْهُ بِدْعَةٌ وَلَا فُجُورٌ صَلَّى خَلْفَهُ الْجُمُعَةَ وَالْجَمَاعَةَ بِاتِّفَاقِ الْأَئِمَّةِ الْأَرْبَعَةِ وَغَيْرِهِمْ مِنْ أَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ

وَلَمْ يَقُلْ أَحَدٌ مِنَ الْأَئِمَّةِ إِنَّهُ لَا تَجُوزُ الصَّلَاةُ إِلَّا خَلْفَ مَنْ عُلِمَ بَاطِنُ أَمْرِهِ بَلْ مَا زَالَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ بَعْدِ نَبِيِّهِمْ يُصَلُّونَ خَلْفَ الْمُسْلِمِ الْمَسْتُورِ وَلَكِنْ إِذَا ظَهَرَ مِنَ الْمُصَلِّي بِدْعَةٌ أَوْ فُجُورٌ وَأَمْكَنَ الصَّلَاةُ خَلْفَ مَنْ يُعْلَمُ أَنَّهُ مُبْتَدِعٌ أَوْ فَاسِقٌ مَعَ إِمْكَانِ الصَّلَاةِ خَلْفَ غَيْرِهِ فَأَكْثَرُ أَهْلِ الْعِلْمِ يُصَحِّحُونَ صَلَاةَ الْمَأْمُومِ .... وَأَمَّا إِذَا لَمْ يُمْكِنْ الصَّلَاةُ إِلَّا خَلْفَ الْمُبْتَدِعِ أَوْ الْفَاجِرِ كَالْجُمُعَةِ الَّتِي إِمَامُهَا مُبْتَدِعٌ أَوْ فَاجِرٌ وَلَيْسَ هُنَاكَ جُمُعَةٌ أُخْرَى فَهَذِهِ تُصَلَّى خَلْفَ الْمُبْتَدِعِ وَالْفَاجِرِ عِنْدَ عَامَّةِ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ. وَهَذَا مَذْهَبُ الشَّافِعِيِّ وَأَبِي حَنِيفَةَ وَأَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ وَغَيْرِهِمْ مِنْ أَئِمَّةِ أَهْلِ السُّنَّةِ بِلَا خِلَافٍ عِنْدَهُمْ. وَكَانَ بَعْضُ النَّاسِ إِذَا كَثُرَتْ الْأَهْوَاءُ يُحِبُّ أَنْ لَا يُصَلِّيَ إِلَّا خَلْفَ مَنْ يَعْرِفُهُ عَلَى سَبِيلِ الِاسْتِحْبَابِ كَمَا نُقِلَ ذَلِكَ عَنْ أَحْمَدَ أَنَّهُ ذَكَرَ ذَلِكَ لِمَنْ سَأَلَهُ. وَلَمْ يَقُلْ أَحَدٌ إِنَّهُ لَا تَصِحُّ إِلَّا خَلْفَ مَنْ أَعْرِفُ حَالَهُ... فَالصَّلَاةُ خَلْفَ الْمَسْتُورِ جَائِزَةٌ بِاتِّفَاقِ عُلَمَاءِ الْمُسْلِمِينَ وَمَنْ قَالَ إِنَّ الصَّلَاةَ مُحَرَّمَةٌ أَوْ بَاطِلَةٌ خَلْفَ مَنْ لَا يُعْرَفُ حَالُهُ فَقَدْ خَالَفَ إِجْمَاعَ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ.) (مجموع الفتاوى: 3/280-281)

މާނައީ: "އަދި އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ އަޞްލުތަކުގެ ތެރޭގައި: އެބައިމީހުން ހުކުރުނަމާދާއި ޢީދުނަމާދާއި އަދި (ޙަޖުސް ޙަސްނަމާދު) ޖަމާޢަތުގައި ކުރައްވެވެ. އަދި ރާޝިދުންނާއި އަދި އެހެންވެސް ބިދުޢައިގެ އަހުލުވެރިން ކަންތައްކުރިޔަދިޔަސް އެބައިމީހުން ހުކުރުނަމާދާއި ޖަމާޢަތް ދޫކޮށްނުލައްވެވެ. ދެންފަހެ އިމާމުގެ ހާލަތު ފޮރުވިގެންވާނަމަ، އަދި އޭނާގެ ކިބައިން ބިދުޢައެއް އަދި ނުބައިކަމެއް ފާޅުވެގެންނުވާނަމަ ވެސް ހަމަޔު އިމާމުންނާއި އަދި އެހެންވެސް މުސްލިމުންގެ އިމާމުންގެ އިއްތިބާޢުވުން އޭނާގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުއްވުމެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކު، އެމީހެއްގެ އެބޭކަލުންގެ ބަޔާންކޮށް އެނގޭ މީހެއްގެ ފަހަތުގައި ނޫނީ ނަމާދުކުރުން ހުއްދަވާކަށްނުވާނެ ވިދާޅުއެއްނުވެއެވެ. އަދި ކިޔާއިރު، މުސްލިމުންގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަވަހާރަވީއްސުރު، އެމީހުންގެ ބާރަށް ފޮރުވިގެންވާ މީހުންގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުމުގައި މުސްލިމުން ދެމިތިބީއެވެ. އެހެންނަމަވެސް (އިމާމުގެ) ކިބައިން ބިދުޢައެއް ނުވަތަ ފާޙިޝަކަމެއް ފާޅުވެއްޖެނަމަ، އަދި އެމީހާޔާ ބިދުޢަވެރިއެއް ނުވަތަ ފާސިޤެއްކަމުގައި އެނގިގެންވާ މީހެއްގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުމަށް (ނަމާދުކުރެއްވިނަމަ)، އަދި އެހެން މީހެއް (އެބަހީ: ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިއެއްގެ ފަހަތުގައި) ނަމާދުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ވީނަމަވެސް އިޚްތިޔާރުން މަޢުދުގެ ނަމާދު ޞައްޙަކުރައްވައެވެ....ދެންފަހެ -ބިދުޢަވެރިއެއް ނުވަތަ ފާޖިރަކު އިމާމަކަށްހުންނަ

އަދި މީސްތަކުން އެމީހަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ މައްޗަށް ޖަމާޢަތް، ރުހިގެންވިޔަސް ނުވަތަ އާނގާ ބާރުގެ ބާރުންނަގައިގެން ގަދަވެގެންވިޔަސް އެއްވެސް ގޮތަކުން އެމީހަކަށް މީސްތަކުން ޚިލާފަތަށް އިޤްރާރުވެ އެއްބަސްވެގެންވާ މުސްލިމުންގެ އިމާމުންނަށް އިމާމަކާއި ދެކޮޅަށް ނިކުމެއްޖެ މީހާ، ފަހެ މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތާއި ޚިލާފުވެއްޖެއެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ އަޘަރުތަކާއި ޚިލާފުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ

ހުކުރުނަމާދުފަދަ ނަމާދުތަކާއި އަދި އީދުން ތަކުރާއިގަޔާ ހުކުރުނަމާދު ނުކުރާނަމަ- ބިދުޢަވެރިއެއް ނުވަތަ ފާޖިރެއްގެ ފަހަތުގައި ދެނުވީ ނަމާދުކުރާނެ ގޮތްނުވާނަމަ، ފަހެ އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާގެ ކަނޑައެޅި ބިދުޢަވެރިއާއި ފާޖިރުމީހާގެ ފަހަތުގައި މިނަމާދުކުރާނެވީއެވެ. އަދި މިއީ ޝާފިޢީއާއި އަބޫ ޙަނީފާއާއި އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލްއާއި އަދި އެހެންނޫންވެސް އަހުލުއްސުންނާގެ އިމާމުންގެ މަޛްހަބެވެ. އެކަމުގައި އެއްވެސް ޚިލާފެއްނުވެއެވެ. އަދި ހުވާނުކުރުމުގެ އަހުލުވެރިން މިނަމާދުކުރަން އުމުރާއުގެ (ޙާކިމު) އެނގިގެންވާމީހާގެ ފަހަތުގައި ގޮސްވީ ނަމާދު ނުކުރުމަކީ ބައެއް މީސްތަކުން ފޯކުރުއެވެ. އެއީ މުސްތަޙައްބުވެގެންވާ ގޮތެވެ. އެއީ އިމާމު އަޙްމަދުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ފަދައިންނެވެ. އެކަމާގެ ފާހާއި ސަލަފުގެ ބައެއް މިހާލަތު އެހެން ވިދާޅުވިއެވެ....ފަހެ އުމުރާއުގެ ޙާކިމު ފާސިޤުވެގެންވާ މީހާގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުން މުސްލިމުންގެ އިޖުމާޢުވެރިންގެ އިއްތިފާޤުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އަދި އުމުރާއުގެ ޙާކިމު އެނގިގެންވާ ފަހަތުގައި ގޮސްވީ ނަމާދުކުރުން ދޫކޮށްލެވޭނެ ކަމަކަށް ނުވަތަ ބޭރުވެގެންވާކަމަށް ބުނެފި މީހާ ފަހެ އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާއާއި ޚިލާފުވެއްޖެއެވެ..."

އެކަމުގެ މަތީގައި އޭނާ މަރުވެއްޖެ ކަމުގައިވާނަމަ އޭނާ އެމަރުވީ ޖާހިލިއްޔަ މަރަކުންނެވެ.[31]

---

[31] އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «مَنْ رَأَى مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلْيَصْبِرْ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ مَنْ فَارَقَ الجَمَاعَةَ شِبْرًا فَمَاتَ، إِلَّا مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً» (رواه البخاري:7054، ومسلم: 1849)

މާނައީ: "އެމީހެއްގެ އަމީރުގެ ކިބައިން އޭނާ ނުރުހޭކަމެއް ފެނިއްޖެއްޔާ ދެން އޭނާ ކެތްތެރިވާހުށިކަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކައިވަތެއްގެ މިންވަރުވެސް ޖަމާޢަތާއި ވަކިވެއްޖެމީހާ، ދެން އޭނާ މަރުވެއްޖެކަމުގައިވާނަމަ އޭނާ ޖާހިލިއްޔަތުގެ މަރަކުން ދުނިޔެ މަރުވެފައެވެ."

މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތަކީ ކޮބައިކަމާއިމެދު މިއަދުގެ ގިނަ މީސްތަކުންގެ ބަސްތައް މިވަނީ ތަފާތުވެގެންނެވެ. އެގޮތުން ކޮންމެ ބަޔަކުވެސް ދަޢުވާކުރަނީ އެބައެއްގެ ބައިގަނޑު ނުވަތަ ޖަމާޢަތަ ނުވަތަ ގިނަ މީސްތަކުން ހިފައިގެން ތިބި ގޮތަކީ މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތްކަމަށެވެ. އެކަމަކު މިއީ ކުށްހިޔާލެކެވެ. ޖަމާޢަތަކީ ރަސޫލާ ﷺ އާއި ސަޙާބީންނާއި ސަލަފުއްޞާލިޙުން އެގޮތެއްގެ މަތީގައި ތިއްބެވި ގޮތެވެ. އެއީ ޙައްޤު މަދުބަޔަކު ކަމުގައިވިޔަސް ދެއެވެ. އެބޭކަލުންނާއި ހިލާފުވާމީހާ ވަނީ ޖަމާޢަތާއި ހިލާފުވެ ބޮޑުވެގެންނެވެ.

އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (...وما أحسن ما قال الحافظ أبو محمد، عبد الرحمن المعروف بأبي شامة- في كتاب الحوادث والبدع-: حيث جاء الأمر بلزوم الجماعة، فالمراد به : لزوم الحق واتباعه، وإن كان المتمسك به قليلا، والمخالف له كثيرا؛ لأن الحق هو الذي كانت عليه الجماعة الأولى، من عهد النبي ؛ وأصحابه، ولا نظر إلى كثرة أهل الباطل بعدهم.

قال عمرو بن ميمون الأودي: صحبت معاذا فما فارقته حتى وأريته في التراب بالشام، ثم صحبت بعده أفقه الناس: عبد الله بن مسعود، فسمعته يقول: عليكم بالجماعة؛ فإن يد الله على الجماعة. ثم سمعته

يوما من الأيام وهو يقول: سيلي عليكم ولاةٌ يؤخرون الصلاة من مواقيتها: فصلوا الصلاة لميقاتها فهي الفريضة، وصلوا معهم فإنها لكم نافلة. قال: قلت: يا أصحاب محمد! ما أدري ما تحدثون؟. قال: وما ذاك ؟ قلت: تأمرني بالجماعة ، وتحضني عليها، ثم تقول: صل الصلاة وحدك! وهي الفريضة، وصل الجماعة وهي لك نافلة قال: يا عمرو بن ميمون، قد كنت أظن أنك من أفقه أهل هذه القرية. تدري ما الجماعة؟ قلت: لا!! قال: إن جمهور الجماعة: الذين فارقوا الجماعة! الجماعة: ما وافق الحق، و إن كنت وحدك...)

(إغاثة اللهفان من مصايد الشيطان: 69/1)

މާނައީ: "...އަމްރު ޝާމާގެ ނަމުން މަޝްހޫރުވެގެންވާ، އަލްބާރިޤީ އަބޫ މުޙައްމަދު ޢަބްދުއްރަޙްމާން، އެކަލޭގެފާނުގެ ޢުމުރު - ޔާމިބުން ބަލާދިއްޔާ ވަރުބިދަށި - ގައި މިތަނުވެވަޑައިގަތް ބަސްކުރުގެ ހެޔޮކަމާއެވެ. އެއީ ޖަމާޢަތައިއެކު ވާޖިބުވުރުމަކަން އައިސްފަޅައިވާ އަދުރުވެ. "އޭގެ މުރާދަކީ ޙައްޤާއި ވާފިޤުވާ އެއްޗަކަށް ތަބަޢަވުމެވެ. އެއީ އެބަޔަކުގައި ހިތާ މިހުން މަދުވިޔަސް، އަދި އެހާއި ހިލާފުވާގެންވާ މިހުން ގިނަވެގެންވިޔަސްމެއެވެ. އެހެނީ ބައްޔަކު ފުރަތަމަ ޖަމާޢަތް މިޖެހިއާ ކަސްތަކެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންގެ ޖަމާޢަތްސުރައެވެ. އަދި އެބަޔަކުންނަށްފަހު އައި ތާބިޢީންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގިނަކަމަކީ ބޮޑުވެއްޖެއެވެ! އަމްރު ބިން މައިމޫން އަލްއަޝްޢަރީ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ: "އަހުރެން މުޢާޛުގެފާނާއި އެކު އުޅުނީމެވެ. އަދި ޝާމްކަރައިގެ ބިމުގެ ފިލިގަނޑުގެ ތެރެއަށް އެކަލޭގެފާނު ފުރުވިއްޖައުމަށް ދާންދެން (އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުއްޖައުމަށް ދާންދެން) އެކަލޭގެފާނާއި އަހުރެން ވަކިނުވީމެވެ. ދެންއަހަރެމެން މިސްޢޫދާގެ ތެރެއިން އެންމެ ފަޤީހު އިބްނު މަސްޢޫދުގައިވާ ޢަބްދު الله ބިން މަސްޢޫދާއި އެކު އުޅުނީމެވެ. ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެދެއްވި އަހުރެން އަޑުއެހީމެވެ. 'ތިޔަބައިމީހުންގެ މަތީގައި ވެރިންތަކެއް ޖަމާޢަތްކުރާނެއެވެ. އެހެނީ الله ގެ އަމުރުފުޅުވެސް ޖަމާޢަތުގައިކުރާނެއެވެ.' ދެން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެދެއްވި ބަސްފުޅު އަހުރެން އަޑުއެހީމެވެ. 'ތިޔަބައިމީހުންގެ މަތީގައި ވެރިންތަކެއް ނަމާދު ވަގުތާއި ފަހަތަށް ލަސްކުރާނެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު، އޭގެ ވަގުތުގައި ކުރާށެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރަށް އެބައިމީހުންނާއި އެކު ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެނަމާދު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަފުލަކަށްވާނެއެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން ބުނީމެވެ. "އޭ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނޭވެ! ތިޔަބޭކަލުން ތިޔަވިދާޅުވާ ވާހަކައެއް މިހާރު އަހުރެންނަށް ނޭނގެއެވެ.' (އިބްނު މަސްޢޫދު) ވިދާޅުވިއެވެ. 'އެއީ ކޮބައިތޯ؟' އަހުރެން

އަދި ސުންނަތާއި ހަނގުރާމަކުރުމާއި، އަދި އާސާރާއި ދެކޮޅަށް ނިކުތުން މިސްކީނުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކަށް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. ފަހެ އެފަދައިން ކަންތައްކޮށްފި މީހާ ސުންނަތާއި (ސަލަފުވެރިންނާ) ތެދުމަގާއި ހިލާފުވެގެންވާ ބިދުޢަވެރިއެކެވެ.

އަދި ވަގުންނާއި ޚަވާރިޖުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމުންވެސް ހުއްދަވެގެންނެވެ. އެއީ މީހާގެ ނަފްސާއި މުދަލުގެ ދެކޮޅަށް އެމީހުން ހުރަހެޅުއްޖެނަމައެވެ. ފަހެ އާސާރަށް އާސާރުގެ ނަފްސާއި މުދަލުގެ ދިފާޢުގައި ހަނގުރާމަކުރުން އާސާރަށް ކުޑަހަނަވި ކޮންމެފަދައަކުން ދިފާޢުވުން

ބުނިމެވެ. 'ކަލޭގެފާނު އަހުރެންނަށް ޖަމާޢަތާއި އެކުވުމަށް އަމުރުކުރައްވާ އަދި އެކަމަށް ބާރުއަޅުއްވާފައި، ދެން އެއަށްފަހު މިހެން ވިދާޅުވޭ: 'ކަލޭ އެކަނި އަމިއްލައަށް ނަމާދުކުރާށެވެ. ފަސާދުވެގެންނާ ގުޅޭ އެއީއެވެ. އަދި ޖަމާޢަތުގައި ނަމާދުކުރާށެވެ. އަދި އެވާރުން ކަލެއަށްވާ ސުންނަތަކަށެވެ!' (އިބްނު މަސްޢޫދު) ވިދާޅުވިއެވެ. 'އޭ ޢަމްރު ބިން މައިމޫނެވެ. އަހުރެން ހިކުރުމުންއައި ކަލޭގެ މިރަށުގެ އެންމެ ފިޤުހުވެރި މީހާކަމަށެވެ. ޖަމާޢަތަކީ ކޮބައިކަން ކަލޭއަށް އެނގޭތޯއެވެ؟' އަހުރެން ދެންނެވީމެވެ. 'ނޫނެކެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ. 'ގިނަބަޔަކު ވަރުން ޖަމާޢަތުގެ ދިނަމުންވެސް ޖަމާޢަތާއި ވަކިވެގެންނެވެ! ފަހެ ޖަމާޢަތަކީ ޙައްޤާއި އެއްގޮތްވުމެވެ. އެއީ ކަލޭ އެކަނިވިކަމުގައިވިޔަސް މެއެވެ..."

ނުޢައިމު ބިން ޙައްމާދު ﷀ ވިދާޅުވިއެވެ: (إذا فسدت الجماعة، فعليك بما كانت عليه الجماعة قبل أن يفسدوا، و إن كنت وحدك فإنك أنت الجماعة حينئذ.) (رواه البيهقي في المدخل: 420/1)

މާނައީ: "...ޖަމާޢަތް ފަސާދަވެއްޖެނަމަ، ތިބާގެ މައްޗަށްވާނީ ޖަމާޢަތް ފަސާދަވުމުގެ ކުރިން އެ ޖަމާޢަތް އޮތްގޮތުގައި ތިބާ ދެމި ހިފުމެވެ. އެއީ ތިބާ އެކަނިވިކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އެހިނދުން ކަށަވަރުންވެސް ޖަމާޢަތަކީވެސް ތިބާއެވެ..."

ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އޭނާއާއި ވަކިވެގޮސްފަހުގައި، ނުވަތަ އޭނާ ދޫކޮށްލައިފިނަމަ ފަހަތުން ދިޔުމެއް އޭނާއަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް ތަބަޢުވެގެން ނުދާށުއްޗެވެ. އިލާވަތް ނުވަތަ މުސްލިމުންގެ ވެރިން ފިޔަވައި އެހެން މީހަކަށް އެކަންނުވެއެވެ. އޭނާއަށް ހުއްދަވެގެންވާކަން ކަށަވަރީ އެޙާލަތުގައި އޭނާގެ ނަފްސު ދިފާޢުކުރުމެވެ. އަދި އޭނާގެ އެޙަމަލުން ނިޔަތެއްގަނޑުނުކުރި އެއްވެސް މީހަކު ގޯނާކުރުމެއްނެތެވެ. ދެންފަހެ އޭނާގެ ނަފްސު ދިފާޢުކުރުމުގެ ހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައި (ގެއްލުނު މީހާ) ގަތުލުކުރެވިއްޖެނަމަ ފަހެ އެކަމުގެ ދަރުމަ މީހާ ﷲ ދުރުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އޭނާ އަނިޔާވެރިޔާ، އޭނާގެ ނަފްސާއި މުދާ ދިފާޢުކުރުމުގެ ހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައި އަނިޔާވެރިޔާ ގަތުލުވެއްޖެނަމަ އޭނާ ނަރަކައިގައި ވާނެއެވެ. އެއީ ޙަދީޘްތަކުގައި އައިސްފައިވާ ގޮތުގައެވެ.[32]

---

[32] އަބޫ ހުރައިރާ ؓ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: (جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ ؛، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ جَاءَ رَجُلٌ يُرِيدُ أَخْذَ مَالِي؟ قَالَ: «فَلَا تُعْطِهِ مَالَكَ» قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَاتَلَنِي؟ قَالَ: «قَاتِلْهُ» قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلَنِي؟ قَالَ: «فَأَنْتَ شَهِيدٌ» ، قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلْتُهُ؟ قَالَ: «هُوَ فِي النَّارِ») (رواه مسلم:140)

މާނައީ: "ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހަށް މީހަކު އައިސް ދެންނެވިއެވެ: "އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަހުރެންގެ މުދާތައް އަތުލަން މީހަކު އައިސްފިއްޔާ ހަދާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' ބަސްފުޅުދެއްވިއެވެ: 'ފަހެ ތިބާގެ މުދާ އޭނާއަކަށް ނުދޭށެވެ.' އޭނާ ދެންނެވިއެވެ: 'އޭނާ އަހުރެންނާއި ހަނގުރާމަކޮށްފިނަމަ ހަދާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' ބަސްފުޅުދެއްވިއެވެ: 'ތިބާ އޭނާއާއި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ.' އޭނާ ދެންނެވިއެވެ: 'އޭނާ އަހުރެން ހަލާކުކޮށްލައިފިނަމަ ވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' ބަސްފުޅުދެއްވިއެވެ: 'އޭރުން ތިބާވާނީ

އަދި މިކަމުގައި އައިސްފައިވާ ހުރިހާ އަޤީދާތައްގައި (އުޞޫލުދީނުގައި)
އޭނާއަށް އަމުރުވެވިގެންވަނީ އެފަދަ މީހާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރަމުންނެވެ.
އުމަރާ ޚިލާފުކުރާކަން އަމުރުވެވިގެންނުވެއެވެ. އަދި އުމަރާގެ ފާޖިރުން
ދުރުމާއި އަދި އުމަރާ ބިންދައްކަން ފައްބިއްޖޭނަމަ ނުވަތަ ޖަހަދުފައްޖޭނަމަ
އުމަރާގެ ކަންތައް ނިންމާލާ ޞަލާތުޖަމާޢަތަށްވެސް އަމުރުވެވިގެންނެވެއެވެ.
އަދި އުމަރާގެ އަސްލުއްޔާގެ ޢުމުރުގައި ނުވިޔަސް އުމަރާގެ ޞަޙާބީކޮޅުޖަމާޢަތް
އޭނާއަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އުމަރާގެ މައްޗަށް އޭނާ (އަމީރުލްއަމިން) ކިޔުން
ހާއްޞަކުރެވިފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާގެ މައްޗަށް ފަރުވާގެ ޚަލީފާއިން
الله سبحانه وتعالى އިޚްތިޔާރުކުރައްވާފައިވާ މިކަމަށް އުމަރާގެ މައްސަލަ
ދޫކޮށްލެވޭނެއެވެ. އަދި އެވަރާ އުމަރާގެ މައްޗަށް ކުށްފާޅުކުރުންނެއެވެ.

އަދި ޖުމްޢާގެ އަމާޒުވެރިންގެ ތަޤްލީދުން އެކަކަށްވެސް އުމަރާ ކުރާ
ކަމާއެއްގެ ސަލަފުން ސުލޫކުގެ ވަސްނަސީހަތް ނުވަތަ ނަޞީހަތްކަން
ވަސްނަސީހަތް އަމުރުވެން ހުރިނުވެއެވެ.[33]

ޝަރީޢަތުގެ ކަންތައް. އޭނާ ދެންނެވިއެވެ: 'އަހުރެން އޭނާ ޞަޙާބީންނާއި ދިނުމަ ކިޔުންއޮތީއެވެ؟'
ރަސޫލުﷺ ވިދާޅުވިއެވެ: 'އޭނާ ވާހަކަ ނަޞީހަތްދޭށެވެ.'

[33] އަހުލުއްސުންނާގެ އަޤީދާއަކީ ރަސޫލާ ﷺ އިތުބާރުކުރެއްވި ސަލަފުންގެ އުޞޫލުތަކުގެ ދެން ހަމަ
ދީނުގެ ބާރުތަކުން ފިޔަވައި އެހެން ބަދަލަކާ ސަލަފުންގެ ވަސްނަސީހަތް ހުރިނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން
ހުރިހާ ސަލަފުންނަށް الله ތަޢާލާ ފަހަރާ ސަލަފުގެ ވަސީލަތުން އެކުލަ އަދި ދީނުކުރުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި
އޭނާ ނުބައިކަންތަކަން ނިމިގެން ހުރެއްގެ ޙަރާމްކަން ބެހެއްޓުމާއެކުގައެވެ. ދެންފަހު ދަންނަ،

ބާޠިލު ހެޔޮމީހާއަށް އަހަރުމެން (ސުވަރުގެ ލިބުމަށް) އެދި އުއްމީދުކޮށް އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަމުވެ. އަދި ފާފަވެރި އުޅޭމީހާގެ މައްޗަށް އަހަރުމެންގެ ބިރުވެރިވެ، އަދި އޭނާއަށް الله ގެ ރަޙްމަތް ލިބުމަށް އެދިވެ. އަދި އެފާފަތައްގެ ސަބަބުން އުމީދަކަން ނަރަކަ ވާޖިބުވާ ފާފަތަކުން ތައުބާވެ އަޅުކަމުގައި ދުރުވުމުންނަ ބާރު الله سبحانه وتعالى އާއި ބައްދަލުކޮށްދި މީހަކަށް ފަދަ ހަމަކަށަވަރުން الله سبحانه وتعالى އެމީހަކަށް މައުބާދަށްވަނީއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއްބަޔަކުނާ ހާބުދުވެދުރުކަމާ، އަދި ފާފައިއް އެދުވެރަށްވެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ މަތީގައި އެފަދައިގެ ބައްދަލު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނާއިދުވެރިވެގެންވާ ބަދަލު އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުކޮށްފިމާ، ފަހު އެކަލާނގެއްވެސް އެފަދައިގެ ކަށްފާޅުވާނެއެވެ. އާދި الله

ސަފަރުންގެ ބަސްފުޅުތަކުގައިވާ ޤަބުރެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ މުޝްރިކަކު މުސްލިމުންނަށް. އެއްކޮޅަށް ނަސްތިވިފައިވާ އިސްލާމްދީނުގެ ނަމާދުގެ އަޅުކަންކުރުމުގައިވާ މުޅިއްމު އެންމެ ނަމާދުގެ އެންމެ ހާއްސަ ބިފުކުރުމުގައިވާ ޤަބުރުއަށް ކުރިމަތިލާފުރުގެ މައްޗަށްވެ. އެހެންކަމުން ނަމާދު އަދާ މީހާއި، ޝިރުކުކަން އަރައިގަންނަ މީހާ ޤަބުރައިގެ އަހުލުވެރިން ތިބެއިން ނުވާހުއްޓުވ. އަދި ކިޔެއްޗަ، މުޝްރިކުމީހާ އޮތްތަނެއް މަތިގައި ހުރި މުޝްރިކުއްގެ ގޮތިގައި ނިމުގޮސްފައިވާ އޭނާ ނަރަކަގައި ވާކަން ބުނެދޭށ ދަރިވެރިން އަރިސްފައިވާކަމުގެވ. ސާބިތު އެކަހެރިކުރުމަށް ބައްޓަ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައިފި. ރަސޫލާ ﷺ އަޑުއަހާ ބަރިޔާކުރައްވައިފި: «حَيْثُمَا مَرَرْتَ بِقَبْرِ مُشْرِكٍ فَبَشِّرْهُ بِالنَّارِ» (رواه ابن ماجه: 1573

وصححه الألباني والصواب إرساله)

މާނައީ: "ތިބާ މުޝްރިކުއްގެ ޤަބުރުގެ ކައިރިންދާ ކޮންމެ ފަހަރަކުން، ފަހު އޭނާއަށް ނަރަކައިގެ އުފާވެރި ހަބަރުދޭށެވެ!"

ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ޚަބަރުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.[34] އަދި އެފާފަތަކެއްގެ ސަބަބުން ޙުދޫދު ވާޖިބުވާ ފާފަތަކެއްގެ ޙައްދު ދިރިހުންނަ ހާލު، ތައުބާނުވެ އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުކުރެއްވީމާ، ފަހު އާޚިރަގެ ކަންތައްވަނީ الله سبحانه وتعالى އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ އޭނާއަށް ޢަފޫދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ އޭނާއަށް ޢަޛާބުދެއްވާނެއެވެ. އަދި ޢަޛާބުދެއްވުމަށްފަހު އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުކުރެއްވީ ދިރިހުރި ހާލު އެކަލާނގެ އަފުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އޭނާ ނުފޫޒުސަވާބުދެއްވާނެއެވެ.

އަދި ދެބަސްފުޅުގެންވާ މީހަކު ޖިނާކުން އެކަމަކު އިޖްމާޢުކުރެވުނަމަ، ނުވަތަ އޭނާގެ ވައްކަރު ހުރި ޤާއިމުކުރެވުނަމަ އޭނާ ރަޖުމްކުރުންވަނީ ބައްޔެވެއްޖެނަމަވެ. ހަމަކަނަވަކުރުން الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ރަޖުމްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ތުރުކަރުގެ ޖެހިގެންވާ އިޢުތިރާފުވެސް ރަޖުމްކުރެއްވިއެވެ.[35]

---

[34] ޢުބާދަތު ބިން ޞާމިތު رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތްގައިވެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ރިވާޔަތްކުރެއްވިއެވެ: (....وَمَنْ أَتَى مِنْكُمْ حَدًّا، فَأُقِيمَ عَلَيْهِ، فَهُوَ كَفَّارَتُهُ...) (رواه البخاري: 6784 ، ومسلم: 1709)

މާނައީ: "...އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ޙައްދު (ކަނޑައެޅިގެންވާ ފިޔަވަޅެއް) އަޅައިގެން، ދެން އޭނާގެ މައްޗަށް އެ ޙައްދު ޤާއިމްކުރެވިއްޖެއްޔާ ފަހެ އެއީ އެފަދައިގެ ކައްފާރާއެވެ..."

[35] ރަޖުމްކުރުމުގެ އާޔަތަކީ ޤުރުއާނުގައި ބާވައިލެއްވި ކިޔެވުން އައި އާޔަތެކެވެ. ދެންފަހެ ފަހުން އެއާޔަތް ކިޔެވުން މަންސޫޚު ކުރެވުނެވެ. އަދި އެއާޔަތުގެ ޙުކުމްވަނީ ޘާބިތުވެގެންނެވެ. މިކަމުގައި

އިޖްމާޢުވެރިންގެ ގޮތުގައި އެއްވެސް ޚިލާފެއްނުވެއެވެ. ރަޖުމްކުރުމުގެ މަސްއަލަ އައިސްފައިވާ ޙަދީޘްތަކާއި އަޘަރުތައް ތަވާތުރުވެގެންވެއެވެ. އަދި މުޙައްމަދުގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި ޚުލަފާއުއްރާޝިދީން ރަޖުމްކުރުމުގެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރައްވާފައެވެ. އެއްވެސް ޞަޙާބީއަކު އަދި އެއްވެސް އިޖްމާޢުވެރިޔަކު އެކަމަށް އިންކާރެއް ނުކުރެއެވެ. މަގުފުރެދިގެންވާ ބިދުޢަވެރިއެއް ފިޔަވާ އެކަމަށް އިންކާރެއް ނުކުރާނެއެވެ.

ޢުމަރު ބިން ޚައްޠާބު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: (...إِنَّ اللهَ بَعَثَ مُحَمَّدًا ؛ بِالحَقِّ، وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الكِتَابَ، فَكَانَ مِمَّا أَنْزَلَ اللهُ آيَةُ الرَّجْمِ، فَقَرَأْنَاهَا وَعَقَلْنَاهَا وَوَعَيْنَاهَا، رَجَمَ رَسُولُ اللهِ ؛ وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ، فَأَخْشَى إِنْ طَالَ بِالنَّاسِ زَمَانٌ أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ: وَاللهِ مَا نَجِدُ آيَةَ الرَّجْمِ فِي كِتَابِ اللهِ، فَيَضِلُّوا بِتَرْكِ فَرِيضَةٍ أَنْزَلَهَا اللهُ، وَالرَّجْمُ فِي كِتَابِ اللهِ حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى إِذَا أُحْصِنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ، إِذَا قَامَتِ البَيِّنَةُ، أَوْ كَانَ الحَبَلُ أَوِ الِاعْتِرَافُ...) (رواه البخاري: 6830، ومسلم: 1691)

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން الله سبحانه وتعالى މުޙައްމަދު ﷺ ޙައްޤުން ފޮނުއްވައިގެންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ފޮތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެފޮތުން الله ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ރަޖުމްގެ އާޔަތްވެއެވެ. އަދި އަހަރުމެން އެއާޔަތް ކިޔެވީމެވެ. އަދި އެއާޔަތް ދެނެގަނެ ފަހުމްކުރީމެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ރަޖުމްކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ފަހުގައި އަހަރުމެންވެސް ރަޖުމްކުރީމެވެ. ފަހަ މީސްތަކުންނަށް ޒަމާން ދިގުވެއްޖެނަމަ މީހަކު މިހެން ބުނާނެކަމަށް އަހަރުމެން ބިރުގަންނަމެވެ: 'الله ގަންދީ ބުނަމެވެ، الله ގެ ފޮތުގައި ރަޖުމްކުރުމުގެ އާޔަތެއް ނުފެނެއެވެ' އެހިނދުން الله ފަރުޟުކުރައްވާފައިވާ ފަރީޟާއެއް ދޫކޮށްލުމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން މަގުފުރެދިގެންދާނެއެވެ. އަދި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން މުޙްޞަނުވެގެންވާ މީހާ ޒިނޭކޮށްފިނަމަ، އަދި ހެކިބަސް ޘާބިތުވެއްޖެނަމަ، ނުވަތަ ބަލިވެއިސްތިރުވެއްޖެނަމަ، ނުވަތަ އިޢުތިރާފުވެއްޖެނަމަ އެމީހަކު ރަޖުމްކުރުން الله ގެ ފޮތުގައިވާ ޙައްޤުވެގެންނެވެ..."

އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ: (مَنْ كَفَرَ بِالرَّجْمِ فَقَدْ كَفَرَ بِالْقُرْآنِ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ...) (رواه الحاكم في المستدرك: 8069 وصححه الذهبي، وابن حبان في صحيحه: 4430)

މާނައީ: "ރަޖުމްގެ ޙުކުމަށް ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ، ފަހެ އޭނާ ހިތަށްނުއަރާ ގޮތުގައިން ޤުރުއާނަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ..."

އަދި الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަޞްޙާބުބޭފުޅުންނަށް އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް ކުޑަ އިހާނެތިކޮށްދިޔާ ބޭއިޙްތިރާމީ މިހެން، ނުވަތަ އެއިން ބޭކަލެއްގެ ކުށުން ދިމާވެފައިވާ ކަމަކަށްޓަކައި އެއިން ބޭކަލެއް ދެކެ ރުޅިއަރައިފިނަމަ، ނުވަތަ އެއިން ބޭކަލެއްގެ އުނިކަންތަކާއި ޢައިބުތައް ކިޔާ މީހާއީ ފަހެ ބިދުޢަވެރިއެކެވެ. އެއީ އެހުރިހާ ބޭކަލުންނަށް އޭނާ ރަޙުމަތް ލެއްވުމަށް އެދި ދުޢާކޮށް، އަދި އެހުރިހާ ބޭކަލުންނާ އޭނާގެ ހިތް ސާފުވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ.[36]

ދީނުގައި މުސްލިމުންގެ އިޖުމާޢުން ޘާބިތުވެފައިވާ މިބުނުމު އެމީހަކަން އެނގުމަށްފަހުވެސް އެކަމަށް އިންކާރުކުރުން، ނުވަތަ އެއީ ޖަމާޢަތާއި ނުގުޅޭ ވަކިބުނުމެއްކަމުން، ނުވަތަ ޚާއިންސާސީ އަހިރާފުދި ކުރަން ހުއްޓުވާލުމު ބުނުމެއްކަމުން ބުނެވިދާނެ، ނުވަތަ އެމީހެއްގެ ހިތުގައި މިބުނުމު ބަލައިގަނެ ފުރިހަމައަށް ބޭނުންވާއިރުގައި ކުޑަވެސް ޝައްކެއް އަދި ދިމިކަމެއްވާނަމަ ފަހެ އެމީހަކީ އީމާންކަމުން ދުރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ބަޔާ މިހާރީ الله އާއި ރަސޫލާއާއި މުއުމިނުންނާ ސަޙާބީންނަށް ރައްދުކުރާ، އަދި އެކަލާނގެ ބުނުއްވުމުގެ މައްޗަށް އޭނާގެ ނިކަމެތިވެފައިވާ ބޭއިޙްތިރާމު މިހާރުވެސް. ފަހެ ކާއިނާތުގެ ވެރި އިލާހު، އަދި ހުރިހާ މަޚްލޫޤުން އުފެއްދެވި ހިތްފުޅުއްވާ އެހެންމީހުންގެ ޝަރުޢީ ހުކުމްތައް ކަށަވަރުކޮށްދެއްވި ކަލާނގެ ބުނުއްވުމެއްކަމުގައި އިޤުރާރުވެ ޤަބޫލުކުރެވެން ދެނެގަނެވޭނީ ހިތުގެ މިހާރު ރައްކާތެރިކަމާއި ރަޙްމަތުން ލިބިދޭ ކަމުދާ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ ކިހިނެއްތޯ؟!

[36] ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: (مَنْ سَبَّ أَصْحَابِي فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ) (رواه أحمد في فضائل الصحابة: 52/1، والسنة لابن أبي عاصم: 1001 وحسنه الألباني وهو مرسل)

މާނައީ: "ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭފުޅުންނަށް އެއްޗެހިކިޔައިފި މީހާގެ މައްޗަށް، الله އާއި މަލާއިކަތުންނާއި ހުރިހާ މީސްތަކުންގެ ލަޢުނަތްވެއްޖެއެވެ."

އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: («إِذَا ذُكِرَ أَصْحَابِي فَأَمْسِكُوا...) (رواه الطبراني في المعجم الكبير: 10448)

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންގެ ނަންގަނެވިއްޖެއްޔާ ތިޔަބައިމީހުން (ނުބައިބަސްތައް ބުނުމުން) ދުރުވެ ހިފަހައްޓާށެވެ..."

އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: «آيَةُ الإِيمَانِ حُبُّ الأَنْصَارِ، وَآيَةُ النِّفَاقِ بُغْضُ الأَنْصَارِ» (رواه البخاري: 17، ومسلم: 74)

މާނައީ: "އީމާންކަމުގެ އަލާމާތަކީ އަންޞާރުންނަށް ލޯބިކުރުމެވެ. އަދި މުނާފިޤުކަމުގެ އަލާމާތަކީ އަންޞާރުންނަށް ދުށްމަނުކުރުމެވެ."

އިމާމް އަޙްމަދު رَحِمَهُ الله ވިދާޅުވިއެވެ: (...ومن الحجة الواضحة الثابتة البينة المعروفة ذكرمحاسن أصحاب رَسُول اللهِ - ﷺ - كلهم أجمعين والكف عَنْ ذكر مساويهم والخلاف الذي شجر بينهم فمن سب أصحاب رَسُول اللهِ - ﷺ - أو أحدًا منهم أو تنقصه أو طعن عليهم أو عرض بعيبهم أو عاب أحدًا منهم فهو مبتدع رافضي خبيث مخالف لا يقبل الله منه صرفا ولا عدلا بل حبهم سنة والدعاء لهم قربة والاقتداء بهم وسيلة والأخذ بآثارهم فضيلة.) (طبقات الحنابلة: 30/1)

މާނައީ: "...އަދި ބަޔާންވެގެންވާ އިނގިގެންވާ ސާބިތު ޙުއްޖަތުގެ ތެރޭގައި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ހުރިހާ އަޞްޙާބުބޭކަލުންގެ ހެޔޮކަންތަކާއި ފަޟީލަތްތައް، އަދި އެބޭކަލުންގެ ބައިބޭފުޅުންނާއި އުނިކަންތަކާއި އަދި އެބޭކަލުންގެ ދެމެދުގައި ހިނގާފައިވާ ކަންކަމުގެ ވާހަކަ ފާޅުކުރުމުން ދުރުވެ އެކަމުގައި ހިފެހެއްޓުމެވެ. ފަހެ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ނުވަތަ އެއިން އެކަކު ބޭކަލަކަށްވިޔަސް އެއްޗެހިކިޔައިފި މީހާ، ނުވަތަ ކުޑަކޮށްލިޔަސް ނުވަތަ ފާޑުކިޔައިފި ނުވަތަ އެބޭކަލުންގެ ބައިބޭނުމެއް ހާމަކުރިޔަ ނުވަތަ އެއިން ބޭކަލަކަށް ބައިބޭކަލަކު ހެދިފި މީހާއީ ފަހެ ނުބައިމީހެކެވެ، (ސުންނަތާއި) ޚިލާފުވެގެންވާ ރާފިޟީ ބިދުޢަވެރިއެކެވެ. އޭނާގެ ފަރުޟެއް الله سبحانه وتعالى ޤަބޫލުކުރައްވާފައެއްނުވާނެ، އަދި ސުންނަތެއްވެސް، އެއްވެސް ބަދަލެއް ޤަބޫލު ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ހިއްވަރަކީ، އެބޭކަލުންނަށް ލޯބިވުމީ ސުންނަތެކެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް ދުޢާކުރުމީ ޤުރުބަތެއްކަމެކެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް ތަބާވުމީ ވަސީލަތެކެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ އަޘަރުތަކަށް ހިފުމީ މާތް ފަޟީލަތެކެވެ..."

އަލްއިމާމް އިބްނުއަބީޒަމަނީން رَحِمَهُ اللهُ ވިދާޅުވިއެވެ: (...وَمَنْ يَنْتَقِصُ أَحَدًا مِنْهُمْ أَوْ يُبْغِضُهُ لِشَيْءٍ كَانَ مِنْهُ فَهُوَ مُبْتَدِعٌ مُخَالِفٌ لِلسُّنَّةِ وَالسَّلَفِ اَلصَّالِحِ، وَالْخَوْفُ عَلَيْهِ أَنْ لَا يُرْفَعَ لَهُ عَمَلٌ إِلَى اَلسَّمَاءِ حَتَّى يُحِبَّهُمْ جَمِيعًا وَيَكُونَ قَلْبُهُ لَهُمْ سَلِيمًا...) (أصول السنة لابن أبي زمنين: 268/1)

މާނައީ: "...އަދި އެއިން ބޭކަލަކަށް ކުޑަކަމެއްދިނުމުގެ ގޮތުން ބަލައިފިނަމަ ނުވަތަ އެއިން ބޭކަލެއްގެ ދުލުން ވެރިކަމާ ހުރިކަމަކަށް ޓަކައި އެބޭކަލަކަށް ދެކޮޅުހަދައިފިނަމަ ފަހެ އޭނާއީ ސުންނަތާއި ސަލަފުއްޞާލިޙުންނާއި ޚިލާފުވެގެންވާ ބިދުޢަވެރިއެކެވެ. އަދި އެހުރިހާ ބޭކަލުންނަށް ލޯބިކޮށް އެހުރިހާ ބޭކަލުންނަށް އޭނާގެ ހިތް ސާފުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން އޭނާގެ ޢަމަލެއް އުޑަށް ނުއުފުލޭނެކަމުގެ އޭނާގެ މައްޗަށް ބިރުވެތިވެވެއެވެ..."

އަބޫ ޒުރްޢާ رَحِمَهُ اللهُ ވިދާޅުވިއެވެ: «إِذَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ يَنْتَقِصُ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَاعْلَمْ أَنَّهُ زِنْدِيقٌ ، وَذَلِكَ أَنَّ الرَّسُولَ ﷺ عِنْدَنَا حَقٌّ ، وَالْقُرْآنَ حَقٌّ ، وَإِنَّمَا أَدَّى إِلَيْنَا هَذَا الْقُرْآنَ وَالسُّنَنَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَإِنَّمَا يُرِيدُونَ أَنْ يُجَرِّحُوا شُهُودَنَا لِيُبْطِلُوا الْكِتَابَ وَالسُّنَّةَ ، وَالْجَرْحُ بِهِمْ أَوْلَى وَهُمْ زَنَادِقَةٌ» (الكفاية في علم الرواية: 49/1)

މާނައީ: "ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންކުރެ ބޭކަލަކަށް ތިރިކޮށް ބަހައްޓާ މީހަކު ފެނިއްޖެނަމަ ފަހެ އޭނާއީ (މުނާފިޤު) ޒިންދީޤެއްކަން ތިބާ ދަންނާށެވެ. އެހެނީ އަހަރުމެންގެ ގާތުގައި ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ ޙައްޤުގޮތުގައެވެ. އަދި ޤުރުއާންވަނީ ޙައްޤުގޮތުގައެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ ގާތަށް މިޤުރުއާނާއި ސުންނަތްތައް ގެނައީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބޭނުންވާކަމަކީ އަހަރުމެންގެ ހެކިވެރިން (އެބަހީ: ޞަޙާބީން)ގެ (ޢައިބުތައް ހޯދައިކަން) ގެއްލުވާލުމެވެ. އެއީ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތް ބާޠިލުކޮށްލުމަށެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުންގެ ޢައިބުތައް ހޯދުމަށް އެންމެ ގާބިލުވެގެންވަނީ އެބައިމީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ މުނާފިޤު ޒިންދީޤުންނެވެ..."

އަދި ނިފާޤަކީ ކުފުރެވެ. އެއީ ﷲ އަށް ކާފިރުވެ އުޅުން ފޮރުވައިގެން އަޅުކަންކޮށް ބޭރުފުށުން އިސްލާމްވުމަށް ފާޅުކުރުމެވެ. އެއީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި ތިބި މުނާފިޤުންތަކުގެ ސިފައެވެ.[37]

މުޙައްމަދު ބިން ސީރީން ؒ ވިދާޅުވިއެވެ: (...أَيُّهَا الْعَائِبُ لِأَصْحَابِ مُحَمَّدٍ ﷺ، لَوْ نِمْتَ لَيْلَكَ، وَأَفْطَرْتَ نَهَارَكَ لَكَانَ خَيْرًا لَكَ مِنْ قِيَامِ لَيْلِكَ، وَصِيَامِ نَهَارِكَ مَعَ سُوءِ قَوْلِكَ فِي أَصْحَابِ نَبِيِّكَ، وَيْحَكَ، فَلَا قِيَامَ لَيْلٍ، وَلَا صِيَامَ نَهَارٍ، وَأَنْتَ تَتَنَاوَلُ الْأَخْيَارَ...) (شرح أصول الاعتقاد: 2819)

މާނައީ: "އޭ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް އެއްޗެހިކިޔާ މީހާ ދިޔައްޔާ! ތިބާ (ރޭ އަޅުކަންކުރުމުގައި) ކޮޅަށް ނިދާލައި، އަދި (ރޯދަނުހިފާ) ކާބޯ ފުދާލުން ކަނޑާލިޔަސް، ކާތާ ނަބިއްޔާގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާމެދު ނުބައި ބަސްބުނާ ހާލު ކާތާ ރޭއަޅުކަންކުރުމާއި ދުވާލު ރޯދަހިފުމަށްވުރެ ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ކަލޭގެ ހަލާކުވާނެއެވެ! ކަލޭ ހެޔޮވެގެންވާ މީސްތަކުން (އެބައި: އަޞްޙާބުބޭކަލުން) ނުބައި ބަސްބުނާ ހާލު ކަލޭގެ ރޭއަޅުކަމެއްވެސް އަދި ދުވާލުގެ ރޯދައެއްވެސް ނުވެއެވެ..."

[37] އިބްނު އަބީ މުލައިކާ ؒ ވިދާޅުވިއެވެ: (أَدْرَكْتُ ثَلَاثِينَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، كُلُّهُمْ يَخَافُ النِّفَاقَ عَلَى نَفْسِهِ...) (رواه البخاري: 18/1)

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ތިރީސް ބޭކަލުންނާއި އަހުރެން ބައްދަލުވިއެވެ. އެއިރާ ބޭކަލުންވެސް އެބޭކަލުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުގެ މައްޗަށް މުނާފިޤުކަމުގެ މައްޗަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަތެވެ..."

އަލްޙަސަނުލް ބަޞްރީ ؒ ވިދާޅުވިއެވެ: (وَاللهِ، مَا أَصْبَحَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مُؤْمِنٌ وَلَا أَمْسَى عَلَى وَجْهِهَا مُؤْمِنٌ، إِلَّا وَهُوَ يَخَافُ النِّفَاقَ عَلَى نَفْسِهِ، وَمَا أَمِنَ النِّفَاقَ إِلَّا مُنَافِقٌ.) (السنة للخلال: 74/5)

އަދި މިކަމުގައި އައިސްފައިވާ މިހިރަ ޙަދީޘްތައް:

(ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ...)[38]

މާނައީ: "ތިންކަމެއް އެމީހެއްގެ ގައިގައިވާ މީހަކު ވާހުރީ މުނާފިޤެއްކަމުގައިއެވެ..."

މިޙަދީޘްތަކުގައި އެކަމުގައި ހަރުކަށިވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެޙަދީޘްތައް އައިސްފައިވާ ގޮތަށް އަހަރުމެން ރިވާކުރާނީއެވެ. އަދި އެޙަދީޘްތައް ތަފްސީރުކުރާކަށް ނުފެތެވެ.

އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މިބަސްފުޅުވެސް:

(لاَ تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا ضلالا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ.)[39]

މާނައީ: "الله ގަންދީ ބުނަމެވެ! އެމީހާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށް މުނާފިޤުކަމަށް ބިރުގަންނަ ހާލުގައިމެނުވީ އަދި އަމާންކަމުގައި ހުރިމީހަކު ނުވެއެވެ. އަދި މުނާފިޤުކަމަށް ބިރުނުގަންނާނީ މުނާފިޤަކު އެކަންޏެވެ."

ޙުޒައިފާ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: (إِنَّمَا كَانَ النِّفَاقُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ، فَأَمَّا اليَوْمَ فَإِنَّمَا هُوَ الكُفْرُ بَعْدَ الإِيمَانِ.) (رواه البخاري: 7114)

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން މުނާފިޤުކަން ހުރީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައެވެ. މިއަދަކު ވާނީ އީމާންކަމަށްފަހު ކާފިރުވުމެވެ."

[38] رواه النسائي: 5023 وصححه الألباني، ورواه أحمد:10925

[39] رواه البخاري: 121 ، ومسلم: 1679

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ފަހުގައި ތިޔަބޭފުޅުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ ކަނދުރާގައިޖަހާ (ޤަތުލުކުރާ) މަގުފުރެދިގެންވާ ކާފިރުންތަކެއްގެ ގޮތުގައި ތިޔަބޭފުޅުން އަނބުރާނުގެންނަވާށެވެ."

އަދި މިފަދަ ޙަދީޘެއްވެއެވެ:

(إِذَا التَقَى المُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالقَاتِلُ وَالمَقْتُولُ فِي النَّارِ.)[40]

މާނައީ: "ދެމުސްލިމުން އެމީހުންގެ ކަނޑިއަޅައިގެން ބައްދަލުވެއްޖެ (ހަނގުރާމަކޮށްފިކަމުގައިވާނަމަ) ފަހެ ޤަތުލުކުރި މީހާއާއި ޤަތުލުކުރެވުނު މީހާވެސް ނަރަކައިގައެވެ..."

އަދި މިޙަދީޘްގައިވާ ފަދައިންނެވެ:

(سِبَابُ المُسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ.)[41]

މާނައީ: "މުސްލިމްމީހާއަށް ކަޅިހުތުރު އެއްޗެހި ގޮވުމީ ފާސިޤުކަމެކެވެ. އަދި އޭނާއާއި ހަނގުރާމަކުރުމީ ކުފުރުކަމެކެވެ."

އަދި މިބަސްފުޅެވެ:

---

[40] رواه البخاري: 31 ، ومسلم: 2888

[41] رواه البخاري: 48 ، ومسلم: 64

(مَن قَالَ لِأَخِيهِ يَا كَافِرُ، فَقَدْ بَاءَ بِهِا أَحَدُهُمَا...)[42]

މާނައީ: "އޭނާގެ އަޚާއާއި ދިމާލަށް "އޭ ކާފިރު!" ބުނެފިކަމުގައިވާނަމަ އެދެމީހުންކުރެ އެކަކަށް އެބަސް ރުޖޫޢަވާހުށްޓެވެ."

އަދި މިބަސްފުޅެވެ:

(كُفْر بالله تبرُّؤٌ مِنْ نَسَبٍ وَإِنْ دَقَّ...)[43]

މާނައީ: "ކިތަންމެ ކުޑަކަމުގައިވިޔަސް ނަސަބުން ބަރީއަވުމީ الله އަށްވާ ކުފުރެކެވެ."

ޝަރްޙަ ހިތްޑުވެގެން އައިސްފައިވާ މިފަދަ ހަދީޘްތަކެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން އެހަދީޘްތައް ޤަބޫލުކުރަމެވެ. އެއީ އަހަރުމެންނަށް އެބަސްފުޅުތަކުގެ ތަފްސީރު ނޭނގުނުކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އަދި އެކަމުގައި އަހަރުމެން ވާހަކަދައްކާ، ޖަދަލުކޮށް ނުހަދަމެވެ. އަދި އެފަދައިން އައިސްފައިވާ ހަދީޘްތަކުން ދެނުވީ އަހަރުމެން މިހަދީޘްތައް ތަފްސީރު ނުކުރަމުއެވެ. އެއަށްވުރެ ޙައްޤުކަން ބޮޑުވެގެންނާ އެއްގަލުން ދެނުވީ އަހަރުމެން ރައްދުނުކުރަމެވެ.

---

[42] رواه البخاري: 6103، ومسلم: 60

[43] رواه أحمد: 7019 ، وابن ماجه: 2744 وحسنه الألباني

އަދި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކައީ ދެމެހެއްޓޭނެކަމާއި އެދެތަން ހެދުނުކަމަށްވީގެންވާކަން ޚަތިމުކުރުންވެސް އީމާންކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ.[44]

---

[44] އަބޫ ހުރައިރާ ﷺ ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: (لَمَّا خَلَقَ اللهِ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ أَرْسَلَ جِبْرِيلَ ^ إِلَى الْجَنَّةِ، فَقَالَ: انْظُرْ إِلَيْهَا وَ إِلَى مَا أَعْدَدْتُ لِأَهْلِهَا فِيهَا. فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَرَجَعَ، فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا. فَأَمَرَ بِهَا فَحُفَّتْ بِالْمَكَارِهِ، فَقَالَ: اذْهَبْ إِلَيْهَا فَانْظُرْ إِلَيْهَا وَ إِلَى مَا أَعْدَدْتُ لِأَهْلِهَا فِيهَا. فَنَظَرَ إِلَيْهَا، فَإِذَا هِيَ قَدْ حُفَّتْ بِالْمَكَارِهِ، فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ لَا يَدْخُلَهَا أَحَدٌ. قَالَ: اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَى النَّارِ وَ إِلَى مَا أَعْدَدْتُ لِأَهْلِهَا فِيهَا. فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَإِذَا هِيَ يَرْكَبُ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَرَجَعَ فَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَا يَدْخُلُهَا أَحَدٌ. فَأَمَرَ بِهَا فَحُفَّتْ بِالشَّهَوَاتِ، فَقَالَ: ارْجِعْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا. فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَإِذَا هِيَ قَدْ حُفَّتْ بِالشَّهَوَاتِ، فَرَجَعَ وَقَالَ: وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ لَا يَنْجُوَ مِنْهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا.) (رواه النسائي: 3763 ، وأبو دارد: 4744 وصححه الألباني)

މާނައީ: "ﷲ ﷻ ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ އުފެއްދެވިހިނދު ޖިބްރީލްގެފާނު ސުވަރުގެއަށް ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: 'އެތަނާއި އެތަނުގެ އަހުލުވެރިންނަށްޓަކައި ތިމަންއިލާހު ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗަށް ބައްލަވާށެވެ!' ދެން ގޮސް އެކަލޭގެފާނު އެތަން ބައްލަވާފައި އެނބުރި ވަޑައިގެން ދެންނެވިއެވެ: 'ކަލޭގެފާނުގެ ޢިއްޒަތްތެރިކަމުގެ ޙައްޤުގައެވެ! އެތަނުގެ ޚަބަރު އަޑުއަހައިފި ކޮންމެ މީހަކު އެތަނަށް ވަންނަހުށިއްޖެވެ!" ދެން ﷲ ﷻ އަމުރުކުރައްވާ، ހިތްނުރުހޭކަންތައްތަކުން ސުވަރުގެ ވަށާލެވުނެވެ. އަދި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: 'އެތަނަށް ވަޑައިގެން އެތަނާއި އެތަނުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ތިމަންއިލާހު ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗަށް ބައްލަވާށެވެ!' ދެން އެކަލޭގެފާނު އެތަން ބައްލަވާލެއްވުމުން އެތަން ވަށާލެވިފައިވަނީ ހިތްނުރުހޭކަންތައްތަކުންނެވެ. އެނބުރި އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ: 'ކަލޭގެފާނުގެ ޢިއްޒަތް ޙައްޤުގައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެތަނަށް އެއްވެސް މީހަކު ނުވަދެވޭނެކަމަށް އަޅުގަނޑު ބިރުގަތީއެވެ.' ﷲ ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: 'ކަލޭގެފާނު ނަރަކައަށް ވަޑައިގެން އެތަނާއި އެތަނުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ތިމަންއިލާހު ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗަށް ބައްލަވާށެވެ.' ދެން އެކަލޭގެފާނު ނަރަކައަށް ބައްލަވާލެއްވުމުން އެތަނުގެ އެއްބައި އަނެއްބައިގެ މައްޗަށް އުޅެމުންދަނީއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު

އެއީ الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ހަދީޘުން އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ:

(دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ قَصْرًا...)[45]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޯގެފާނު ސުވަރުގެއަށް ވަދެވަޑައިގަތްހިނދު، ތިމަންކަލޯގެފާނަށް ގަނޑުވަރެއް ފެނިވަޑައިގަތެވެ..."

(دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فرأيت فيها الْكَوْثَرُ...)[46]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޯގެފާނު (ސުވަރުގެއަށް) ވަދެވަޑައިގަތީމެވެ. އެހިނދު އެތަނުގައި ކައުޘަރުގެ (ފެން ކޯރު) ވަނިކޮށް ދުށްވަޑައިގަތީމެވެ..."

އުސްބިރުވަޑައިގެން ދެންނެވިއެވެ: 'އިބައިޖާރުގެ ބިއްޖަމު ގަންދީ ބަނަމެވެ! އަޅަނަން އެއްވެސް މިހާރު ނުވަންނާނަމެވެ.' ދެންހަލަ الله سبحانه وتعالى އަމުރުކުރައްވާ ޝަރުވަތުތަކުން ނަޒަރަ ވަކާލުވެދެވެ. އަދި ވަޑައިގަތުމެވެ: 'އުސްބިރު ވަޑައިގެން އެބަސް ބައްލަވާށެވެ.' ދެން އަނބިކަނބަލުން ބައްޔަވިއްޔު އަބަސްވަނީ ޝަރުވަތުތަކުން ވަރާލުވެދެވެ. އެހިނދު އުސްބިރުވަޑައިގެން ދެންނެވިއެވެ: 'އިބައިޖާރުގެ ބިއްޖަތްގަންދީ ބަނަމެވެ! ހަމަކަހަލަވަރުން އަޅަނަން ނުވަދު އެއްވެސް މިހާރު ސަލާމަތްނުވާނަކަމަށް އަޅުރުންނަން ބިރުހިފައްޖެއެވެ."

[45] رواه البخاري: 5226، ومسلم: 2394

[46] رواه البخاري: 6581، وأحمد: 12151

(اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا كذا، وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا كذا وكذا.)[47]

މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނު ސުވަރުގެއަށް ބައްލަވާލެއްވީމުވެ. އެހިނދު އެތަނުގެ އެންމެ ގިނަ އަހުލުވެރިންކަމުގައި ފެނިވަޑައިގަތީ މިވެނި ބައެއްކަމެވެ. އަދި ނަރަކައަށް ބައްލަވާލެއްވީމުވެ. އެހިނދު އެތަނުގެ ގިނަ އަހުލުވެރިންނީ މިވެނި އެވެނި ބައެއްކަމުގައި ފެނިވަޑައިގަތެވެ..."

ފަހެ އެކަމަން ހަޤީޤަތުގައިވެސް ނުވާނަމަ ދަލީލެއްގެ މިހާރު، ފަހެ އާޔަތް ޤުރުއާނާއި الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަޔާންތައް ދޮގުކުރުމެވެ.[48] އަދި އާޔާ ސުވަރުގެއާއި ނަރަކައަށް އީމާންވާކަން އަސާސްތަކުގެ ތެރެއިންވެއެވެ.

---

[47] رواه البخاري: 3241 ، ومسلم: 3727 (اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ، وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ) މާނައީ: " ތިމަންކަލޭގެފާނު ސުވަރުގެއަށް ބައްލަވާލެއްވީމުވެ. އެހިނދު އެތަނުގެ އެންމެ ގިނަ އަހުލުވެރިންކަމުގައި ފެނިވަޑައިގަތީ ފަޤީރުންނެވެ. އަދި ނަރަކައަށް ބައްލަވާލެއްވީމުވެ. އެހިނދު އެތަނުގެ އެންމެ ގިނަ އަހުލުވެރިންކަމުގައި ފެނިވަޑައިގަތީ އަންހެނުންނެވެ."

[48] އަލްއާޖުއްރީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: (اعْلَمُوا رَحِمَنَا اللهُ وَإِيَّاكُمْ أَنَّ الْقُرْآنَ شَاهِدٌ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ، وَخَلَقَ لِلْجَنَّةِ أَهْلًا، وَلِلنَّارِ أَهْلًا، قَبْلَ أَنْ يُخْرِجَهُمْ إِلَى

الدُّنْيَا، لَا يَخْتَلِفُ فِي هَذَا مَنْ شَمِلَهُ الْإِسْلَامُ، وَذَاقَ حَلَاوَةَ طَعْمِ الْإِيمَان، دَلَّ عَلَى ذَلِكَ الْقُرْآنُ وَالسُّنَّةُ، فَنَعُوذُ بِاللهِ مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِهَذَا.) (الشريعة: 3/1343)

މާނައީ: "الله އަހަރުމެންނާއި ބިރުވެރިކުރުވަނީ ކޮންމެހެން ނަރަކައިންނެވެ! الله އެއްޗަކީ ވަޙީއްޔާ އާދަމް عليه السلام ޒަމާނުގެ ފުރަތަމަ ދުވަހުގެ ކުރިން ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ އުފެއްދެވިކަމުގެ މައްޗަށް ދެއްކެން ހިނގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ސުވަރުގެއަށްވާ އަހުލުވެރިންނާއި އަދި ނަރަކަޔަށްވާ އަހުލުވެރިން އުފެއްދެވިއެވެ. އެއީ ދުނިޔެއަށް އެބައިމީހުން ނުކުމެވުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެމީހުންގެ ގައިގައި އިސްލާމްދީން ޝާމިލުވެ އީމާންކަމުގެ ފޮނިކަމުގެ ރަހަ ލިބިފައިވާ މީހަކު ހާމަކަމާއިމެދު ޚިލާފުވެރިވެއެވެ. އެކަމުގެ މައްޗަށް ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުން ދަލީލު ލިބިގެންވެއެވެ. މިކަން ދޮގުކުރާ މީހުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވުމަށް الله ގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދެމެވެ."

އިބްނު އަބިލް ޢިއްޒު ގެ ވާހަކައިގައިވެއެވެ: (...اتَّفَقَ أَهْلُ السُّنَّةِ عَلَى أَنَّ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ مَخْلُوقَتَانِ موجودتان الآن، ولم يزل أهل السنة على ذلك، حَتَّى نَبَغَتْ نَابِغَةٌ مِنَ الْمُعْتَزِلَةِ وَالْقَدَرِيَّةِ، فَأَنْكَرَتْ ذَلِكَ، وَقَالَتْ: بَلْ يُنْشِئُهُمَا اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ!! وَحَمَلَهُمْ عَلَى ذَلِكَ أَصْلُهُمُ الْفَاسِدُ الَّذِي وَضَعُوا بِهِ شَرِيعَةً لِمَا يَفْعَلُهُ اللهِ، وَأَنَّهُ يَنْبَغِي أَنْ يَفْعَلَ كَذَا، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا!! وَقَاسُوهُ عَلَى خَلْقِهِ فِي أَفْعَالِهِمْ، فَهُمْ مُشَبِّهَةٌ فِي الْأَفْعَالِ، وَدَخَلَ التَّجَهُّمُ فِيهِمْ، فَصَارُوا مَعَ ذَلِكَ مُعَطِّلَةً! وَقَالُوا: خَلْقُ الْجَنَّةِ قبل الجزاء عَبَثٌ! لِأَنَّهَا تَصِيرُ مُعَطَّلَةً مُدَدًا مُتَطَاوِلَةً!! فَرَدُّوا مِنَ النُّصُوصِ مَا خَالَفَ هَذِهِ الشَّرِيعَةَ الْبَاطِلَةَ الَّتِي وَضَعُوهَا لِلرَّبِّ تَعَالَى، وَحَرَّفُوا النُّصُوصَ عَنْ مَوَاضِعِهَا، وَضَلَّلُوا وَبَدَّعُوا مَنْ خَالَفَ شَرِيعَتَهُمْ...) (شرح العقيدة الطحاوية: 1/420)

މާނައީ: "...ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ހަދާފައިވުމާއި، މިހާރުވެސް ވުޖޫދުގައިވާކަމަށް އަހުލުއްސުންނާ ވަނީ އިއްތިފާޤުވެފައެވެ. އަދި މުޢުތަޒިލީންނާއި ޤަދަރީންގެ ބައިގަނޑެއް ފާޅުވެއްޖެއުމަކަށް ދާންދެން އަހުލުއްސުންނާ އެކަމުގެ މަތީގައި ދެމިތިބީއެވެ. ދެން އެބައިގަނޑު އެކަމަށް އިންކާރުކޮށް ބުންޏެވެ: 'އެދެތަން އުފައްދަވާނީ الله ޤިޔާމަތްދުވަހުއެވެ.' އެބަޔަކުން ބުނުމަށް އެބައިމީހުންނަށް ދަލީލުވީ، الله سبحانه وتعالى ކުރައްވާ ކަންތައްތަކުގައި ޝަރީޢަތެއް ކަނޑައަޅައި އެބައިމީހުން ކަނޑައެޅި ފާސިދު އަޞްލުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެވެނި ކަމެއް ކުރައްވަން ޖާއިޒުކަމެއް އަދި މިވެނިކަމެއް ކުރެވެން ނުވާނެކަމަށް (އެކަލާނގެ) ނުވާނެކަމަށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ޚަލްޤުތަކުގެ

އަދި ޚިބްރައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ތަޤުލީދުކުރާ ހާލު މަޑުވެއްޖެ

ދީނުގެ މައްޗަށް ނަހާދުކުރުމި، އަދި އޭނާގެ ހާލަތަށް ރުއްސުވުމަށް

އެދުވާހުށެވެ. އަދި އޭނާއަށް ހާލުރުއްސުވުމަށް އެދިދެންނެވުން މަނާކުރުމެވެ

ހުށެވެ. އަދި އޭނާ ކަންތައްތަ -ކުޅިވަރާއި ބޭނުމާއި- ހާލަތަށް ކަންބަލާއި

އޭނާގެ މައްޗަށް ނަހާދުކުރުން ދޫކޮށްލުން ވާޖިބުވެއެވެ. އޭނާގެ ކަންތައްތަކީ

ﷲ سبحانہ وتعالىٰ އަށެވެ.

މައްޗަށް އެކަލާނގެ ޢަމަލުތަކުގެ ހަމަޖެހުމެއް ޚިޔާނާތްކުރިއެވެ. އެހެންކަމުން އެބައިމީހުން ޢަމަލުތަކަށް

ވެއްޖެނުކުރާ ބައެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް ޤައުމު އަޚްލާޤުވަދު އެބައިމީހުންނަށް ތަޤުލީދުކުރާ

ބަޔަކަށްވުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބުންޏެވެ: 'ޤަޢުދުއްވުމުގެ ކަރުން ސުވާލުގެ ހައްދުވުމަށް ބާކީ

ކަމުކަމެވެ! އެހެން ދިމާދިމާލުގާ ޢަމަލުތަކާއި ވަންދެން އެބަހުގެ އައްވަސް ބާރުމައްޗާއި ތަޤުލީދުކުރާ

އެއިދުން ވަޒުއްމެވެ!' ހަމަ އެބައިމީހުން ﷲ ﷻ އަށް ކަމުގައިވާހަކައާ މިބާޖުހު ޝަރީޢަތައި ހިލާފުވާ

ނަހާރުތައް ޢަމަލުކުރިއެވެ. އަދި ކަލިމަތައް އަޚްލާޤުތަކަށް ތަންތަން ބަދަލުކުރިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ

ޝަރީޢަތައި ހިލާފުވާ މީހުންނީ މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެއްކަމުގައި ހަދާ، ބިދުޢަވެރިކުރިއެވެ..."

* * * * *

آخر الرسالة

والحمد لله وحده وصلواته على محمد وآله وسلم تسليما

ފިހުރިސްތު

